

**T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK BİLİM DALI**

**9. SINIF REHBERLİK PROGRAMININ (SINIF ÖĞRETMENLERİ
İÇİN) REHBER ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. ŞAHİN KESİCİ**

**HAZIRLAYAN
Hatice TOKALI**

KONYA 2007

ÖZET

9. SINIF REHBERLİK PROGRAMININ (SINIF ÖĞRETMENLERİ İÇİN) REHBER ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Hatice TOKALI

**Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı**

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şahin KESİCİ

Mayıs 2007, 108 sayfa

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenleri için hazırlanmış olan 9. sınıf rehberlik programının ne ölçüde gerçekleştirildiğinin rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmektir. Çalışmada; nitel araştırma modeli benimsenmiş olup, “benzeşik (homojen) örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2005- 2006 Eğitim-Öğretim yılı, Adana ili Seyhan ve Yüreğir merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapan psikolojik danışmanlar oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme metodu kullanılmıştır.

Bu görüşmeler sırasında, rehber öğretmenlerden, sınıf öğretmenlerine yönelik 9. sınıf rehberlik programında olması gereken temel amaçlar, içerik, güçlü ve zayıf yanlar, işlevsellik ve uygulanabilirlik hakkında görüşleri alınmıştır. Son olarak rehber öğretmenlerden programa ilişkin önerileri alınmıştır. Araştırmada toplanan verileri, betimleme, kodlama, kavram ve kategorilere ayırma işlemlerini kapsayan “içerik analizi” tekniği ile analiz edilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulardan şu sonuçlar çıkmıştır:

1. Rehber öğretmenler rehberlik programında olması gereken amaçların başlıcaları olarak; mesleki rehberlik, sosyal beceri, okula uyum, alan seçimi, bireyi tanıma, ilgi ve yetenek farkındalığını sağlaması ve eğitsel rehberlik konularının gerekliliğini belirtmişlerdir.

2. Rehber öğretmenlere göre 9. sınıf rehberlik programının içeriğinin kazanımlar bölümü yeterli düzeyde kazandırılmamaktadır. Bunun nedenlerini de uygulamadan kaynaklı sorunlar olduğu şeklinde açıklamışlardır.

3. Rehber öğretmenler, programının içeriğinin etkinlikler bölümünün uygulanabilir ve yeterli olduğunu düşünmektedirler. Görüşme yapılan bireylerin bir kısmı ise etkinlikleri düzeye uygun bulmamakta ve sınıf öğretmenlerinin uygulamada sorun yaşayacağını düşünmektedirler. Görüşme yapılan bireyler etkinlik değerlendirme formunun yeterli olmadığı, uygulanmadığı ve öğrencinin ciddiye almadıkları görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır.

4. Rehber öğretmenlere göre, 9. sınıf rehberlik programının düzenli olması, teorik olarak güçlü olması, etkinlikleri ve değerlendirme formu olması açısından programı güçlü buldukları görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte görüşme yapılan bireyler, programı, uygulanabilirliğin, etkinliklerin, değerlendirmenin ve programın güncel olmaması yönüyle zayıf bulmaktadırlar.

5. Görüşme yapılan bireyler, bir rehberlik programının işlevsel olması gerektiğini düşünmektedirler. Görüşme sonucunda, programın işlevsel olabilmesi için, bazı şartların yerine getirilmesi, kavramların açıklanması gerektiği, bilgi vermenin yanında uygulamaya da önem verilmesi gerektiği görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır.

6. Görüşme yapılan bireyler, rehberlik programının uygulanabilir olması gerektiğini düşünmektedirler. Görüşme sonucunda, programın uygulanabilir olması için bazı şartların yerine getirilmesi gerektiği, sınıf öğretmenin rehber öğretmenle işbirliği yapması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

7. Görüşme yapılan bireyler, rehberlik programında yer alan etkinlik değerlendirme formu için, öğrencilerin kendilerini ifade etmeleri, gözlem yapılması, uygulama ve davranış boyutuna önem verilmesi ve bütün bu yapılanlar hakkında öğrencilere geribildirim verilmesi gerektiğini öneri olarak düşünmektedirler.

8. Görüşme yapılan bireyler, genel olarak rehberlik programında değişiklik önerileri için, etkinliklerin yapılandırılması, programın güncelleştirilmesi, sınıf öğretmenlerinin daha aktif olması, öğrencilerin ihtiyaçları, okulun ve çevrenin şartlarının dikkate alınması, teknolojinin kullanılması, çalışanlar arasında koordinasyon sağlanması gerektiğini öneri olarak düşünmektedirler.

ABSTRACT

THE EVALUATION OF THE 9TH CLASS GUIDANCE PROGRAMME (FOR CLASS TEACHERS) THROUGH THE VIEW OF THE GUIDANCE TEACHER

Hatice TOKALI

Master Thesis, Selçuk University, Institute of Social Sciences, Department of Educational Sciences, Psychological Counselling and Guidance Main Science Branch

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Şahin Kesici

May 2007, 108 pages

The aim of this research is to evaluate the 9th class guidance programme and its accomplishment which is prepared for class teachers, through the view of the guidance teacher. In this study; qualitative research model was appropriate and “similar (homogenous) sampling” method was used. Psychological counsellors working in the high schools of The Ministry of Education in the academic year of 2005-2006, based in the counties Seyhan and Yüreğir of Adana city, was the main constitution of this study. For data collection, conversation method was used in the study.

During the sessions, the opinions of the guidance teachers were taken about the main aims, contents, strenghts and weaknesses, functionality and feasibility that have to be in the 9th class guidance programme prepared for class teachers. Lastly, opinions related to the programme were taken from the guidance teachers. The collected data were analyzed by the technique called “content analysis” which includes the transaction of description, coding, concept and dividing into categories.

The following results were obtained from the study:

1. The guidance teachers clarified that, the aims that have to be in the guidance programme are mainly; occupational guidance, social skills, school adaptation, field selection, knowing the person, to provide the concern and the awareness of capability and educational guidance topics must be necessary.

2. According to the guidance teachers, the part of the 9th class guidance programme content related to the gains, could not be benefited sufficiently. They explained the reasons for this, as the problems in application.
3. The guidance teachers think that, the part of the programme content related to the activities, could be applicable and sufficient. Some interviewed people think that the activities were not suitable for the level that the class teachers may get troubles during application. People interviewed think that the activity evaluation form was not sufficient, not applied and that the students did not take it seriously.
4. According to the guidance teachers, the 9th class guidance programme is strong in the way that, being systematic, being theoretically strong, having applications and an evaluation form. On the other hand the interviewed people, think that the programme is weak due to its out of date applicability, activity and evaluation process.
5. The interviewed people, think that a guidance programme must be functional. After the interview the followings came out; in order to make the programme functional, some conditions must be done, the concepts must be clarified, beside giving information, application must also be considered important.
6. The interviewed people, think that the guidance programme must be functional. After the interview the followings came out; in order to make the programme functional, some conditions must be done and labor with the class teacher must be contracted.
7. The interviewed people, suggest that the activity evaluation form which is in the guidance programme must serve for the students to express themselves, make observation, take the application and behaviour into consideration and to give a feedback about the issues carried out.
8. The interviewed people, suggest that the changes in the guidance programme generally think that the activities must be reconstructed, the programme updated, the class teachers be more active, to take the students' needs, the schools' and surroundings' conditions into consideration, the technology be used and the coordination between the employees be achieved.

ÖNSÖZ

Öğrencilerin, kendilerini tanımaları, dengeli bir kişilik geliştirmeleri, uyum sorunları, ilgi, yetenek, değer ve kişilik özelliklerine uygun bir mesleğe yönelmeleri, alan ve ders seçmeleri, başarılarını artırmaları, serbest zamanlarını en iyi biçimde değerlendirebilmeleri, bireyler arası iletişim becerilerini geliştirmeleri gibi konular rehberlik hizmetlerini okullarda gerekli kılmaktadır.

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanı pek çok araştırmanın konusu olmakla birlikte rehberlik programları değerlendirmesi şimdiye kadar herhangi bir çalışmada yer almamıştır. Bu konuda yapılacak araştırmalara ihtiyaç olduğu açıktır. Bu açıdan çalışmanın rehberlik programındaki yapılacak düzenlemelere yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada, 9. sınıf rehberlik programının ne ölçüde gerçekleştirildiği rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların yeni programların hazırlanmasında yol gösterici olması beklenmektedir. Diğer taraftan bu araştırma rehberlik hizmetlerinin gelişmesini sağlayacak her türlü düzenlemeye katkı sağlayabilir.

Araştırmanın her aşamasında önerileriyle, katkılarıyla ve teşvikleriyle beni destekleyen danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Şahin KESİCİ'ye özellikle teşekkür ediyorum. Araştırmanın gerçekleştirilmesi için uygulama yaptığım okullarda verdikleri destek için okul psikolojik danışmanlarına teşekkür ederim.

Ayrıca çalışmanın her aşamasında sabırla bana destek veren eşim Mustafa Tokalı'ya sonsuz teşekkürler. Son olarak bana her zaman destek olan anneme ve babama sonsuz sevgiler ve teşekkürler.

Hatice (ASALIOĞLU) TOKALI

Mayıs 2007

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	V
ÖNSÖZ.....	VIII
İÇİNDEKİLER.....	IX
TABLolar.....	X

I. BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
Problem.....	11
Araştırmanın Amacı.....	11
Araştırmanın Önemi.....	11
Tanımlar.....	12

II. BÖLÜM

İlgili Yayın ve Araştırmalar.....	13
-----------------------------------	----

III. BÖLÜM

YÖNTEM.....	19
Araştırma Modeli.....	19
Evren Ve Örneklem.....	19
Verilerin Toplanması.....	21
Verilerin Analizi.....	22

IV. BÖLÜM

BULGULAR.....	25
---------------	----

Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Olması Gereken Temel Amacına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	25
Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının İçeriğine İlişkin Görüşleriyle İlgili Bulgular.....	29
Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Güçlü Ve Zayıf Yanlarına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	36
Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının İşlevselliğine ve Uygulanabilirliğine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	39
Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programıyla İlgili Önerilerine İlişkin Bulgular.....	46

V. BÖLÜM

TARTIŞMA	49
-----------------------	-----------

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	86
Sonuçlar.....	86
Öneriler.....	88
KAYNAKÇA.....	90
EKLER.....	98
ÖZGEÇMİŞ.....	108

TABLÖLAR

Tablo	Sayfa
1: Görüşme Yapılan Bireylerin Hizmet Yılına Göre Dağılımı.....	15
2: Görüşme Yapılan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	15
3: Rehber Öğretmenlere Göre Programda Bulunması Gereken Temel Amaçlar	18
4: Rehber Öğretmenlerin Öğrenci Kazanımları Hakkındaki Görüşleri	22
5: Rehber Öğretmenlerin Etkinlikler Hakkındaki Görüşleri	24
6: Rehber Öğretmenlerin Etkinlik Değerlendirme Formu Hakkındaki Görüşleri	26
7: Rehber Öğretmenlerin Programın Güçlü Yanlarına İlişkin Görüşleri	28
8: Rehber Öğretmenlerin Programın Zayıf Yanlarına İlişkin Görüşleri	30
9: Rehber Öğretmenlerin Programın İşlevselliğine İlişkin Görüşleri.....	31
10: Rehber Öğretmenlerin Programın Uygulanabilirliğine İlişkin Görüşleri.....	33
11: Rehber Öğretmenlerin Değerlendirmeye İlişkin Önerileri.....	35
12: Rehber Öğretmenlerin Programa İlişkin Değişiklik Önerileri.....	38

ÖZET

9. SINIF REHBERLİK PROGRAMININ (SINIF ÖĞRETMENLERİ İÇİN) REHBER ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Hatice TOKALI

Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Şahin KESİCİ

Mayıs 2007, 108 sayfa

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenleri için hazırlanmış olan 9. sınıf rehberlik programının ne ölçüde gerçekleştirildiğinin rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirmektir. Çalışmada; nitel araştırma modeli benimsenmiş olup, “benzeşik (homojen) örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, 2005- 2006 Eğitim-Öğretim yılı, Adana ili Seyhan ve Yüreğir merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapan psikolojik danışmanlar oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme metodu kullanılmıştır.

Görüşmeler sırasında, rehber öğretmenlerden, sınıf öğretmenlerine yönelik 9. sınıf rehberlik programında olması gereken temel amaçlar, içerik, güçlü ve zayıf yanlar, işlevsellik ve uygulanabilirlik hakkında görüşleri alınmıştır. Son olarak rehber öğretmenlerden programa ilişkin önerileri alınmıştır. Veriler, “içerik analizi” tekniği ile analiz edilmiştir.

ABSTRACT

THE EVALUATION OF THE 9TH CLASS GUIDANCE PROGRAMME (FOR CLASS TEACHERS) THROUGH THE VIEW OF THE GUIDANCE TEACHER

Hatice TOKALI

Master Thesis, Selçuk University, Institute of Social Sciences, Department of Educational Sciences, Psychological Counselling and Guidance Main Science Branch

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Şahin Kesici

May 2007, 108 pages

The aim of this research is to evaluate the 9th class guidance programme and its accomplishment which is prepared for class teachers, through the view of the guidance teacher. In this study; qualitative research model was appropriate and “similar (homogenous) sampling” method was used. Psychological counsellors working in the high schools of The Ministry of Education in the academic year of 2005-2006, based in the counties Seyhan and Yüreğir of Adana city, was the main constitution of this study. For data collection, conversation method was used in the study.

During the sessions, the opinions of the guidance teachers were taken about the main aims, contents, strenghts and weaknesses, functionality and feasibility that have to be in the 9th class guidance programme prepared for class teachers. Lastly, opinions related to the programme were taken from the guidance teachers.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Eğitim, bireyi bir bütün olarak geliştirme ve topluma faydalı olmasını sağlama sürecidir. Çağdaş anlayışa göre eğitimin genel amacı, bedence ve ruhça sağlıklı, topluma etkin şekilde uyabilecek insanlar yetiştirmektir. Rehberlik hizmetleri de çağdaş eğitimin tamamlayıcı bir yönünü oluşturmaktadır ve bu hizmetlerin en genel amacı, bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir.

Çağdaş eğitim anlayışı, öğrencinin “bütünlük” içinde, her yönü ile gelişmesinin sağlanabilmesi için, okulda yer alan “öğretim” ve “yönetim” hizmetleri ile eğitim faaliyetlerinin merkezi durumunda olan “öğrencilerin” kişilik gelişimlerini destekleyici ve eğitimi tamamlayıcı diğer bazı hizmetleri gerekli ve zorunlu kılmaktadır. Bu hizmetlere genel bir tanımlama ile “Öğrenci Kişilik Hizmetleri” denilmektedir. Öğrenci kişilik hizmetlerinin içinde psikolojik danışma ve rehberlik önemli bir bölümü oluşturur. Çağdaş eğitimin tamamlayıcı bir yönünü oluşturan rehberlik hizmetlerinin en genel amacı bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Rehberlik değişik bakış açılarına göre farklı şekillerde tanımlanabilmektedir (Yeşilyaprak, 2002).

Kuzgun’a (1992) göre rehberlik; bireye kendini anlaması, çevredeki olanakları tanıması ve doğru kararlar vererek özünü gerçekleştirebilmesi için yapılan sistematik ve profesyonel bir yardım süreci olarak tanımlanmaktadır. Tan’a (1992) göre ise rehberlik; bireyin en verimli şekilde gelişmesi ve tatminkar uyumlar sağlanmasında gerekli olan seçmeleri, yorumlamaları, planları yapmasına ve kararlar vermesine yarayacak bilgi ve beceriler kazanması ve ulaştığı bu seçme ve kararları uygulaması için kişiye yapılan sistemli ve profesyonel yardımdır. Kepçeoğlu’na (1994) göre ise rehberlik; kendini anlaması problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini kendine en uygun düzeyde geliştirmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum yapması ve böylece kendini gerçekleştirmesi için uzman kişilerce bireye verilen psikolojik yardımdır.

Tanımlar incelendiğinde genel olarak bazı noktaların ortak olduğu görülmektedir. Bu noktalar; öğrencilerin kendilerini tanıması, ilgileri, yetenekleri, benliği, yaşantısına yönelik

konularda seçim yapması, planlar yapıp kararlar vermesi, sorunları çözmesi, çevreye uyum sağlaması ve bunların sonucunda kendini gerçekleştirmesi gibi öğelerdir.

Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere öğrencilerin, kendilerini tanımaları, dengeli bir kişilik geliştirmeleri, uyum sorunları, ilgi, yetenek, değer ve kişilik özelliklerine uygun bir mesleğe yönelmeleri, alan ve ders seçmeleri, başarılarını artırmaları, serbest zamanlarını en iyi biçimde değerlendirebilmeleri, bireyler arası iletişim becerilerini geliştirmeleri vb. konular, rehberlik hizmetlerini okullarda gerekli kılmaktadır.

Ülkemizde rehberlik çalışmalarının yaklaşık yarım yüzyıllık geçmişinde; başlangıcından itibaren bu hizmetlerin bir süreç olduğu ve eğitimin her kademesinde gerekli olduğu görüşü sıklıkla dile getirilmiştir (Tan, 1992). Okullarımızda rehberlik servislerinin kurulması, rehber öğretmen tahsis edilmesi ve bu kadrolara rehber öğretmen atamalarının yapılması rehberlik etkinliklerinin gelişmesini sağlamıştır, bu durum özellikle 1980’li yıllardan itibaren hız kazanmıştır (Gögen, 1997). Ülkemizde, öğrencilerin rehberlik ihtiyacı uzmanlarca daha çok 1990’lı yıllarda dile getirilmeye başlanmıştır (Aydın, 1990).

İlköğretim ve ortaöğretim kurumlarında öğrencileri yaş ve kişilik özellikleri dolayısıyla rehberlik hizmetleri daha çok önem taşımaktadır. Son yıllarda sekiz yıllık eğitimin devreye girmesiyle, rehberlik hizmetlerinin önemi, eğitim sistemi içindeki yeri ve ayrıcalığı daha fazladır. Sekizinci sınıfların daha sonraki yıllarda eğitimini sürdüreceği okulların seçimi, öğrencileri yöneltme etkinlikleri, üniversite kapılarında yığılmaları önleyecek, öğrencilerin kişilik ve yeteneklerine uygun eğitim alacakları, sevdikleri, başarılı olabilecekleri iş alanlarında çalışmalarını, mutlu ve verimli olmalarını sağlayacaktır. Eğitimin başarılı olabilmesinin en temel dayanağı etkili rehberlik hizmetleridir (Özaydın, 2002).

Genel olarak, okullarda rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde iki temel görüş ya da yaklaşım ileri sürülür: Bunlardan ilki bu hizmetlerin, öğrencilerle bireysel ve yüz yüze ilişki kurularak sunulması amacıyla yetiştirilmiş rehberlik uzmanlarının kullanımını vurgulayan “Uzman Merkezli Rehberlik Programı” yoluyla bu hizmetlerin gerçekleştirilmesini savunan görüştür. Diğer ise; rehberlik uzmanının öğretmenlere “müşavirlik” hizmeti yapmak üzere kullanılmasını benimseyen “Öğretmen Merkezli Rehberlik Programı” yoluyla bu hizmetlerin öğretmenler tarafından yürütülmesini savunan görüştür (Dinkmeyer, 1973, Akt: Yeşilyaprak, 2002).

Ülkemiz koşulları, kuşkusuz daha uzun yıllar ikinci görüşün benimsenmesini gerektirmektedir. Gerçekte, hangi görüş benimsenirse benimsensin, öğretmen-öğrenci etkileşimi, rehberlik programının temel eksenini oluşturur. Eğitim sürecinde, öğrencinin tüm olarak gelişimi ve uyumu açısından öğretmenin etkin ve önemli bir işlevi vardır. Bu durum, öğretmeni rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde anahtar konumuna sokar. Kuşkusuz ki okulda öğretmenin öncelikli görevi ders vermektir. Ancak, öğretmen aynı zamanda, rehberlik hizmetlerini yürütecek takımın vazgeçilmez bir üyesidir. Çünkü öğretmen öğrencinin her yönüyle tüm olarak gelişimi ve uyumundan birinci derecede sorumlu olan kişidir. Yöneticisi, uzmanı, öğretmeni ve diğer elemanları ile birlikte, eğitim sürecinde görev alan tüm personelin ortak amacı, öğrencinin, kendini gerçekleştirmesine uygun ortam sağlamaktır (Yeşilyaprak, 2002).

Kuşkusuz, öğretmen, öğrenci ile daha uzun süre bir arada olduğu için onun gelişimini daha yakından izleme; böylece eğitimsel, mesleki, kişisel ve sosyal problemlerin daha iyi tanıma ve ona yardımcı olmaya uygun bir konumdadır. Bu durum, sınıf öğretmenine, rehberlik açısından önemli görev ve sorumluluklar yüklenilmesinin temel gerekçelerinden birini oluşturur. Ülkemiz açısından diğer bir gerekçe ise, okullarda bu hizmetleri yürütecek uzmanların olmayışıdır. Bu gerekçelerin uygulamada ortaya koyduğu sonuç, okullarda rehberlik hizmetleri ile ilgili yönetmelik ve yönergelerde öğretmenlere verilen görev ve sorumluluklar olarak görülmektedir. İlgili yönetmelik ve yönergeler incelendiğinde eğitim sürecinin her kademesinde, bütün rehberlik hizmetlerinde öğretmenlere önemli yükümlülükler verilmiştir (MEB, 1991).

Eğitim sistemimizde rehberlik hizmetlerinin gelişmesini olumsuz olarak etkileyen çeşitli durumlar bulunmaktadır; okullarda yeterli nitelik ve nicelikte rehber öğretmenlerin bulunmaması, rehberlik hizmetlerinde rol alan personel arasında anlayış farklılıklarının bulunması, personelin rehberlik hizmetlerini yeterince desteklememesi, bu hizmetlere karşı veliler ve kamuoyunun istedik düzeyde duyarlı olmaması, rehberlik hizmetleri alanında kullanılan ölçme araçlarının yetersiz olması gibi nedenler rehberlik hizmetlerinin beklenen düzeye erişmesini olumsuz yönde etkilemektedirler (Murat, 1993).

Ülkemizde ortaöğretim kurumlarında rehberlik uygulamaları 1974-1975 öğretim yılında zorunlu hale getirilmiştir (Kuzgun, 1991, s.185). Rehberlik hizmetlerinin zorunlu hale

getirilmesi çok önemli bir adım olmakla birlikte, işlevini tam olarak yerine getirme konusunda pek çok sorunları olduğu bilinmektedir. Bugün ilköğretim düzeyinde gerçek anlamda hizmet sunan rehberlik servislerinden söz etmek mümkün değildir. Bu açıdan ortaöğretimden önce ilköğretim düzeyinde rehberlik çalışmalarının başlatılması ile sağlanacak yarar hem eğitim öğretimin verimliliği, hem de bireyler yönünden son derece önemlidir (Tuzcuoğlu, 1995).

Rehberlik faaliyetleri, esas itibarıyla demokratik bir toplumda ortaöğretim çağındaki gençlerin bir meslek sahibi olmalarına yardım fikrinden doğmuştur. Aradan yıllar geçip rehberlik kavramı aydınlığa kavuşturulmuş, rehberlik hizmetleri “meslek rehberliği” anlamından çıkıp bireyin bütünlüğünü kapsayan daha geniş bir şekle almıştır. Sadece problemlili kişileri değil, bütün bireyleri hedeflemiş; yalnız danışmanların yürüteceği bir görev değil bütün okul personeli ve velilerin katılacağı bir yardım faaliyeti haline gelmiştir (Tan, 1992). Ancak farklı düzeylerdeki eğitim kurumlarında ihtiyaç duyulan hizmetlerin farklılaştığı da görülmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren yapılandırmacı yaklaşımı ülke genelindeki tüm ilköğretim okullarında uygulama kararı almıştır. Yeni yapılandırmacı programlar hazırlanmış ve ilköğretim okulu öğretmenlerine tanıtılmıştır (Çınar, Teyfur ve Teyfur, 2006).

Yapılandırmacılık, öğrencinin geçmiş öğrenmelerinden de yararlanarak, öğretmen rehberliğinde, karşılaştığı yeni bilgiyi anlamlandırması ve yorumlaması sürecidir. Bu sürecin temel özellikleri şunlardır (Yapıcı, 2005):

Öğrenci merkezlidir.

Öğretmen rehberlik yapandır, bilgi sunan değildir.

Öğrenmenin merkezinde bilgi değil, bilginin işlenmesi anlayışı egemendir.

Düşünmeyi öğrenme ve yaratıcılık temel esastır.

Ana felsefe öğrenme değil, öğrenmeyi öğrenmedir.

Yapılandırmacı öğrenmeye göre yeni bilgiler önceden yapılanmış bilgilerin üzerine bina edilir. Yapılandırmacı öğrenme, var olanlarla yeni olan öğrenmeler arasında bağ kurma ve her yeni bilgiyi var olanlarla bütünleştirme sürecidir (Şaşan, 2002). Yapılandırmacı eğitimin en önemli özelliği, öğrenenin bilgiyi yapılandırmasına, oluşturmasına, yorumlamasına ve geliştirmesine fırsat vermesidir.

Program geliştirme sürecinde, yapılandırmacı tasarımcılar, öğretmeden çok öğrenme ortamlarını tasarlamaya odaklandıklarından, öğrenme yaşantılarının düzenlenmesine daha fazla önem verirler. Yapılandırmacı öğrenme ile öğrenen, içeriği bütünden parçaya doğru düzenleyerek üst düzey düşünme becerilerini kullanabilmektedirler. Öğretmenler ise, öğrenenlerin soru ve düşüncelerinden yararlanarak öğrenenleri yönlendirirler. Bu yaklaşımda öğrenme yaşantılarının düzenlenmesi temele alındığından öğrenme- öğretme süreci, öğrencinin yapabileceği ve geliştirebileceği etkinliklerle yürütülür. Bilgiyi anlamlı ve kullanışlı yapacak uygun öğrenme materyalleri kullanılmaktadır. Yapılandırmacı anlayışa göre sınav durumları sürece yönelik hazırlanmaktadır (Erdem, 2001).

Çınar, Teyfur ve Teyfur (2006)'un "İlköğretim okulu öğretmen ve yöneticilerinin yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ve programı hakkındaki görüşleri" isimli çalışmaları sonucunda, öğretmen ve yöneticilerin yapılandırmacı eğitim yaklaşımı hakkında genel olarak olumlu görüşlere sahip oldukları bulunmuştur. Yeni programların önündeki en önemli engel olarak da okullardaki altyapı eksiklikleri gösterilmektedir.

Yapılandırmacılık gibi önemli bir eğitim anlayışından istenilen sonuçların alınması için; eğitim fakültelerinin öğretmen yetiştirme programları yapılandırmacılığa uygun hale getirilmelidir. Sınıf mevcutları 25-30'a indirilmelidir. Alt yapı yönünde eksiklikler ortadan kaldırılmalıdır. Öğretmenlerin (her ilden birkaç öğretmenin değil hemen hemen hepsinin) hizmet içi eğitim yoluyla, yapılandırmacılık felsefesini anlayan ve uygulayan öğretmenlere dönüştürülmesi gerekir (Yapıcı, 2005).

Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetleri

Ortaöğretim kavramı ile bugün 8 yıllık ilköğretim okullarının üzerinde 3 yıllık eğitim veren okullar anlaşılmaktadır (Tan, 1992). Tan, ortaöğretimin temel amaçlarını kısaca şöyle tanımlamaktadır;

- a) Ergenin kişilik bütünlüğünü kazanmasını sağlamak
- b) Ergenin yetişkin yaşamına, iş dünyasına hazırlanması
- c) Özel yeteneklerin geliştirilmesi
- d) Bireyin kendisini dil ve sanatsal faaliyetlerle ifade edebilmesi

e) Yükseköğrenim için hazırlanması gibi konular daha çok ağırlık kazanmıştır.

Lise ve dengi okullara rastlayan (15 – 18 yaşlar arası) dönem öğrencilerde özel yeteneklerin iyice ortaya çıktığı bir mesleğe yönelme gereksiniminin doğduğu dönemdir. Bu nedenle bu aşamada eğitsel ve kişisel rehberliğin yanı sıra özellikle meslek rehberliği hizmetlerine yer verilmektedir (Baytekin, 1996).

Liselerin akademik, mesleki ve teknik lise oluşlarına göre de rehberlik hizmetlerinin yoğunlaştığı alanlar değişik olmaktadır. Akademik lisede rehberlik hizmetlerinin etkinlik alanları ve ele alınacak konuları şu başlık ve alt başlıklar altında ifade edilebilir:

A: Okul içinde yaşanan sosyal sorunlara yönelik rehberlik faaliyetleri

- i) Arkadaşlar arasında yaşanan problemler
- ii) Öğrenci öğretmen ilişkilerinde yaşanan problemler
- iii) Okul içerisinde çalışanlarla (idareci, memur, hizmetli, kantinci vs) ilgili olarak yaşanan problemlere yönelik

B: Okul içindeki öğrenim yaşantılarıyla ilgili sorunlara yönelik rehberlik hizmetleri

- i) Ders çalışma alışkanlıkları
- ii) Meslek seçimi ile ilgili olarak yaşanan problemlere yönelik
- iii) Gelecekte seçilen mesleğe ya da belirlenen amaçların iş alanı ve buna bağlı olarak ekonomik özgürlük ve hayat güvencesine yönelik rehberlik faaliyetleri

C: Okul ve aile ile ilgili sorunlar; okul aile koordinasyonunun sağlanmasına yönelik hizmetler

D: Öğrencinin gelişimi ile ilgili sorunlar, psikolojik ve sosyal fizyolojik gelişim ve beraberinde yaşanan problemlere yönelik olarak düzenlenecek rehberlik faaliyetleri (Baytekin, 1996).

Doğan (2000), “Okul rehberliği ve danışmanlığı alanında çağdaş bir yaklaşım: Kapsamlı rehberlik program modeli” isimli çalışmasında, ABD Missouri Üniversitesinde Gysbers tarafından geliştirilen modeli incelemektedir. Bu program modelinin tanıtılmasının iki temel gerekçesi olduğu belirtilmiştir. Bunlar:

- 1) Somut ve kavramsal bir temelinin olması

- 2) Okullarda yoğun ve başarılı bir şekilde uygulanması sonucunda geçerliliğinin kanıtlanmasıdır.

Kapsamlı rehberlik program modeli, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin işlevini, sadece üst okul ve meslek seçimi ya da kriz durumlarında müdahale etme şeklinde formüle eden geleneksel rehberlik ve psikolojik danışma yaklaşımlarına tepki olarak doğmuştur. Bu model, kuramsal temellerini 1960'lı yıllarda gündeme gelen gelişimsel psikolojik danışma yaklaşımından almıştır. Gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma yaklaşımı, bireyin sürekli kendini geliştirme ve ilerleme çabası içinde olan bir varlık olduğu anlayışına dayanmakta ve insan gelişiminin aşamalı olarak birbirini izleyen dönemlerini temel almaktadır (Erkan ve Güven, 2006). Kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarında, gelişimsel bir perspektif göz önünde bulundurulmaya özen gösterilir. Okulda verilecek gelişimsel rehberlik hizmetleri, öğrencinin gelişim durumunu dikkate almak ve ilerleme için gerekli yeterlikleri belirleyerek programda buna yer vermek durumundadır (Külahoğlu, 2004).

Kapsamlı rehberlik program modeli, rehberlik ve psikolojik danışma etkinliklerinin anaokulundan lisenin sonuna kadar kapsamlı ve sistematik bir şekilde planlanması ve değerlendirilmesinden ibarettir (Erkan, 1995a). Kapsamlı rehberlik program modeli, tüm öğrencilere yönelik rehberlik ve psikolojik danışma etkinlikleri ile yapılandırılmış grup yaşantılarını önermektedir. Bu modelde yönetsel ve bürokratik işler, servis yönelimli yaklaşım ve sınırlı değerlendirme anlayışı önemini yitirmektedir (Doğan, 2000).

Kapsamlı rehberlik programının öğeleri şu şekilde özetlenebilir (Erkan, 2004; Doğan, 2000; Erkan, 1995c):

A. İçerik

- a. Öğrenci yeterlikleri (Programın uygulanması sonucunda öğrencilere kazandırılması amaçlanan nitelikler)

B. Yapısal Çerçeve, Faaliyetler ve Zaman

- a. Yapısal Bileşenler (Programın açıklaması ve felsefesi, gerekçesi, kabulleri)
- b. Program Bileşenleri (Programın amaçlarına ulaşabilmesi için yürütülecek etkinlikler: rehberlik müfredatı, bireysel planlama, problem odaklı hizmetler, sistem desteği)
- c. Zaman (Program çerçevesinde yürütülecek etkinliklerin her biri için planlanan süre)

C. Kaynaklar (Programın yürütülebilmesi için gereken insan gücü, finansal ve politik kaynaklar)

Kapsamlı rehberlik program modelinin ülkemiz koşullarında uygulanabilirliği ve işlerliği konusu tartışılmaktadır. Söz konusu program modeli, özellikle psikolojik danışman-öğretmen işbirliğini gerektirmektedir. Ancak öğretmenlerin büyük bir bölümünün rehberlik konusunda yeterli formasyona sahip olmamaları ve psikolojik danışmanların daha çok sorun odaklı-klinik yaklaşım çerçevesinde işlev görmeleri, bu programın uygulanabilirliğini ve işlerliğini engelleyebilecek niteliktedir. Ayrıca sınıfların çok kalabalık olması da söz konusu programın verimliliğini düşürebilir (Erkan, 1995b; Külahoğlu, 2004; Erkan, 2004).

Eğitimde verimliliğin ve kalitenin artırılması için rehberlik hizmetlerinin planlı ve programlı olması gerekir. Bu nedenle hazırlanacak bir rehberlik programının amacı ve hedeflerinin belirlenmesinde yarar vardır (Tuzcuoğlu, 1995). Rehberliğin amacı insan potansiyelini en üst seviyeye ulaştırmaktır. Bu nedenle rehberlik programları hazırlanırken göz önünde bulundurulması gereken en önemli husus hizmet edilen grubun ihtiyaçlarının ve karakteristik özelliklerinin iyi tespit edilmesi, programın da bu özellikler doğrultusunda hazırlanmasıdır.

Programların kolayca uygulanabilmesi ve etkililiği için belli özelliklerin bulunması gerekir. Nazlı (2005)'ya göre, iyi bir programda bulunması gereken özellikler şunlardır:

- 1- İşlevsel olmalıdır,
- 2- Esnek olmalıdır,
- 3- Uygulayıcılara kılavuz niteliğinde olmalıdır,
- 4- Uygulanabilir olmalıdır,
- 5- Amaçlara yönelik olmalıdır,
- 6- Ekonomik olmalıdır,
- 7- Günün şartlarına uygun olmalıdır,
- 8- Toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olmalıdır.

Külahoğlu (2004) ise iyi bir rehberlik programının özelliklerini şöyle açıklamaktadır: İşlevsellik, programda yer alan çalışmaların yaşamda geçerli olması yani işe yaramasıdır. Esneklik, rehberlik etkinliklerinin programlanması esnek ve akıcı olmalıdır. Uygunluk

(geçerlik), etkinliğin kazanılan davranışın kullanılmasını sağlama gücü ve onu kullandırma sıklığıdır. Etkililik (güvenirlik), istenen sonucu verme olasılığı ve kalıcılığı demektir. Ekonomiklik ve kullanılabilirlik, amaçlanan davranışların daha kısa sürede, daha az emekle, daha az masrafla kazanılmasının sağlanmasıdır.

Eğitimde program geliştirme Varış (1997)'a göre; gerek okul içinde ve gerekse okul dışında, Milli Eğitimin ve okulun amaçlarını etkinlikle geliştirmek ve gerçekleştirmek üzere düzenlenen içerik ve etkinliklerin uygun yöntem, teknik, araç ve gereçlerle geliştirilmesine yönelmiş koordine çabaların tümüdür. Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme süreçleri iç içedir. Program geliştirme, devamlı, kapsamlı, uygulamalı bir süreçtir. Süreçler ve sonuçlar devamlı olarak değerlendirilir, alınan ipuçlarına göre; yapısal öğelerden bir veya birkaçını geliştirmek için yeni yeni varsayımlar denemeye konur. Böylece program geliştirme mekanizmasının devamlılığı sağlanır. Eğitim programlarının uygulanmasında en iyi sonuçları almak üzere yapılan etkinliklerin tümü, program geliştirme kapsamına girer.

Basılmış ve uygulayıcının eline yol gösterici olarak verilmiş yazılı program ve planların kapsadığı amaç ve ilkelerin gerçekleşmesi için yapılan çalışmaların tümü, program geliştirme olarak tanımlanır (Külahoğlu, 2004).

Eğitim kurumlarının daha iyi ürün elde etmeleri için, uyguladıkları programları sürekli gözden geçirmeleri, saptanan eksiklikler ve aksaklıkları düzeltmeleri gerekmektedir. Bu da ancak program değerlendirme ile mümkündür. Özellikle programdaki aksaklıkların belirlenmesinde, konu alanı ve program geliştirme uzmanlarının, öğretmenlerin, velilerin, yöneticilerin görüşlerinin alınması gerekmektedir (Erden, 1998). Uygulanan programların eksiklikleri giderildikçe ve programlar geliştirildikçe eğitimin niteliğinin de artması beklenir.

Erden (1998) program değerlendirmeyi, gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programlarının etkililiği hakkında veri toplama, elde edilen verileri programın etkililiğinin işaretçileri olan ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve programın etkililiği hakkında karar verme süreci olarak tanımlamaktadır. Eğitim programlarının değerlendirilmesi sürecinde programla ilgili güvenilir veriler toplamak ve bu verileri yorumlamak için araştırmalar yapmak gerekmektedir. Değerlendirme sonuçlarının kullanışlı ve programı geliştirici nitelikte olması için araştırma problemlerinin önceden çok iyi belirlenmesi gerekmektedir. Programları

daha etkili hale getirecek doğru kararların alınabilmesi, bu kararların dayanaklarının bilimsel çalışmalarla araştırılmasına ve uygulamaların değerlendirilmesine bağlıdır (Gözütok, 1994).

Değerlendirme sonuçları, programı geliştirme ve yenileştirmede kullanıldığı ölçüde bir anlam ifade eder. Ayrıca değerlendirme işleminin başarısı program geliştirmenin diğer süreçlerinin iyi planlanmış olması ile doğrudan ilgilidir. Programın amaçları, personelin rol ve işlevleri açık bir şekilde ifade edilmemişse değerlendirme işleminin başarıya ulaşması son derece güçtür (Erkan, 1995c). Amaçlar önceden belirlenip açıklıkla ortaya konmalıdır. Amaçlar belirlendikten sonra, amaçlara ulaşılmasına yardım edecek içerik, yöntem ve ortam belirlenir. Değerlendirme ile de amaçlara ulaşma derecesi saptanır. Değerlendirme sonunda elde edilen veriler doğrultusunda hedefler, içerik ve yöntemler yeniden gözden geçirilir (Külahoğlu, 2004). Yani program değerlendirmesi, rehberlik programının gerekli niteliklere sahip olup olmadığının belirlenmesini amaçlar. Programın amaçlarına ulaşip ulaşmadığı ancak bu sonuçların değerlendirilmesi sonucunda anlaşılacaktır (Erkan, 2004).

Rehberlik programlarının değerlendirilmesi, hedeflerin yeniden düzenlenmesi ve programın geliştirilmesine yönelik geribildirim almak açısından önemlidir. Hedeflere ulaşma derecesini, programın güçlü ve sınırlı yönlerini, etkiliğini ve başarı düzeyini anlamayı sağlar. Programın etkililik, kullanılan yöntemlerin yeterlilik derecesi hakkında fikir edinilir. Programın hangi yönlerinde, nasıl bir değişme yapılacağına, eksiklik ve yetersizliklerin nasıl giderileceğine karar verilir (Külahoğlu, 2004).

PROBLEM

Bu çalışmada, sınıf öğretmenleri için hazırlanmış olan 9. sınıf rehberlik programının gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın temel amacı; rehber öğretmenlerin sınıf öğretmenleri için hazırlanan 9. sınıf rehberlik programı hakkındaki görüşlerini belirlemektir.

Bu temel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Rehber öğretmenlerin iyi bir 9. sınıf rehberlik programının temel amacına ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Rehber öğretmenlerin 9. sınıf rehberlik programının içeriğine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Rehber öğretmenlerin 9. sınıf rehberlik programının güçlü ve zayıf yanlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
4. Rehber öğretmenlerin 9. sınıf rehberlik programının işlevselliği ve uygulanabilirliğine ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Rehber öğretmenlerin 9. sınıf rehberlik programıyla ilgili önerileri nelerdir?

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Rehberlik hizmetlerinin amacı bireye dönüktür. Birey ifadesi de eğitimde "öğrenciyi" işaret eder. Eğitim sürecinin bütünlüğünü oluşturan; yönetim, öğretim ve rehberlik çalışmalarının ortak amacı öğrencilerin, bedensel, zihinsel, sosyal ve psikolojik bakımdan bir bütün olarak gelişmelerini sağlamaktır. Öğrencilerin, kendilerini tanımaları, dengeli bir kişilik geliştirmeleri, uyum sorunları, ilgi, yetenek, değer ve kişilik özelliklerine uygun bir mesleğe yönelmeleri, alan ve ders seçmeleri, başarılarını artırmaları, serbest zamanlarını en iyi biçimde değerlendirebilmeleri, bireyler arası iletişim becerilerini geliştirmeleri vb. konular, rehberlik hizmetlerini okullarda gerekli kılmaktadır.

Okuldaki rehberlik programlarının öğrenciye yönelik rehberlik hizmetleri geniş kapsamlı bir şekilde ele alması eğitim sisteminin daha işlevsel olması yönünden önem taşımaktadır. Rehberlik çalışmalarının ne derece amacına ulaştığının ve belirlenen amaçların

yerine getirilip getirilmediğinin tespit edilmesi gereklidir. Bu hem yapılan çalışmaların değerlendirilmesi için hem de bundan sonra yapılacak olan çalışmalar için önem taşımaktadır.

Rehberliğin gelişmekte olan bir hizmet alanı olması, bu konuda nitelik ve nicelik yönünden doyurucu ve kapsamlı araştırmaları zorunlu kılmaktadır. Yapılan literatür taraması sonucunda bu konu ile ilgili olarak doğrudan yapılmış herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu gereksinimi bir ölçüde karşılamak amacı ile yapılan bu araştırma ile 9. sınıf rehberlik programı rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu araştırma, bu konu ile ilgili yeni araştırmalar yapacak olan araştırmacılara yol göstermesi bakımından da önemli görülmüştür.

TANIMLAR

Rehber Öğretmen (Psikolojik Danışman): Asıl görevi öğrencilere yönelik rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri olan ve psikolojik danışma ve rehberlik alanında yetişmiş öğretmen (MEB, Teb. Der., 16 Aralık 1985, cilt 48, sayı: 2201).

Ortaöğretim: İlköğretimden geçtikten sonra öğrenimini sürdürmek isteyen öğrencileri daha üst öğrenime veya teknik ve mesleki alanlarında hazırlamak için planlanan öğretim dönemi (Türk Dil Kurumu, 1997).

Program Değerlendirme: Gözlem ve çeşitli ölçme araçları ile eğitim programlarının etkililiği hakkında veri toplama, elde edilen verileri programın etkililiğinin işaretçileri olan ölçütlerle karşılaştırıp yorumlama ve programın etkililiği hakkında karar verme sürecidir (Erden, 1998).

BÖLÜM II

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Özaydın (2002), “Resmi ilköğretim okullarında yönetici, rehber öğretmen, sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre rehberlik uygulamaları” isimli yüksek lisans tezi sonucunda, ilköğretim okullarında genel olarak, rehberlik uygulamaları “çok” ve “kısmen” düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Psikolojik danışma ve rehberlik alanında öğretmenler için düzenlenen seminer ve konferanslar ile üniversitelerle işbirliği yapılarak, psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki gelişmeleri izleme ve yeniliklerden yararlanma “az” düzeyde gerçekleşen etkinlikler olarak bulunmuştur.

İlköğretim okullarında yöneticilerin görüşlerine göre rehberlik etkinlikleri “çok” ve “kısmen” düzeyde gerçekleşmektedir. Çok gerçekleşen maddelerin içeriği incelendiğinde yöneticilerin görev alanlarına giren etkinliklerin fazla olduğu görülmektedir. Rehber öğretmen görüşlerine göre rehberlik uygulamalarının gerçekleşme düzeyi, “tam”, “çok”, “kısmen” ve “az” düzeyde dağılım göstermekle birlikte, çok ve kısmen düzeylerinde gerçekleşen etkinlikler fazladır. Tam gerçekleşen etkinlikler rehber öğretmenlerin temel görevleri içinde bulunan sınıf öğretmenlerinin rehberlik uzmanı ile rahatça konuşabilmeleri ve rehberlik servisine gönderilen öğrencilerle yeterince ilgilenilmesidir.

Akbaş (2001), ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde oluşturulan işbirliğini incelemek amacıyla, Adana ili Seyhan ve Yüreğir merkez ilçelerinde psikolojik danışmanı bulunan ve Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi 26 ortaöğretim ve 39 ilköğretim okulunda görevli 71 psikolojik danışman ve 263 yönetici olmak üzere toplam 334 kişi üzerinde yapılmıştır. Araştırmanın ikinci aşamasında 8 müdür yardımcısı, 8 psikolojik danışman ve 16 sınıf rehber öğretmeni olmak üzere toplam 32 kişiyle görüşme yapılmıştır.

Veriler 10 maddeden oluşan “Rehberlik Hizmetlerini Değerlendirme Formu” ve işbirliğini etkileyen faktörlerin neler olduğunu belirlemek amacıyla da “Görüşme Formu” ile toplanmıştır.

Sonuçta, on farklı rehberlik hizmeti etkinliğinin altısında yönetici algıları ile psikolojik danışman algıları arasında düşük düzeyde tutarlılığın olduğu belirlenmiştir. Okul düzeyi ve idareci-psikolojik danışman puanlarına bakıldığında, yıllık plan ve programlarının hazırlanması ve öğrencilerin kendilerine uygun eğitsel kolların seçimindeki rehberlik etkinliklerinde yapılan işbirliğini değerlendirmede danışman ve idareciler arasında idareciler lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür.

Saylan ve Gürkan (2002), Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğine Göre Rehberlik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi'ne yönelik araştırma yapmış, aynı zamanda rehber öğretmen bulunan ve bulunmayan okullarda rehberlik hizmetleri alanındaki farklılıklar da araştırılmıştır.

Rehber öğretmen bulunan ve bulunmayan okullardaki rehberlik hizmetlerinin, Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğine göre tam olarak yerine getirilmediği, ancak rehber öğretmen bulunan okullardaki rehberlik hizmetlerinin, rehber öğretmen bulunmayan okullardaki rehberlik hizmetlerinden daha nitelikli ve yönetmeliğe daha uygun olarak işlediği sonucuna varılmıştır.

Rehber öğretmenlerin en fazla yaptıkları görevler “rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri ile ilgili gerekli kaynakları tutma, ilgili yazılara cevap hazırlama ve istenen raporları düzenleme”dir. En az yaptıkları görev ise “okulda iş ve meslekleri tanıtıcı programlar hazırlama, ilgili okullara ve işyerlerine öğrencilerle birlikte geziler düzenleme”dir (Saylan ve Gürkan, 2002, Akt: Özaydın, 2002).

Onur (1997), Giresun il merkezindeki liselerde görevli yönetici, öğretmen ve bu liselerde okuyan öğrencilerin rehberlik anlayışlarını incelemiştir. 41 yönetici, 202 öğretmen ve 960 öğrenciye “Rehberlik Hizmetleri Envanteri” uygulanmıştır. Araştırma sonucunda yönetici, öğretmen ve öğrencilerin hem genel olarak, hem de bir hizmet alanına yönelik rehberlik anlayışları iyi düzeyde çıkmıştır. Yöneticilerin ve öğretmenlerin görüşlerinde, hizmet sürelerine, mezun oldukları okula, cinsiyetlerine göre rehberlik anlayışlarında fark bulunmamış; öğretmenlik branşlarına ve mezun oldukları okulda rehberlik dersi okuyup okumadıklarına göre farklılık bulunmuş ve bu fark rehberlik dersi okumuş yöneticiler lehine çıkmıştır. Öğrencilerin rehberlik anlayışlarında ise, cinsiyetlerine, okudukları sınıflara göre farklılık bulunmuştur. Cinsiyet farklılığı, hem genel olarak hem de her bir hizmet alanına göre

kız öğrencilerin lehinedir. Okudukları sınıf farklılığı, lise II. Sınıfta okuyan öğrencilerin lehine çıkmıştır.

Ada (1990), Ortaöğretim okullarında yürütülmekte olan rehberlik faaliyetlerinin değerlendirilmesi konulu çalışmasını; Trabzon ili resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapan 220 öğretmen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada okullarda yürütülen rehberlik hizmetleri ile ilgili araştırmacı tarafından geliştirilen “Anket” kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenlerin okullardaki rehberlik hizmetlerini, rehberlik ve psikolojik danışma uzmanlarının yürütmeleri gerektiği kanısında birleştiklerini, okullardaki rehberlik hizmetlerini % 30 oranında sınıf rehber öğretmenlere, % 36 oranında rehber öğretmenler, % 15 oranında da diğer öğretmenler tarafından yürütüldüğünü; okullarda çalışan öğretmenlerin rehberlikle ilgili bilgilerinin ve rehberlik ve psikolojik alanındaki temel hizmetlerden bireyi tanıma ve yönlendirme dışındaki hizmetlerin yetersiz olduğunu saptamıştır.

Görkem (1985), lise öğrencilerinin danışmanlardan ne gibi hizmetler beklediklerini, beklenen hizmet ve yapılan hizmetler arasında fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapmış olduğu araştırmada; okullarda öğrencilerin danışmanlardan bekledikleri hizmetler ile öğrencilere yapılan hizmetler arasında anlamlı bir fark bulmuştur. Yapılan rehberlik hizmetlerinin yetersiz olduğunu tespit etmiştir.

Esmer (1985), Orta dereceli okullarda rehberlik programının uygulanmasına ilişkin problemler konulu araştırmasını Kütahya il merkezinde bulunan orta dereceli okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri üzerinde gerçekleştirmiştir. Sonuçta; sınıf öğretmenlerinin çoğunun rehberlikle ilgili bir ders okumadığı ve tamamına yakını bu konuda herhangi bir hizmet içi eğitim almadıklarını bulmuştur. Rehberliğin amaçlarından öğrencilerin ilgi ve yetenekleri yönünden bir öğrenim görme ve mesleğe yönelmelerine yardımcı olma amaçlarının en az gerçekleşen amaçlar olduğu saptanmıştır. Bunun yanında sınıf öğretmenlerinin çoğunun öğrencilerin düzenli olarak sorunlarını kendilerine iletmediklerini belirtmiştir (Esmer, 1985; Akt: Akbaş, 2001).

Gögen (1997), okul rehberlik bürolarının rolü ve rehberlik programı amaçlarının lise birinci sınıflarında gerçekleşme düzeyini araştırmıştır. Araştırma sonucunda öğrenciler okullarındaki rehberlik bürolarının ve rehber öğretmenlerinin varlığından bilgi sahibidirler.

Rehber öğretmen tarafından dersler, not sistemi, boş zamanların değerlendirilmesi, arkadaşlık ilişkileri, sınava hazırlanma vb. konularında okul içinde bilgiler verilmektedir. Öğrenciyi tanımaya bilgi toplama kaynakları sınırlı kalmıştır. Rehberliğin en önemli işlevlerinden biri olan eğitimsel ve mesleki yönlendirmenin yerine getirilmediği, bunun yapılabilmesi için gerekli ilgi, yetenek envanterlerinin uygulama ve değerlendirme çalışmaları yapılmamıştır.

Pişkin (1989), Orta dereceli okullarda görevli yönetici, öğretmen ve danışmanların ideal ve gerçek danışmanlık görev algılarını incelemiştir. Liselerde görevli 100 yönetici, 100 öğretmen ve 70 danışman üzerinde yapılan üzerinde yapılan araştırmada ideal algılar ile gerek algılar arasındaki genel olarak fark olduğu bulunmuştur. Danışmanların görevlerine ilişkin ideal algılar bütün gruplarda genel olarak yetersiz bulunmuştur. Yalnızca psikolojik danışma ve tanıma görevleri bakımından müdür, danışman ve öğretmenlerin ideal görev algılarının yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır.

Erkan (1997), ilköğretim öğrencilerinin rehberlik ihtiyaçlarını belirlemek üzere öğrenciler, öğretmenler ve velilerin görüşlerine başvurmuştur. Rehberlik ihtiyaçlarına ilişkin puanların ortalamalarına bakıldığında, ilköğretim düzeyinde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde ihtiyacın büyük olduğu, bütün grupların görüşlerine göre ilk sırada eğitsel ve mesleki rehberlik ihtiyaçlarının yer aldığı, öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarının öncelikleri konusunda öğrenci-veli-öğretmen görüşlerinin paralellik gösterdiği görülmüştür.

Tuzcuoğlu (1995), ilkokullarda rehberlik servislerinden beklentiler ve rehberlik servisinin öğrenciler üzerindeki etkisini iki bölümde araştırmıştır. Birinci bölümde rehberlik hizmetlerinden beklentilerin ne düzeyde olduğu araştırılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre rehberlik hizmetlerinden beklentilerin yüksek olduğu görülmüştür. Yönetici, öğretmen ve velilerin tümü ilkokullarda rehberlik servislerine ihtiyaç bulunduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmanın ikinci bölümünde ise; pilot bir ilkokul seçilmiş ve bu ilkokulda rehberlik servisi kurulmuştur. Rehberlik servisinin yaptığı çalışmaların öğrenciler ve veliler üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar rehberlik servisinin yapmış olduğu çalışmaların olumlu olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Kutlu ve Güven (2002)'in ilköğretim okulu ikinci kademe öğrencilerinin öğretmenlerinden bekledikleri ve gözledikleri rehberlik davranışlarının incelendiği araştırmada, öğrencilerin alıştırma-oryantasyon, öğrencileri tanıma, eğitsel ve mesleki rehberlik, kişisel rehberlik ve aile rehberliği alanlarında öğretmenlerinden beklediklerinin, gözledikleri davranışlardan anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç öğrencilerin, rehberlik hizmetleri konusunda öğretmenlerinden önemli ölçüde bir beklenti içinde olduklarını ortaya çıkarmıştır.

Akkoyun ve Öztoprak (1993), rehberlik hizmetlerinin tanıtılmasının veli beklentilerine etkisini araştırmışlardır. Araştırmada, bir meslek lisesindeki öğrenci velilerine rehberlik hizmetlerinin tanıtılmasının beklentilerine etkisi deneysel olarak test edilmiştir. Bu amaçla, bireyi tanıma, bilgi verme, psikolojik danışma, çevreye yönelik ve rehber öğretmenin görevi olmayan hizmetlerini değerlendirmek üzere Rehberlik Hizmet Beklentileri Anketi geliştirilmiştir. Önce deney ve kontrol grubundaki velilere anket verilmiştir. Deney grubundaki velilere 1.5 saat süreli bir programla rehberlik hizmetleri tanıtılmıştır. Daha sonra anket deney ve kontrol grubundakilere tekrar verilmiştir. Deney ve kontrol grubundaki velilerin hemen hepsinin ankette yer alan hemen her görevi bekleme eğiliminde olmaları nedeniyle “görevi olmayan” hariç diğer değişkenlerde farklılık olmamıştır. Verilen programın sonunda deney grubundaki velilerin “görevi olmayan” hizmet beklentileri anlamlı olarak azalmıştır.

Akman (1992)'in ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin rehberlik gereksinimleri üzerine yaptığı çalışmada, 6-14 yaş grubunu kapsayan ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin hangi alanlarda rehberliğe gereksinmelerinin yoğunlaştığı ve bu alanlarda verilen profesyonel rehberlik yardımının önemi tartışılmaktadır. Özet olarak, rehberlik çalışmalarının okullarımızda ilköğretim düzeyinde de yer almasının, öğrencilerin potansiyellerinin açığa çıkarılmasında katkısı olması beklenmektedir.

Güven (2005)'in, ilköğretimde çocuğu olan velilerin çocuklarının okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin algı ve beklentileri üzerine yaptığı araştırmada ulaşılan sonuçlar şu şekildedir:

Velilerin okul PDR hizmetlerine ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde, genellikle okul rehberlik servisini öğrenciler için yararlı hizmetler sunan bir birim olarak gördükleri, bir

kısının ise okulda böyle bir servisin varlığından haberleri olmadığı ortaya çıkmıştır. Velilerin, çocuklarının ihtiyaçlarına yönelik beklentileri incelendiğinde, öğrencilerin eğitsel ve mesleki rehberlik ihtiyaçlarının kişisel rehberlik ihtiyaçlarına göre daha öncelikli olduğu anlaşılmaktadır. Velilerin okul PDR hizmetleri konusunda kendilerine yönelik ihtiyaç ve beklentileri değerlendirildiğinde, velilerin öncelikli beklentisinin okuldaki PDR uygulamaları konusunda bilgilendirilme ihtiyacı olduğu görülmektedir. Bunu, çocuklarına düzenli ve verimli çalışma alışkanlığı kazandırma, ilköğretimden sonra çocuklarının gidebileceği üst okullar konusunda bilgi edinme, çocuklarının gelişim özellikleri konusunda bilgilendirilme ve çocukla iletişim gibi konulardaki ihtiyaçlar izlemektedir.

Erkan (1996), “ilköğretim rehberlik programlarına amaçlar ve etkinlikler açısından bir bakış” isimli makalesinde, rehberlik programlarının bulunması gereken noktalardan çok uzak olduğunu belirtmektedir. Mevcut yaklaşım ve programlarla, rehberlik hizmetlerinin amaçlarının gerçekleştirilmesi söz konusu değildir. Öte yandan rehberlik hizmetlerine yönelik yaklaşım değişmedikçe ve ülkemiz koşullarına uygun rehberlik programları geliştirilmedikçe elde edilecek en büyük başarı, eğitim sürecine destek sağlayan bir hizmet grubu olarak algılanmaktadır.

Erkan (1995c), “rehberlik programlarının geliştirilmesi” isimli makalesinde, kapsamlı rehberlik programlarının geliştirilmesinde izlenen basamaklar olan planlama, organizasyon, uygulama ve değerlendirme basamakları kısaca tanıtılmaktadır. Erkan (1995a), “rehberlik programlarının değerlendirilmesi” makalesinde ise, ülkemizdeki rehberlik sisteminin değerlendirme kavramına oldukça uzak olduğunu belirtmektedir. Bunun temel nedeni olarak gerçek anlamda rehberlik programlarının olmaması gösterilebilir. Öte yandan rehberlik hizmetlerini değerlendirmek amacıyla yetiştirilmiş personelin ve bu konuda kullanılacak araçların ya da ölçütlerin eksikliği de değerlendirme sürecinin etkisiz kalmasına yol açmaktadır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren, örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi yer almaktadır.

Araştırma Modeli

Araştırma, nitel araştırma modeli ile yapılmıştır. Sosyal bilimlerde, insan davranışlarını sosyal bir çevrede anlamlandırıp yorumlamayı gerektirir. Sosyal bilimlerde olgular ve olaylar yumağından çıkarımlar yapılarak belirli sonuçlara varılmak istendiğinden, nitel çalışmalar bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Buna göre nitel araştırma, araştırmacının kendiliğinden, doğal olarak oluşan olguları tüm karmaşıklığı içinde incelenmesi olarak tanımlanabilir (Topkaya, 2006).

Sosyal bilimlerde artık yavaş yavaş fen bilimlerinin kavramları ve yöntemleri yanında, kendi doğasına özgü kavramlar ve araştırma yöntemleri bulmaya başlamaktadır. Sosyal olgular, sosyal davranışı belirleyen genellenebilir yasalar türetmek yoluyla değil, bir durumun kendine özgü boyutlarının ayrıştırılması ile anlaşılabilir ve bu da farklı araştırma yöntem ve teknikleri gerektirmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Nitel araştırma niçin, nasıl, ne şekilde sorularına yanıt arar ve kişilerin duygu ve düşüncelerini anlayabilmek için özel yöntemler kullanır. Nitel araştırma bir sosyal olayı doğal ortamı ve doğal oluşumu içinde tasvir eder. Nitel araştırmalarda veriler gözlem, görüşme ve anket yoluyla toplanır. Zaman alıcı olması dolayısıyla küçük örneklem üzerinde çalışılır.

Çalışma betimsel düzende, durum saptamaya yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Rehberlik programının gerçekleştirilmesi konusunda, rehber öğretmen görüşleri “yarı yapılandırılmış görüşme” tekniği ile elde edilmiştir.

Evren Ve Örneklem

Araştırmada; nitel araştırma modeli uygulanmıştır. Nitel araştırmada, örneklem üzerinde elde edilen verilerle, evren hakkında genellemeler yapmak önemli değildir. Önemli olan bir evrende olabildiğince çeşitlilik, farklılık ve aykırılık çalışmalara dahil edilerek

bütüncül bir resim elde etmektir. Nitel araştırmanın en güçlü olduğu yön, araştırmacıya araştırılan problem hakkında ayrıntılı ve derinliğine veri sağlamasıdır. Ancak nitel araştırma sonucunda ortaya çıkan bulgular, nicel araştırmada olduğu gibi dışarıdan nesnel olarak gözlenebilen gerçeklerden çok, araştırmaya katılan bireylerin algıları olduğu unutulmamalıdır. Sonuç olarak nitel araştırma sonuçlarının genellenmesi ve doğruluğunun tam olarak saptanması mümkün değildir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Araştırmada, nitel araştırma modelinde yer alan, “Amaçlı Örneklem Yöntemleri”nden biri olan “Benzeşik (homojen) örnekleme” yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Bu anlamda amaçlı örnekleme yöntemleri pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olur (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Benzeşik (homojen) örnekleme yöntemi ile küçük, benzeşik bir örneklem oluşturma yoluyla belirgin bir alt grubu tanımlamak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, rehber öğretmenlerden oluşan bir örneklem seçilmiştir. Adana ili Seyhan ve Yüreğir merkez ilçelerinde psikolojik danışmanı bulunan ve Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapan ve görüşmeyi kabul eden rehber öğretmenlerle çalışılmıştır. Alt grup olarak rehber öğretmenlerle görüşme yapılmasının nedeni, bu programı bilen ve sonuçlarını uygulamaya yansıtacak olan bireyler olarak görülmesidir. Aynı zamanda rehberlik uygulamaları açısından bilgi ve deneyimleri, sınıf öğretmenlerine göre daha fazla olması nedeniyle alt grup olarak rehber öğretmenler seçilmiştir.

Rehber öğretmenlerin, hizmet yılına ve cinsiyetine göre dağılımları aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 1: Görüşme Yapılan Bireylerin Hizmet Yılına Göre Dağılımı

Hizmet yılı	Kişi sayısı
15-20	1
10 – 14	9
5-9	13
0-5	7

Görüşme yapılan bireylerin biri 15 ile 20 yıl, dokuzu 10-14 yıl, on üçü 5-9 yıl, yedisi ise 0- 5 yıl arasında hizmet yılına sahiptir.

Tablo 2: Görüşme Yapılan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Bayan	Erkek	Toplam
15	15	30

Görüşme yapılan bireyler, 15'i bayan, 15'i de erkek olmak üzere toplam 30 kişidir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanmasında öncelikle araştırmaya temel teşkil etmesi için literatür taranmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Görüşme bireylerin, çeşitli konularda bilgi, düşünce, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde kullanılır (Karasar, 1998). Bunun için yapılacak görüşmeye dönük standart görüşme formu oluşturularak, “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Yöntemi” ile veri toplanır. Bununla bireylerin verdikleri bilgiler arasında paralelliği ve farklılığı saptamak, buna göre de karşılaştırmalar amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Görüşme sırasında Ek 1’de sunulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır. Belirli bir forma dayalı bir görüşme, farklı bireylerden daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi elde etmeyi sağlar. Görüşme formunun hazırlanmasında uzmanların görüşleri alınmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesinde, doktora yapmış üç öğretim üyesinin görüşü alındıktan sonra tekrar değerlendirmeye alınmıştır. Sonrasında beş rehber öğretmenle pilot uygulama yapılmış ve alınan tüm bu sonuçlara göre düzeltmelerle görüşme formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Görüşme formu 14 sorudan oluşmaktadır. Tüm bireylere aynı sorular sorulmuş ve benzer konularda düşünceleri alınmıştır. Bu görüşme formu temel alınarak 30 (otuz) kişi

ile yaklaşık her biriyle bir saate yakın görüşme yapılmıştır. Bireylere aynı soruların sorulmasının sonucunda; alınan bilgiler, kodlama yöntemi ile sayısal veri haline getirilmiştir.

Bu görüşmeler sırasında, rehber öğretmenlerden, sınıf öğretmenlerine yönelik 9. sınıf rehberlik programının olması gereken temel amaçları, içeriği, güçlü ve zayıf yanları, işlevselliği ve uygulanabilirliği hakkında görüşleri alınmıştır. Son olarak rehber öğretmenlerden programa ilişkin önerileri alınmıştır. Rehber öğretmenler sorulara birden fazla yanıt verebilmişlerdir.

Verilerin Çözümlemesi

Araştırmanın verileri, geliştirilen ve 14 soruyu kapsayan bir görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Toplanan veriler, içerik analizi tekniği ile analiz edilmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirlerine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek, anlaşılır biçimde organize etmek ve yorumlamaktır. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Görüşmelerle elde edilen veriler, yazılı metin haline getirilmiş ve düzenlenmiştir. Yazılan veriler üç kez okunmuş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Veriler okunurken anlatılmak istenen düşüncenin tespit edilmesi amacıyla kelime, cümle ve paragraflar kavramlaştırılarak kodlanmıştır. Kodlama, veriler arasında yer alan anlamlı bölümlere isim verilmesi sürecidir. İçerik analizinin ilk aşaması verilerin kodlanmasıdır. Kodlama araştırmanın amacı ve görüşme soruları çerçevesinde yapılmıştır.

Veriler arasında yer alan anlamlı bölümlere ve olaylara verilen anlam, kavramları ifade etmektedir. Temaların bulunması için önce kodlar bir araya getirilir ve incelenir. Kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Araştırma çerçevesinde de kavramlar bir araya getirilerek birbiri arasındaki ilişkiler ve ortak yönler dikkate alınmış ve belli temalar altında gruplandırılmıştır.

Kavramlar ve temalar düzenlenip yazıldıktan sonra görüşme yapılan her bireye bir numara verilmiştir. Temanın kaç birey tarafından görüş olarak belirtildiğini bulmak amacıyla frekansı ve daha sonra da yüzdeliği bulunmuştur.

Rehber öğretmenler sorulara birden fazla yanıt verebilmişlerdir. Rehber öğretmen görüşlerine göre rehberlik programıyla ilgili elde edilen bulgular açıklanmıştır. Görüşme sonuçlarının sunumunda kolaylık olması amacıyla, önce cevaplar analiz edilmiş, kategorilere ayrılmış ve daha sonra frekanslarıyla tablolastırılmıştır.

Nitel yaklaşım her araştırmacının olayları algılama ve yorumlama biçiminin farklı olabileceğini kabul eder. Aynı verileri iki farklı araştırmacının farklı algılaması ve yorumlaması kaçınılmaz olabilir ve olağandır.

Nitel araştırmalara yöneltilen en önemli eleştirilerden biri, geçerlik ve güvenilirlik konusunda nicel araştırmalarda kullanılan standart araçların olmamasıdır. Oysa nitel araştırmada gerek güvenilirlik gerekse geçerlik ile ilgili alınan birtakım önlemler vardır. Ancak bu önlemler nicel araştırmadaki önlemlerden önemli ölçüde farklıdır. Bu farklılık nitel araştırmacının temel varsayımlarından ve sosyal olayların araştırılmasında dikkat edilmesi gereken bazı öğelerden kaynaklanmaktadır. Yani nitel araştırmada araştırılan olgu ve olayın niteliği ön plana çıkarken, nicel araştırmada bu olay ve olgunun sayısal özellikleri önem kazanmaktadır.

Nitel araştırmalarda, araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği olarak tanımlanabilecek güvenilirlikten çok, araştırma sonuçlarının doğruluğu yani geçerliği daha çok önem kazanmaktadır. Özellikle raporlaştırma sürecinin, araştırmacı tarafından sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel araştırmada geçerliğin sağlanmasında kullanılan önemli ölçütlerden biridir. Araştırma sonuçlarının benzer ortamlara genellenebilmesi için, nitel araştırmacının okuyucuyu, araştırmanın tüm aşamaları hakkında ayrıntılı bir şekilde bilgilendirmesi beklenir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Nitel araştırmada geçerlik, araştırmacının araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemesi anlamına gelmektedir. Toplanan verilerin ayrıntılı olarak rapor edilmesi ve araştırmacının sonuçlara nasıl ulaştığını açıklaması nitel bir araştırmada

geçerliğin önemli ölçütleri arasında yer almaktadır. Bunun için bireylerden doğrudan alıntılara yer vermek ve bunlardan yola çıkarak sonuçları açıklamak geçerlik için önemli olmaktadır. Nitel araştırmada daha çok geçerlik yani “inandırıcılık” kaygıları ön planda gelir. Araştırmacının önyargılarından ve varsayımlarından arındırılmış verilere ulaşma ve bu verilerin doğasına uygun bir analiz yaklaşımı benimseyerek anlamlı sonuçlara ulaşma önemlidir.

Araştırma sonuçlarının inandırıcılığı açısından önemli olmakla birlikte, güvenilirlik konusunun nitel araştırma için farklı bir anlamı vardır. Her şeyden önce nicel araştırma için geçerli olan güvenilirlikle ilgili bazı etkenler, nitel araştırma için söz konusu değildir. Nitel araştırmaya temel oluşturan ilkelerden birisi, gerçeklerin bireylere ve içinde bulunulan ortama göre sürekli değişme içinde olduğu ve araştırmanın benzer gruplarda tekrarlanmasının aynı sonuçlara ulaşmayı mümkün kılmadığını en baştan kabul etmektir.

Araştırmanın güvenilirliğini artırmak için takip edilen süreçler açık biçimde tanımlanmalı ve ilgili dokümanlarla desteklenmeli, araştırma aşama aşama belirli bir sistem içinde geliştirilmeli ve araştırmaya ilişkin gerektiğinde başka araştırmacıların da kullanılabileceği bir veri tabanı oluşturulmalıdır. Özet olarak doğru bilgiye ulaşma konusunda gereken önlemlerin alınması (geçerlik) ve araştırma sürecini ve verileri açık ve ayrıntılı bir biçimde, yani bir başka araştırmacının değerlendirmesine olanak verecek biçimde tanımlanması (güvenirlik), nitel araştırmacının karşılaşması gereken önemli beklentilerdir (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amaçları doğrultusunda rehber öğretmenlerle görüşmelerden elde edilen bulgular sunulmuştur. Verilerin analizinde, araştırmanın amaçları temel alınmış ve veriler bu sıraya göre düzenlenmiştir.

1. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Olması Gereken Temel Amacına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 3:
Rehber Öğretmenlere Göre Programda Olması Gereken Temel Amaçlara İlişkin Frekans Dağılımı

TEMEL AMAÇ		f	%
1.	Mesleki Rehberlik	18	60
2.	Sosyal Beceri	16	53
3.	Okula Uyum / Oryantasyon	15	50
4.	Alan Seçimi	14	47
5.	Bireyi Tanıma	12	40
6.	İlgi ve Yetenek Farkındalığı	11	37
7.	Eğitsel Rehberlik	11	36
8.	Ergenlik	8	27
9.	Yönetmelikler ve Kurallar	4	13
10.	İhtiyaca Hitap Etmeli	3	10
11.	Kırtasiyeye Dayalı Olmamalı	3	10
12.	Düzeğe Uygun Olmalı	2	7
13.	Önleyici Olmalı	2	7
14.	Cinsel Eğitim	1	3
15.	Serbest Zaman Kullanımı	1	3
16.	Okul-Öğrenci-Veli İşbirliği	1	3

Tablo 3'te görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programında bulunması gereken temel amaçlar konusunda yapılan görüşmelerde ilk üç sırada, mesleki rehberlik, sosyal beceri, okula uyum/ oryantasyon yer almaktadır.

9. sınıf rehberlik programında bulunması gereken temel amaçlardan “**mesleki rehberlik**”, rehber öğretmenlerin %60'ı tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programın meslekler hakkında bilgilendirme, mesleki eğitim alanında bilgi verme, mesleklerin tanıtılması, mesleki anlamda öğrencilere yön vermeleri gerektiğini

belirtmişlerdir. Cevaplayıcılardan biri *“program, öğrenciyi iyi bir mesleğe yöneltme amacı taşımalıdır ayrıca meslek alanlarının tanıtımı da yapılmalı”* diyerek açıklama yapmıştır.

9. sınıf rehberlik programında bulunması gereken temel amaçlardan **“sosyal beceri”**, rehber öğretmenlerin %53’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programda güven geliştirici çalışmalar, daha çok günlük yaşamda kullanılabilecek becerilerin kazandırılması, olumlu davranışlar kazanmaları, toplumsal yaşama uyum gösterebilmeleri, arkadaş ilişkileri, iletişim, problem çözme, karar verme becerilerinin yer alması gerektiğini belirtmişlerdir.

“Okula uyum ve oryantasyon”, rehber öğretmenlerin %50’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenlerden biri farklı olarak okulumuzu ve çevresini tanıyalım bölümü için *“öğrenci zaten tanıyordur, ilkokul 1. sınıf için uygun, şehrin göbeğinde yaşayan 9. sınıf öğrencisine çevremizde şu vardır demenin bir anlamı yok. Mahallesinde okuyor çocuk, bizden daha iyi bilir. Üstelik bunlar psikolojik danışmanın işi değil, idarenin işi bu”* diyerek açıklama yapmıştır.

Tablo 3’te görüldüğü gibi, görüşmelerde 9. sınıf rehberlik programında bulunması gereken temel amaç konusunda rehber öğretmenler, 4, 5 ve 6. sıralarda sırayla şunları görüş olarak belirtmişlerdir. Bunlar; alan seçimi, bireyi tanıma, ilgi ve yetenek farkındalığı şeklindedir.

“Alan seçimi”, rehber öğretmenlerin %47’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programda öğrencinin ilgi ve yeteneklerine göre alan seçimi, uygun alana yönelme, doğru bölüm ve alan seçimi, sistemdeki geçişlerin sağladığı yararlar, bu konuda bilgilendirmenin olması ve programda konuyla ilgili değişikliklerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

“Bireyi tanıma” rehber öğretmenlerin %40’i tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, öğrencinin kendini tanımasını, öğretmenlerin de öğrencileri tanıması gerektiğini, bunun için de rehberlik programında bireyi tanımaya yönelik çalışmaların bulunması gerektiğini belirtmişlerdir. Cevaplayıcılardan biri *“öğrencinin benlik algısı, kişilik özellikleriyle kendini tanıması 9. sınıf rehberlik programının amacı olmalıdır”* diyerek görüş belirtmiştir.

“İlgi ve yetenek farkındalığını sağlaması”, rehber öğretmenlerin %37’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri *“öğrenciler ilgi ve yeteneklerini göz ardı ediyorlar, ancak programın etkili bir şekilde uygulanmasıyla bunun önüne geçilebileceğiz”* diye açıklamıştır.

Tablo 3’te görüldüğü gibi, görüşmelerde 9. sınıf rehberlik programında bulunması gereken temel amaç konusunda rehber öğretmenler 7, 8, 9, 10. maddelerde sırayla şunları görüş olarak belirtmiştir. Bunlar; eğitsel rehberlik, ergenlik, yönetmelikler ve kurallar, ihtiyaca hitap etmeli şeklindedir.

“Eğitsel rehberlik”, rehber öğretmenlerin %36’sı tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Ergenlik” rehber öğretmenlerin %27’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Yönetmelikler ve Kurallar” rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri *“yönetmelikler ve kurallar bölümünü okul idaresi yapmalı, yoksa psikolojik danışman antipatik hale gelebilir, şu yasak bu yasak demekle”* şeklinde açıklama yapmıştır.

“İhtiyaca Hitap Etmeli” rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

Tablo 3’te görüldüğü gibi, görüşmelerde 9. sınıf rehberlik programında bulunması gereken temel amaç konusunda rehber öğretmenler 11, 12, 13. maddelerde sırayla şunları görüş olarak belirtmiştir. Bunlar; kırtasiyeye dayalı olmamalı, düzeye uygun olmalı, önleyici olmasıdır.

“Kırtasiyeye Dayalı Olmamalı” rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri *“çok fazla sorgulayıcı olmak yerine, çok fazla kırtasiye ve çok fazla bilgi toplamak yerine, daha çok görerek gözleyerek, okul öğrenci veli işbirliğini de sağlayarak donanımlı bir program olmalı. Anket, envanter, kırtasiye işleri olmamalı”* şeklinde görüş belirtmiştir.

“**Düzeğe Uygun Olmalı**” rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“**Önleyici Olmalı**” rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi cevaplayıcılardan biri “*kırtasiyeye dayalı bir program yerine önleyici rehberlik yapılmalı, bunun için de sınıf öğretmeni etkin bir rol almalı*” diyerek açıklama yapmıştır.

Tablo 3’te görüldüğü gibi, görüşmelerde 9. sınıf rehberlik programında bulunması gereken temel amaç konusunda rehber öğretmenler son üç maddede sırayla şunları görüş olarak belirtmiştir. Bunlar; cinsel eğitim, serbest zaman kullanımı, okul-öğrenci-veli işbirliğidir.

“**Cinsel Eğitim**” rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri “*cinsellik bir tabu değildir, bu konuyla ilgili öğrencilerimiz bilinçlenmelidir*” diye açıklama yapmıştır.

“**Serbest Zaman Kullanımı, Okul-Öğrenci-Veli İşbirliği**” rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

2.1 Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının İçeriğine İlişkin Görüşleriyle İlgili Bulgular

Tablo 4:
Rehber Öğretmenlerin Öğrenci Kazanımlarına İlişkin Frekans Dağılımı

KAZANIMLAR		f	%
1.	Kazandırılmıyor	19	63
2.	Kazandırılıyor	8	27
3.	Uygulamadan kaynaklı sorunlar var	6	20
4.	Ergenlikte değişimlerin nedenlerini bilmeyi sağlıyor	6	20

5.	Alan seçiminde gerçekçi değerler	5	16
6.	En çok zorlanılan etkin öğrenme	4	13
7.	Yönetmelikler ve kurallar, okulumuzu ve çevresini tanıyalım ve alan seçimi yeterli	3	10
8.	Etkin öğrenme yeterli	1	3
9.	Kuralların amaçları anlatılmalı	1	3
10.	Gerçek hayata uyumu amaçlamalı	1	3

Tablo 4’te görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının öğrenci kazanımları konusunda rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ilk üç sırada, kazandırılmıyor, kazandırılıyor, uygulamadan kaynaklı sorunlar var şeklinde yer almaktadır.

“**Kazandırılmıyor**”, rehber öğretmenlerin %63’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“**Kazandırılıyor**”, rehber öğretmenlerin %27’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri “*öğrencilerin kendilerinde gördükleri bazı değişimlerin, sorunların ve problemlerin ergenlik dönemiyle alakalı olduğunu öğreniyorlar*” diyerek ergenlik dönemi kazanımlarının gerçekleştiğini belirtmiştir.

“**Uygulamadan kaynaklı sorunlar var**”, rehber öğretmenlerin %20’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, sınıf öğretmenlerinin bazılarının rehberliğe karşı ilgisiz olduklarını, ciddiye almadıklarını ve gereksiz gördüklerini, işinde ve eğitiminde donanımlı olmadıklarını, yeterli ve etkili uygulama yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4’te görüldüğü gibi, görüşmelerde 9. sınıf rehberlik programının öğrenci kazanımları konusunda rehber öğretmenler, 4, 5, 6, 7, 8. sıralarda sırayla şunları görüş olarak belirtmişlerdir. Bunlar; ergenlikte değişimlerin nedenlerini bilme, alan seçiminde gerçekçi değerler, en çok zorlanılan etkin öğrenme, yönetmelikler ve kurallar, okulumuzu ve çevresini tanıyalım ve alan seçimi yeterli şeklindedir.

9. sınıf rehberlik programının öğrenci kazanımları konusunda “**ergenlikte değişimlerin nedenlerini bilmelerini sağlıyor**”, rehber öğretmenlerin %20’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, ergenlerin bu konuyla ilgili yanlış bilgiler edinmesini engellemek ve bilgilendirme yapmanın önemini vurgulamışlardır.

“Alan seçiminde gerçekçi değiller”, rehber öğretmenlerin %16’sı tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, öğrencilerin alan seçiminde yetenek ve ilgilerini göz ardı ettiklerini, çevrenin beklentileri ve anne baba baskısıyla alan seçtiklerini, iş bulma kaygılarının yoğun olduğunu, sözel alanı başarısız öğrencilerin seçtiği gibi bir önyargının varlığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde bir rehber öğretmen de *“öğrenciler ileride iş bulma kaygılarıyla alana yöneliyorlar, ilgi ve yetenekten uzak, iş bulma imkanı dolayısıyla alan seçiyorlar”* diyerek açıklama yapmıştır.

“En çok zorlanılan etkin öğrenme”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Yönetmelikler ve kurallar, okulumuzu ve çevresini tanıyalım ve alan seçimi yeterli”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

Tablo 4’te görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının öğrenci kazanımları konusunda rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde son üç sırada, etkin öğrenme yeterli, kuralların amaçları anlatılmalı, gerçek hayata uyumu amaçlamalı şeklinde yer almaktadır.

9. sınıf rehberlik programının öğrenci kazanımları konusunda **“etkin öğrenme yeterli, kuralların amaçları anlatılmalı, gerçek hayata uyumu amaçlamalı”** rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

2.2 Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Etkinliklerine İlişkin Görüşleriyle İlgili Bulgular

Tablo 5:
Rehber Öğretmenlerin Etkinlikler Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Frekans Dağılımı

	ETKİNLİKLER	f	%
1.	Uygulanabilir	13	43
2.	Düzeye uygun değil	7	23
3.	Yeterli /olumlu/güzel	6	20
4.	Sınıf öğretmenleri eğitim almalı	4	13

5.	Sınıf öğretmenleri uygulayamıyor	4	13
6.	Yapılandırılmış olmalı, kısa-öz net cümlelerle ifade edilmeli	4	13
7.	Sınıf öğretmenleri rehber öğretmenle işbirliği yapmalı	3	10
8.	Kalabalık sınıflardan uygulanamıyor	2	7
9.	Etkinlikler gereksiz	2	7
10.	Uygulanabilmesi için bakanlık düzeyinde ciddi yasalar ihtiyaç var	1	3

Tablo 5’te görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programındaki etkinlikler konusunda rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ilk üç sırada, uygulanabilir, düzeye uygun değil, yeterli /olumlu/güzel şeklinde yer almaktadır.

9. sınıf rehberlik programındaki etkinlikler konusunda **“uygulanabilir”** olduğu rehber öğretmenlerin %43’ü tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir.

“Düzeye uygun değil”, rehber öğretmenlerin %23’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinliklerin dikkat çekmediğini, öğrencilerin basit bulduğunu ve uygularken dalga geçip eğlendiklerini, ciddiye almadıklarını, havada kaldığını, yüzeysel olduğunu, lise düzeyinde olmadığını, her toplumsal–sosyal düzeye uymadığını belirtmişlerdir. Cevaplayıcılardan biri *“etkinlikler ilköğretimde eminim çok güzel uygulanıyordur, lisede öğrencilerin dikkatini çekmiyor”* şeklinde açıklama yapmıştır.

“Yeterli /olumlu/güzel”, rehber öğretmenlerin %20’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

Tablo 5’te görüldüğü gibi, görüşmelerde 9. sınıf rehberlik programındaki etkinlikler konusunda rehber öğretmenler, 4, 5, 6, 7. sıralarda sırayla şunları görüş olarak belirtmişlerdir. Bunlar; sınıf öğretmenleri eğitim almalı, sınıf öğretmenleri uygulayamıyor, yapılandırılmış olmalı, kısa-öz net cümlelerle ifade edilmeli, sınıf öğretmenleri rehber öğretmenle işbirliği yapmalı şeklindedir.

9. sınıf rehberlik programındaki etkinlikler konusunda **“sınıf öğretmenleri eğitim almalı”** ve **“sınıf öğretmenleri uygulayamıyor”** rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, sınıf öğretmenlerinin bilinçlendirilmeleri,

hizmet içi eğitim almaları gerektiğini, rehberlikten habersiz ve yetersiz olduklarını, bilgilendirilme yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin etkinlikleri etkin bir şekilde uygulayamadıklarını, bunları yaparken lüks bir şey yapıyorlarmış gibi algıladıklarını, sınıf rehber öğretmenliğini istekli öğretmenlere ve özellikle genç öğretmenlere verilmesini, etkinlikleri ehil olmayan hiç kimsenin yapmaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

“Yapılandırılmış olmalı, kısa-öz net cümlelerle ifade edilmeli”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Sınıf öğretmenleri rehber öğretmenle işbirliği yapmalı”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, bazı konularda sınıf öğretmenlerinin yeterli gelmeyebileceğini, bu yüzden rehber öğretmenle işbirliği yapması gerektiğini belirtmişlerdir. Uzmanlık gerektirenleri, örneğin ergenlik ve etkin öğrenme bölümünü rehber öğretmenle işbirliği halinde yürütmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 5’te görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programındaki etkinlikler konusunda rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde son üç sırada, kalabalık sınıflardan uygulanamıyor, etkinlikler gereksiz, uygulanabilmesi için bakanlık düzeyinde ciddi yasalar ihtiyaç var şeklinde yer almaktadır.

9. sınıf rehberlik programındaki etkinlikler konusunda **“kalabalık sınıflardan uygulanamıyor, etkinlikler gereksiz”** rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinliklerin sınıfların kalabalık olmasından dolayı uygulanamadığını, bu yüzden yapılanların bilgi düzeyinde kaldığını belirtmişlerdir. Bununla birlikte rehber öğretmenlerden bazıları etkinlikleri beğenmediklerini, gereksiz olduğunu ifade etmişlerdir. Rehber öğretmenlerden biri de etkinlikleri *“on para etmez”* olarak değerlendirmiştir.

“Uygulanabilmesi için bakanlık düzeyinde ciddi yasalar ihtiyaç var”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir

2.3. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Etkinlik Değerlendirme Formuyla İlgili Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 6:
Rehber Öğretmenlerin Etkinlik Değerlendirme
Formu Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Frekans Dağılımı

ETKİNLİK DEĞERLENDİRME FORMU		F	%
1.	Yeterli değil	12	40
2.	Yeterli/ uygun/ güzel	11	37
3.	Gereksiz buluyorum	10	33
4.	Uygulanmıyor	6	20
5.	Öğrenci ciddiye almıyor	4	13
6.	Etkinlikten bir süre sonra uygulanmalı	3	10

Tablo 6’da görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programındaki etkinlik değerlendirme formu hakkında rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ilk üç sırada, yeterli değil, yeterli /olumlu/güzel, gereksiz buluyorum şeklinde yer almaktadır.

9. sınıf rehberlik programındaki etkinlik değerlendirme formunun **“yeterli olmadığı”** rehber öğretmenlerin %40’ı tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinlik değerlendirme formunun ezber düzeyinde olduğunu, bilgi/ biliş düzeyinde kaldığını, davranışa yönelik sorunun olmadığını, gerçekçi kazanımlar elde edilip edilmediğinin anlaşılmadığını, genel ifadelerin olduğunu, birbirini kontrol eden soruların olmadığını ve düzeye uygun olmadığını belirtmişlerdir.

“Yeterli /olumlu/güzel”, rehber öğretmenlerin %37’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinlik değerlendirme formunun öğrencilere geribildirim verdiğini, farkındalıklarının arttığını belirtmişlerdir.

“Gereksiz buluyorum”, rehber öğretmenlerin %33’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinlik değerlendirme formunun hiçbir işlevi olmadığını, okullarda çok fazla kırtasiye yükü çıkardığını, sınıfların kalabalık olduğunu, bu yüzden fotokopi sıkıntısı olduğunu, fiziksel imkanların yetersiz olduğunu, sınıf öğretmenin zamanını aldığını, kağıt üzerinde kaldığını, pratik olmadığını, faydasız ve formalite olduğunu belirtmişlerdir.

Rehber öğretmenlerden biri etkinlik değerlendirme formunun öğrenci için bir anlam ifade etmediğini, okumadan işaretlediğini belirterek, “*öğrenci bunları üfürüyor*” diye açıklamıştır. Benzer şekilde bir rehber öğretmen de değerlendirme formunu sadece kırtasiye olarak gördüğünü, angarya ve bürokrasi olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir.

Tablo 6’da görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programındaki etkinlik değerlendirme formu hakkında rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde son üç sırada, uygulanmıyor, öğrenci ciddiye almıyor, etkinlikten bir süre sonra uygulanmalı şeklinde yer almaktadır.

9. sınıf rehberlik programındaki etkinlik değerlendirme formu hakkında “**uygulanmıyor**”, rehber öğretmenlerin %20’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler değerlendirme formunu kullanmadıklarını, sınıfların kalabalık olmasından, fiziksel koşulların yetersiz olmasında uygulanmadığını belirtmişlerdir. Rehber öğretmenlerden biri etkinlik değerlendirme formu için “*uygulayamıyoruz, zaman sınırlı, sınıf öğretmenleri işlerinin yoğunluğundan yetiştiremiyorlar, hak veriyorum*” şeklinde açıklamıştır.

“**Öğrenci ciddiye almıyor**”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, öğrencinin matbu bir forma ilgi duymadığını, dürüst bir şekilde yanıtlamadığını belirtmişlerdir. Yine cevaplayıcılardan biri “*her öğrenci istekli katılmıyor, öğrenci matbu formlara sıcak bakmıyor usanıyor çünkü*” diye açıklama yapmıştır.

“**Etkinlikten bir süre sonra uygulanmalı**”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, değerlendirme formunun etkinlikten hemen sonra uygulanmaması gerektiğini, öğrencinin kazanıp kazanmadığını anlayabilmek için bir süre sonra, örneğin bir hafta sonra uygulanması görüşündedirler.

3.1. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Güçlü Ve Zayıf Yanlarına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 7:

Rehber Öğretmenlerin Programın Güçlü Yanlarına Yönelik Görüşlerine İlişkin Frekans Dağılımı

GÜÇLÜ YANLAR		f	%
1.	Düzenli olması	7	23

2.	Teorik olarak güçlü	7	23
3.	Genel olarak güzel, iyi	7	23
4.	Etkinlikler güzel	5	17
5.	Amaca uygun	2	7
6.	Düzeye uygun	2	7
7.	İlgi ve yetenekleri ortaya çıkarabiliyor	1	3

Tablo 7’de görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının güçlü yanlarına ilişkin rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ilk üç sırada, düzenli olması, teorik olarak güçlü, genel olarak güzel, iyi şeklinde yer almaktadır.

9. sınıf rehberlik programının güçlü yanları olarak **“düzenli olması, genel olarak güzel, iyi”** rehber öğretmenlerin %23’ü tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programın derli toplu olduğunu, yazılı ve somut olmasıyla sınıf öğretmenlerine kaynak teşkil ettiğini, böylece ortak bir program izlenmesini sağladığını belirtmişlerdir.

“Teorik olarak güçlü”, rehber öğretmenlerin %23’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programın bölümlerinin iyi hazırlanmış olduğunu, bilgi verme yönünün güçlü olduğunu, bölüm bölüm ayrılmasının iyi olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 7’de görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının güçlü yanlarına ilişkin rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde 4, 5, 6, 7. sırada etkinlikler güzel, amaca uygun, düzeye uygun, ilgi ve yetenekleri ortaya çıkarabiliyor şeklinde yer almaktadır.

“Etkinlikler güzel”, rehber öğretmenlerin %17’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Amaca uygun, düzeye uygun”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“İlgi ve yetenekleri ortaya çıkarabiliyor”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

3.2. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Zayıf Yanlarına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 8:
Rehber Öğretmenlerin Programın Zayıf Yanlarına Yönelik Görüşlerine İlişkin Frekans Dağılımı

ZAYIF YANLAR		f	%
1.	Uygulanabilirlik zayıf	8	27
2.	Etkinlikler yetersiz	6	20
3.	Değerlendirme yetersiz	6	20
4.	Güncel olmaması	4	13
5.	Ergenlik bölümü zayıf	3	10
6.	Açık ve anlaşılır olmaması	2	7
7.	Dikkat çekici olmaması	2	7
8.	Görsel ve teknolojik araçlarla desteklenmemesi	1	3

Tablo 8’de görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının zayıf yanlarına ilişkin rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ilk üç sırada, uygulanabilirlik zayıf, etkinlikler yetersiz, değerlendirme yetersiz şeklinde yer almaktadır.

9. Sınıf Rehberlik Programının zayıf yanları olarak **“uygulanabilirlik zayıf”** rehber öğretmenlerin %27’si tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir.

“Etkinlikler yetersiz”, rehber öğretmenlerin %20’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programdaki etkinliklerin somut olmadığını, lise öğrencilerinin seviyesinin altında ve basit olduğunu, örnek etkinlikler verilmesi gerektiğini, ayrıntılı olmadığını, bu yüzden sınıf öğretmenin nasıl uygulayacağını bilemediğinden uygulamamayı tercih edeceğini belirtmişlerdir.

“Değerlendirme yetersiz”, rehber öğretmenlerin %20’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri etkinlik değerlendirme formu için *“öğrenci sayısı fazla, fiziksel imkanlar yetersiz, kaynak sorunu var, fotokopi konusunda sıkıntı var, idarede sıkıntı var, her etkinlik sonunda fotokopi çekirmek, uygulamak, değerlendirmek, sınıf öğretmenlerinin altından kalkabileceği bir iş değil”* diyerek açıklama yapmıştır.

Tablo 8’de görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının zayıf yanlarına ilişkin rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde 4, 5, 6, 7, 8. sırada güncel olmaması, ergenlik bölümü

zayıf, açık ve anlaşılır olmaması, dikkat çekici olmaması, görsel ve teknolojik araçlarla desteklenmemesi şeklinde yer almaktadır.

“**Güncel olmaması**”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programda eksiklikler olduğunu, bazı konuların eklenmesi gerektiğini, ÖSS ve sistemde değişiklikler olduğunu, bu nedenle güncellenmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

“**Ergenlik bölümü zayıf**”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“**Açık ve anlaşılır olmaması, Dikkat çekici olmaması**”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, cümleler içinde geçen kelimelerin kalıplaşmış olduğunu, bunun değiştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

“**Görsel ve teknolojik araçlarla desteklenmemesi**”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

4.1. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının İşlevselliğine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 9:

Rehber Öğretmenlerin Programın İşlevselliğine İlişkin Frekans Dağılımı

İŞLEVSELLİK		f	%
1.	İşlevsel buluyorum	11	37
2.	İşlevsel olması bazı şartlara bağlı	11	37
3.	İşlevsel değil	10	33
4.	Kavramlar açıklanmalı	2	7
5.	Bilgi vermeye yönelik	1	3
6.	Sınıf öğretmenleri hepsini yeterli uygulayamaz	1	3
7.	Program meslek lisesi için sığ kalıyor	1	3

Tablo 9’da görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının işlevselliğine ilişkin rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ilk üç sırada, işlevsel buluyorum, işlevsel değil, işlevsel olması bazı şartlara bağlı şeklinde yer almaktadır.

9. sınıf rehberlik programının işlevselliği ile ilgili olarak **“işlevsel buluyorum”** rehber öğretmenlerin %37’si tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir.

“İşlevsel olması bazı şartlara bağlı”, rehber öğretmenlerin %37’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programın işlevsel olabilmesini öğretmene bağlı, işleyecek kişiye bağlı diye açıklamışlar, sınıf öğretmenin istekli olmasının önemini vurgulamışlardır. Tutarlı şekilde yapılmış bir değerlendirmeye ve gerekli olanakların belirlenip kullanımı konusunda sınıf öğretmenine destek sağlanmasıyla işlevsel olacağını belirtmişlerdir. Yine cevaplayıcılardan biri programın işlevselliğini *“öğretmene bağlı, öğretmen cana yakın, kendi dersini de iyi anlatıyor ve öğretmenlik vasıflarını karşılıyorsa iyi”* diyerek açıklamıştır.

“İşlevsel değil”, rehber öğretmenlerin %33’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programın yeterince işlevsel olmadığını ve kullanılmadığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde bir rehber öğretmen de *“bu güne kadar bu kitabı hiç kullanmadım”* şeklinde açıklama yapmıştır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının işlevselliğine ilişkin rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde 4, 5, 6, 7. sırada kavramlar açıklanmalı, bilgi vermeye yönelik, sınıf öğretmenleri hepsini yeterli uygulayamaz, program meslek lisesi için sığ kalıyor şeklinde yer almaktadır.

“Kavramlar açıklanmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programdaki bazı kavramları sınıf öğretmenlerinin bilemeyeceğini, anlayamayacağını ifade ederek, kavramların açıklanması gerektiğini, böylece işlevselliğinin artacağını belirtmişlerdir.

“Bilgi vermeye yönelik”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri *“bu çalışmalarını etkin bir şekilde uygulayamıyorlar sınıf*

öğretmenleri, kalabalık sınıflardan öğrencilere bilgi verme düzeyinde kalıyor, bu da yeterli olmuyor, kalabalık sınıflardan bilgi verme düzeyinde kalıyor” şeklinde açıklama yapmıştır.

“Sınıf öğretmenleri hepsini yeterli uygulayamaz”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri de “sınıf öğretmenleri özellikle etkin öğrenme ve ergenlik bölümünü etkili uygulayamaz, bu bölümleri okul psikolojik danışmanından yardım alarak yapmalı” diyerek açıklamıştır.

“Program meslek lisesi için sığ kalıyor”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri “meslek lisesinde bölümler farklı olmalı, buna yönelik bir çalışma yapılabilir, özellikle meslek liseleri için sığ kalıyor program” diyerek görüş belirtmiştir.

4.2. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Uygulanabilirliğine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Tablo 10:
Rehber Öğretmenlerin Programın Uygulanabilirliğine İlişkin Frekans Dağılımı

	UYGULANABİLİRLİK	F	%
1.	Uygulanabilir düzeyde	16	53
2.	Uygulanabilir olması bazı şartlara bağlı	8	27
3.	Sınıf öğretmeni rehber öğretmenden yardım almalı	7	23
4.	Amaca ulaşmıyor	4	13
5.	Öğrenciler ilgisiz/ çekici değil	3	10
6.	1. ve 2. bölüm uygulanabilir	3	10
7.	Kırtasiye yükü/ formalite	2	7
8.	Alan seçimi etkili uygulanmıyor	1	3

Tablo 10’da görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının uygulanabilirliğine ilişkin rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ilk üç sırada, uygulanabilir düzeyde, uygulanabilir olması bazı şartlara bağlı, sınıf öğretmeni rehber öğretmenden yardım almalı şeklinde yer almaktadır.

9. sınıf rehberlik programının uygulanabilirliği ile ilgili olarak “**uygulanabilir düzeyde**”, rehber öğretmenlerin %53’ü tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir.

“Uygulanabilir olması bazı şartlara bağlı”, rehber öğretmenlerin %27’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, fiziksel koşullar yeterli hale getirilirse, işin ehli kişiler olursa, personel sıkıntısı giderilirse, sınıf öğretmenleri hizmet içi eğitim alırlarsa, koordinasyon sağlanırsa, yaş düzeylerine uygun olursa uygulanabilirliğin artacağını belirtmektedirler. Cevaplayıcılardan biri *“sınıf öğretmenleri rehberlik konusunda bilinçlendirilirse etkinlikleri çok rahat uygulayabilirler”* diye açıklama yapmıştır.

“Sınıf öğretmeni rehber öğretmenden yardım almalı”, rehber öğretmenlerin %23’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, özellikle ergenlik ve etkin öğrenme bölümlerinde sınıf öğretmenin yeterli gelmeyebileceğini, uygulamada zayıf kalabileceğini, algılamada güçlük yaşayabileceğini, bu nedenle işbirliği halinde çalışılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Tablo 10’da görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının uygulanabilirliğine ilişkin rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde 4, 5, 6, 7, 8. sırada amaca ulaşmıyor, öğrenciler ilgisiz/ çekici değil, 1. ve 2. bölüm uygulanabilir, kırtasiye yükü/ formalite, alan seçimi etkili uygulanmıyor şeklinde yer almaktadır.

“Amaca ulaşmıyor”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, özellikle etkinlik değerlendirme formuyla ilgili netice alınmadığını, herhangi bir sonuca gidilemediğini, bunun yerine öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri şekilde bir değerlendirmenin olması gerektiğini belirtmişlerdir.

“Öğrenciler ilgisiz/ çekici değil” rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinliklerin yaş düzeyine uygun olmadığını, bazı etkinliklerin çok basit olduğunu, bu nedenle ilgilerini çekmediğini belirtmişlerdir. Cevaplayıcılardan biri *“öğrenciler ilgisiz, etkinlikler ilköğretimde eminim çok güzel uygulanıyordur ama lisede dikkat çekmiyor. Doğan Cüceloğlu’nun, Üstün Dökmen’in programlarındaki gibi tiyatro tarzı oyunlar halinde sunulsa dikkati çekebilir”* şeklinde açıklamıştır.

“1. ve 2. bölüm uygulanabilir” rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Kırtasiye yükü/ formalite” rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri “okullarda çok fazla kırtasiye işi çıkardığı için onaylanmıyor, uygulamada pratik değil, sınıf öğretmenin zamanını alıyor, formların hazırlanışı görüntü olarak iyi olmakla beraber içerik kendini tekrarlayıcı boyutta” diyerek açıklama yapmıştır.

“Alan seçimi etkili uygulanmıyor”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

5.1. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programıyla İlgili Değerlendirme Önerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 11:
Rehber Öğretmenlerin
Değerlendirmeye İlişkin Önerilerin Frekans Dağılımı

DEĞERLENDİRME İLE İLGİLİ ÖNERİLER		F	%
1.	Öğrencilerin kendilerini ifade etmeleri sağlanabilir	8	27
2.	Gözlem yapılabilir	5	17
3.	Yeterli/ değişikliğe gerek yok	4	13
4.	Uygulama ve davranış boyutunda sorular sorulmalı	4	13
5.	Geribildirim verilmeli	3	10
6.	Soru sayısı arttırılmalı, açık uçlu sorular sorulmalı	2	7
7.	Etkinlik uygulandıktan bir hafta sonra yapılmalı	2	7
8.	Cümleler kısaltılmalı, anlaşılır hale getirilmeli, somutlaştırılmalı	2	7
9.	İhtiyaç duyulduğunda yapılmalı	1	3
10.	Gerçekçi ölçümlere ihtiyaç var	1	3
11.	Rehberlik saatleri istekli sınıf öğretmenlerine verilmeli	1	3
12.	Koşullara, çevreye uygun olmalı, ütopyik olmamalı	1	3
13.	Sınıf bazında bir değerlendirme	1	3
14.	Öğrencilerin kişilik profillerine göre ayrı programlar yapılabilir	1	3

Tablo 11’de görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının etkinlik değerlendirme formunun daha etkili ve yeterli hale getirilmesine ilişkin rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ilk üç sırada şu önerilerde bulunmuşlardır: Öğrencilerin

kendilerini ifade etmeleri sağlanabilir, gözlem yapılabilir, yeterli/ değişikliğe gerek yok.

9. sınıf rehberlik programının değerlendirme önerileri ile ilgili olarak **“Öğrencilerin kendilerini ifade etmeleri sağlanabilir”**, rehber öğretmenlerin %27’si tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir.

“Gözlem yapılabilir”, rehber öğretmenlerin %17’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Yeterli/ değişikliğe gerek yok”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

Tablo 11’de görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının etkinlik değerlendirme formunun daha etkili ve yeterli hale getirilmesine ilişkin rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde 4, 5, 6, 7, 8. sıradaki öneriler; uygulama ve davranış boyutunda sorular soru sorulmalı, geribildirim verilmeli, soru sayısı arttırılmalı, açık uçlu sorular sorulmalı, etkinlik uygulandıktan bir hafta sonra yapılmalı, cümleler kısaltılmalı, anlaşılır hale getirilmeli, somutlaştırılmalı şeklinde yer almaktadır.

“Uygulama ve davranış boyutunda sorular soru sorulmalı”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Geribildirim verilmeli”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Soru sayısı arttırılmalı, açık uçlu sorular sorulmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Etkinlik uygulandıktan bir hafta sonra yapılmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Cümleler kısaltılmalı, anlaşılır hale getirilmeli, somutlaştırılmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

Tablo 11’de görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programının etkinlik değerlendirme formunun daha etkili ve yeterli hale getirilmesine ilişkin rehber öğretmenlerle yapılan

görüşmelerde son altı sıradaki öneriler, İhtiyaç duyulduğunda yapılmalı, Gerçekçi ölçümlere ihtiyaç var, Rehberlik saatleri istekli sınıf öğretmenlerine verilmeli, Koşullara, çevreye uygun olmalı, ütöpik olmamalı, Sınıf bazında bir değerlendirme, Öğrencilerin kişilik profillerine göre ayrı programlar yapılabilir şeklinde yer almaktadır.

“İhtiyaç duyulduğunda yapılmalı”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri *“bence form her zaman yapılırsa, yapılmış olması için yapılır, formalite olur. Gerektiğinde önemli bir konuyla ilgili, ihtiyaç duyulduğunda yapılırsa iyi olur”* şeklinde açıklamıştır.

“Gerçekçi ölçümlere ihtiyaç var”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri *“öğrenci formdaki soruların hepsine evet dedi, bunu kazandı mı kazanmadı mı nasıl ölçeceğiz, gerçekçi kazanımlar elde edildiği anlaşılıyor”* diye açıklama yapmıştır.

“Rehberlik saatleri istekli sınıf öğretmenlerine verilmeli”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Koşullara, çevreye uygun olmalı, ütöpik olmamalı”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Sınıf bazında bir değerlendirme”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Öğrencilerin kişilik profillerine göre ayrı programlar yapılabilir”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri *“öğrencilerin kişilik profilleri çıkartılmalı, her öğrencinin IQ’su öğrenilmeli, öğrenme hızları farklı çünkü, başarılı öğrenciye ayrı program, başarısız öğrenciye ayrı program yapılmalı”* şeklinde görüş belirtmiştir.

5.2. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programıyla İlgili Önerilerine İlişkin Bulgular

Tablo 12:
Rehber Öğretmenlerin
Değişiklik Önerilerine İlişkin Frekans Dağılımı

DEĞİŞİKLİK ÖNERİLERİ		F	%
1.	Etkinliklerle ilgili öneriler	13	43
2.	Güncelleştirilmeli	13	43
3.	Sınıf öğretmeniyle ilgili öneriler	5	17
4.	Öğrenci ihtiyaçları gözetilmeli	5	17
5.	Okulun ve çevrenin şartları gözetilmeli	4	13
6.	Teknolojik araçlarla desteklenmeli	3	10
7.	Kavramlar açıklanmalı	2	7
8.	Koordinasyon sağlanmalı	2	7
9.	Öğretmen görüşleri alınmalı	2	7
10.	Derslik sayısı arttırılıp, öğrenci sayısı azaltılmalı	2	7
11.	Öğrencilere sorumluluk verilmeli	1	3
12.	Mesleki rehberliğe ağırlık verilmeli	1	3
13.	Meslek liseleri ve düz liseler için ayrı yapılmalı	1	3
14.	Test-teknik çok fazla olmamalı	1	3

Tablo 12’de görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programıyla ilgili değişiklik önerileri olarak rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ilk üç sırada şu öneriler yer

almaktadır: Etkinliklerle ilgili öneriler, güncelleştirilmeli, sınıf öğretmeniyle ilgili öneriler.

9. sınıf rehberlik programının değişiklik önerileri ile ilgili olarak “**etkinliklerle ilgili öneriler**”, rehber öğretmenlerin %43’ü tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler programdaki etkinliklerle ilgili örnekler verilmeli, ayrıntılanmalı, netleştirilmeli, etkinliklerin sayısı arttırılmalı şeklinde belirtmişlerdir. Cevaplayıcılardan biri “*açık, anlaşılır ama her toplumsal düzeye uymuyor. Kitaptaki bazı şeyler öğrencilerin yaşantısına uymuyor, sinema tiyatrodan bahsediyor, çocuk sinema görmemiş*” şeklinde açıklamıştır.

“**Güncelleştirilmeli**”, rehber öğretmenlerin %43’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programda eksiklikler olduğunu, bazı konuların eklenmesi

gerektiğini, ÖSS ve sistemde değişiklikler olduğunu, bu nedenle güncellenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Cevaplayıcılardan biri *“program güncel değil, akademik, bilimsel şeyler değişiyor. Şiddetle, Aids’le ilgili, daha güncel bilgiler, öğrencilerin önemseydiği konular ağırlıkta olmalı”* diyerek açıklama yapmıştır.

“Sınıf öğretmeniyle ilgili öneriler”, rehber öğretmenlerin %17’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitim almaları gerektiğini, sınıf öğretmenliği kavramı etkinleştirilmeli, öğretmen samimi olmalı, önyargılı olmamalı, istekli olmalı ve öğrencileri de motive edebilmeli şeklinde önermişlerdir. Cevaplayıcılardan biri de *“sınıf öğretmenlerinin yoğunluklarını azaltacak ve onları sıkımayacak uygulamalar yapılmalı”* şeklinde görüş belirtmiştir.

Tablo 12’de görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programıyla ilgili değişiklik önerileri olarak rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde 4, 5, 6, 7, 8, 9 ve 10. sırada şu önerilerde bulunmuşlardır: Öğrenci ihtiyaçları gözetilmeli, okulun ve çevrenin şartları gözetilmeli, teknolojik araçlarla desteklenmeli, kavramlar açıklanmalı, koordinasyon sağlanmalı, öğretmen görüşleri alınmalı, derslik sayısı arttırılıp, öğrenci sayısı azaltılmalı şeklindedir.

9. sınıf rehberlik programının değişiklik önerileri ile ilgili olarak **“Öğrenci ihtiyaçları gözetilmeli”**, rehber öğretmenlerin %17’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Okulun ve çevrenin şartları gözetilmeli”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Teknolojik araçlarla desteklenmeli”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri *“okulların teknolojik gelişmesiyle beraber görselliğe daha fazla yer vermekle, bilgisayar destekli program ve etkinlik uygulanarak daha yararlı olabilir. Projeksiyon cihazları, CD’lerle, bilgisayarla verilmesi yararlı olabilir”* şeklinde açıklama yapmıştır.

“Kavramlar açıklanmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Koordinasyon sağlanmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Öğretmen görüşleri alınmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Derslik sayısı arttırılıp, öğrenci sayısı azaltılmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

Tablo 12’de görüldüğü gibi 9. sınıf rehberlik programıyla ilgili değişiklik önerileri olarak rehber öğretmenlerle yapılan görüşmelerde son dört sırada şu önerilerde bulunmuşlardır: Öğrencilere sorumluluk verilmeli, Mesleki rehberliğe ağırlık verilmeli, Meslek liseleri ve düz liseler için ayrı yapılabilir, Test-teknik çok fazla olmamalı.

9. sınıf rehberlik programının değişiklik önerileri ile ilgili olarak **“Öğrencilere sorumluluk verilmeli”**, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri *“öğrenciler gönüllü çalışmalara katılmaları için teşvik edilmeli, bunun için mahalleyi temizleme, okulun çevresini boyama, okul bahçesi büyükse barakalar yapıp kulüp odaları olarak kullanma gibi öğrencilere sorumluluklar yüklenebilir”* diye açıklama yapmıştır.

“Mesleki rehberliğe ağırlık verilmeli”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri de *“öğrencinin 9. sınıfta gelecekteki mesleği bu yılda belli oluyor, ömrü, eşi belli oluyor. Hayat tarzı buna göre şekilleniyor, geleceğini seçiyor öğrenci, bu yüzden mesleki çalışmalara ağırlık verilmelidir”* diye açıklama yapmıştır.

“Meslek liseleri ve düz liseler için ayrı yapılmalı”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan biri *“meslek lisesinde bölümler farklı olmalı, örneğin otelcilik ve turizm meslek lisesinde resepsiyon ve seçimi önemli. Buna yönelik bir çalışma yapılabilir, özellikle meslek liseleri için sığ kalıyor program”* diyerek görüş belirtmiştir.

“Test-teknik çok fazla olmamalı”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak yapılan tartışmalara yer verilmiştir.

1. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Olması Gereken Temel Amaçlarına İlişkin Görüşleri

Araştırma bulgularına göre, 9. Sınıf Rehberlik Programında bulunması gereken temel amaçlardan “**mesleki rehberlik**”, rehber öğretmenlerin %60’ı tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programın, meslekler hakkında bilgilendirme, mesleki eğitim alanında bilgi verme, iyi bir mesleğe yöneltme, mesleklerin tanıtılması, mesleki anlamda öğrencilere yön vermesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Mesleki rehberlik; Bireyin çeşitli meslekleri tanınması, kendi özelliklerine uygun meslekleri seçmesi, seçtiği mesleğe hazırlanması ve mesleki yönden gelişmesi amacıyla yürütülen rehberlik hizmetleridir (Kuzgun, 2000; Kepçeoğlu, 1994). Mesleki rehberliğin amacı, bireylerin bir yandan kendileri, öte yandan eğitim ve meslek seçenekleri hakkındaki bilgilerini geliştirmelerine, istekleri ve nitelikleriyle meslek seçeneklerini eşleme alıştırmaları yapabilmelerine, bu konuda deneyimlerini zenginleştirmelerine yardımcı olmaktır (Kuzgun, 2003).

Bireyin doğru tercihler yapabilmesi için, neyi ne için istediğini, ne gibi bedensel, zihinsel ve ekonomik olanaklara sahip olduğunu bilmesi, yani kendini tanıması gerekir. Aynı zamanda, sağlıklı bir seçimin yapılabilmesi için var olan seçeneklerin incelenmesi ve araştırılması gerekir. Sonuçta ise bireyin kişisel nitelikleriyle mesleklerin gerektirdiği özellikler arasında bağlantıyı kurarak kendine uygun mesleği seçmesi yani karar vermesi gerekmektedir (Yeşilyaprak, 2002).

Murat (1993)’ın araştırma sonuçlarına göre, öğrenciler, sınıf öğretmenlerinin, meslek seçimi ile ilgili sorunlarıyla ilgilenilmesi, iş ve meslekler hakkında tanıtıcı bilgiler verilmesi, meslek seçiminde dikkat edilecek noktalar hakkında bilgi verilmesi hususlarında “hiç” ve “az” derecelerinde yoğunlaşan algıları ortaya çıkmıştır. Cevaplayıcıların da ifade ettiği gibi insanın meslek seçmeye karar vermesi, onun tüm yaşamını etkileyen önemli bir dönüm noktasıdır. Çünkü kişinin mesleği, onun yaşam biçimini, değerlerini, yaşamında mutlu ve başarılı olup olamayacağını, toplumsal konumunu belirlemede önemli rol oynar (Özer, 2002).

Dolayısıyla 9. sınıf rehberlik programının mesleki yönlendirme ve mesleki rehberlik amacı taşıması uygundur.

9. Sınıf Rehberlik programında bulunması gereken temel amaçlardan “**sosyal beceri**”, rehber öğretmenlerin %53’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programda güven geliştirici çalışmalar, daha çok günlük yaşamda kullanılabilecek becerilerin kazandırılması, öğrencilerin olumlu davranışlar kazanmaları, toplumsal yaşama uyum gösterebilmeleri, arkadaş ilişkileri, iletişim, problem çözme, karar verme gibi becerilerinin yer alması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sosyal açıdan kabul edilebilir ve öğrenilmiş davranışlar olarak tanımlanan sosyal beceriler, bireyin yaşam kalitesini artırır (Yüksel, 1997). Bu beceriler ne söyleyeceğimizi, kime, nerede ve nasıl davranacağımızı belirler. Bireyin kendini ifade edebilmesi, çevresindeki olayları doğru olarak anlayabilmesi, diğer insanların kendilerini ifade etmelerine yardımcı olması yaşamımızda çok önemlidir (Akkök, 1996; Hamarta, 2000). Bireyler sosyal becerilerini davranışa aktarırlar; bu aktarma sosyal beceri sürecini oluşturur, bu süreç sosyal yeterlik açısından değerlendirilir (Bacanlı, 1999).

İnsanların başarılı ve doyurucu ilişkiler kurabilmeleri için iyi iletişim kurabilme becerileri de edinmeleri gerekmektedir. Ergenlik döneminde var olan sosyal becerilerin eksikliği, yetişkinlikteki uyum problemlerinin önemli yordayıcısı olarak kabul edilmektedir (Dikmeer-Altınoğlu, 1997). Toplumsal bir varlık olarak ailede, okulda, iş yerinde sürekli başkalarıyla etkileşimde bulunduğumuz sürece, ortaya çıkabilecek kişilerarası sorunlara karşı hazırlıklı olmak gerekmektedir (Öğülmüş, 2006). Cevaplayıcıların da belirttiği gibi daha çok günlük yaşamda kullanılabilecek becerilerin kazandırılması ve yaşam kalitesinin artırılması adına ergenlik döneminde olan 9. sınıf öğrencileri için sosyal beceriler daha da önem kazanmaktadır. Dolayısıyla rehberlik programında sosyal becerilerle ilgili konulara yer verilmesi uygundur.

“**Okula uyum ve oryantasyon**”, rehber öğretmenlerin %50’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Oryantasyon, okula yeni başlayan öğrencilere, eğitim yılı başında, okulu, kurallarını, işleyişini tanıtmak, okul ve o çevrede ihtiyaçlarını nasıl karşılayacakları hakkında bilgi vermek ve böylece yeni girdikleri ortama kısa sürede alışmalarına yardımcı olmak üzere yapılan çalışmalardır. Bu hizmetin amacına ulaşması için henüz öğrenciler okula gelmeden,

öğretim yılının başında, yeterli bir hazırlık ve organize yapılması gerekir. Genel olarak öğretimin başladığı ilk hafta bu hizmetlere ayrılır (Yeşilyaprak, 2002; Kantarcıoğlu, 1998). Cevaplayıcıların da ifade ettiği gibi öğrencilerin okula ve çevreye uyum sağlaması, onların okula daha kolay alışabilmeleri açısından son derece önemlidir. Bu amaçla, öğrencilere 9. sınıf rehberlik programında oryantasyon hizmetleri verilmelidir.

“**Alan seçimi**”, rehber öğretmenlerin %47’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programda öğrencinin ilgi ve yeteneklerine göre alan seçimi, uygun alana yönelme, doğru bölüm ve alan seçimi, sistemdeki geçişlerin sağladığı yararlar, bu konuda bilgilendirmenin olması ve programda konuyla ilgili değişikliklerin yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Liselerin 1. sınıfları yöneltme sınıfı olarak düşünülmüş, o yıla kadar başarı, yetenek, ilgi ve gereksinimleri konusunda edinilen bilgilere dayanılarak, danışmanlar öğrenciye uygun bulunan alan veya okul seçenekleri konusunda kendisine ve velisine önerilerde bulunulmakta ancak bu konuda her hangi bir zorlamaya başvurulmamaktadır (Kuzgun, 2003). Özellikle 15. Milli Eğitim Şura’sında 9. sınıf, liseye ya da mesleki eğitime yönlendirme yılı olarak kabul edilmiştir. Şura’da öğrencilerin yönelmelerine yardım edilirken, bireyin kendi yetenek, ilgi ve diğer özelliklerine göre kendisine uygun fırsatlar ve imkanlar dahilinde seçimler yapması için bireye rehberlik hizmetleri sunulması kararı çıkmıştır (MEB, 1996).

Lise dönemi gerek gencin fiziksel ve psikolojik gelişimi açısından, gerekse mesleki gelişim süreci açısından oldukça sancılı ve karmaşık bir dönemdir. Çünkü genç ergenlik döneminin değişimlerini ve uyumunu yaşarken kimliğini, kişiliğini bulma krizi içindedir. Bu kriz doğal olarak mesleki kararlar almasında da bir takım güçlükler yaratır. Bu nedenle genç, bu değişim ve uyum sürecine ne kadar sağlıklı bir kabul gösterebilirse geleceğini planlaması da o kadar kolay ve gerçekçi olacaktır (Yeşilyaprak, 2002). Bütün bu nedenlerden dolayı 9. sınıf rehberlik programında alan seçimi konusu yer almalı ve öğretmenler öğrencileri ilgi ve yetenekleri doğrultusunda uygun alanlara yönlendirebilmelidir.

“**Bireyi tanıma**” rehber öğretmenlerin %40’i tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, öğrencinin kendini tanımasını, öğretmenlerin de öğrencileri tanıması gerektiğini, bunun için de rehberlik programında bireyi tanımaya yönelik çalışmaların bulunması gerektiğini belirtmişlerdir.

Özgüven (1998) Bireyi Tanıma Teknikleri isimli kitabında benzer şekilde, bireyi tanımayı iki yönlü bir kavram olarak değerlendirmiştir. Bireyin kendisini tanıması ya da bir başkasının bireyi tanıması çabalarını ifade eder. Bireyi tanımada kullanılan çeşitli yöntem, teknik ve araçlara her zaman yenileri eklenmektedir. Teknikleri kullanırken dikkat edilmesi gereken en önemli nokta “amaca uygun” olması ve tekniği bilen kişiler tarafından kullanılmasıdır.

Özaydın (2002)’ın araştırma sonuçlarına göre de rehberlik hizmetleri, öğretmenlerin öğrencilerini tanımalarına yardımcı olduğu sonucu çıkmıştır. Öğrencinin gelişimine ve uyumuna yardımcı olabilmek için onu tanımak gereklidir. Bireyi tanımada amaç, bireyin kendini tanıması, kendi özellikleri hakkında bilinçlenmesi, kendini zayıf ve kuvvetli yönleriyle görüp kabul etmesini sağlamaktır (Kuzgun, 2000).

Öğrencinin yetenek, ilgi, beceri ve başarısını değerlendirmesi ve yorumlaması bireyi tanıma yoluyla gerçekleşir (Doğan, 2000). Cevaplayıcıların da ifade ettiği gibi hem öğrencinin kendini tanıması, hem öğretmenlerin öğrenciyi tanıması yönünden 9. sınıf rehberlik programında bireyi tanıma hizmetlerine yer verilmelidir.

“İlgi ve yetenek farkındalığını sağlaması”, rehber öğretmenlerin %37’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Lise yılları ergenin bir sonraki okulu ve mesleği seçmek gibi daha sonraki hayatını etkileyen iki önemli seçim kararının alındığı bir dönemdir. Ergenler, okul ve meslek seçiminde bilgilendirilmeye ve rehberlik yapılmaya ihtiyaç duyarlar. Onlara kendi ilgi, yetenek ve kişilikleri hakkında ve meslekler dünyası hakkında bilgi vermek daha sağlıklı kararlar almalarını kolaylaştırır.

Ankara’da, Öncü (1991)’nün yaptığı araştırmada, lise 1. ve 3. sınıftaki 64 öğrenciye grupla mesleki rehberlik uygulanmış ve sonuçta bunun öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine uygun mesleki tercihi yapmalarında etkili olduğu bulunmuştur. Ankara’da Akay (1983)’ın lise 1, 2 ve 3. sınıftan kız ve erkek olmak üzere 232 öğrenci üzerinde yaptığı başka bir araştırmada, meslek seçiminde ilgi ve yeteneklere dikkat etmenin ve meslek seçmenin sorumluluğunu üstlenmeye ilişkin tutumların sınıf seviyesi yükseldikçe arttığı bulunmuştur (Akay, 1983; Akt: Kulaksızoğlu, 2004).

Kuzgun (2003)'a göre ise, ilgilerin ergenlik çağında kararsız olmaları, o çağlarda öğrencilere meslek kararı vermelerinde yardımcı olmayı güçleştirmektedir. Bu durumda öğrencinin ilgi alanlarını tespit etmeye yönelik olarak ilgi envanterleri kullanılabilir. Benzer şekilde yetenek de meslekte başarıyı etkileyen etmenlerdendir. Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini tanımlarını sağlamak için rehberlik programında bu çalışmalar üzerinde durulmalıdır.

“Eğitsel rehberlik”, rehber öğretmenlerin %36'sı tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Eğitsel gelişim ve sorunlarla ilgili olarak eğitim sisteminde öğrencilere verilen yardım hizmetlerine eğitsel rehberlik denilmektedir (Tan, 1992). Okulda başarı için öğrencilerin öğrenme süreçlerinde aktif rol almaları ve bu çerçevede çeşitli ders çalışma ve öğrenme becerilerini kullanmaları gerekmektedir. Bu becerilerin geliştirilmesi ve kullanılması konusunda, hem öğrencilerin, hem velilerin hem de öğretmenlerin bilinçli bir şekilde çaba göstermeleri gerekmektedir (Yıldırım, Doğanay, Türkoğlu, 2000).

Gögen (1997)'in araştırmasına göre rehberliğin en önemli işlevlerinden biri olan eğitimsel ve mesleki yönlendirmenin yerine getirilmediği sonucu bulunmuştur. Güven (2005)'in araştırma sonuçlarına göre de velilerin, çocuklarının ihtiyaçlarına yönelik beklentileri incelendiğinde, öğrencilerin eğitsel ve mesleki rehberlik ihtiyaçlarının kişisel rehberlik ihtiyaçlarına göre daha öncelikli olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda rehber öğretmenlerin de belirttiği gibi rehberlik programında eğitsel rehberlik çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

“Ergenlik” rehber öğretmenlerin %27'si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Ergenlik, bedensel, toplumsal ve bilişsel olgunlaşma dönemidir (Gander ve Gardiner, 2001). Ergenin okul başarısı, fiziksel görünüşü, yetenekleri gibi özellikler başkalarınca kabul edilme-benimsenme derecesini etkilemektedir. Akay (1990)'ın Sivas'ta liselere devam eden 293 kız, 304 erkek, toplam 597 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmaya göre öğrencilerin okul başarılarının onların sosyal ve kişisel uyumları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Benzer şekilde Balabanlı (1990), Ankara'da öğretmen liselerine devam eden 274 öğrenci üzerinde yapılan başka bir araştırmada da okul başarısı yüksek olan öğrencilerin kişisel ve sosyal uyum düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur (Balabanlı, 1990; Akt: Kulaksızoğlu, 2004).

Ergen, kendi bedensel gelişim seyrini anlamak ister, vücudundaki ağırlık artışının nedenini anlamak ister, yüzündeki orantısız büyümenin ve yüz ifadesinin değişmesinin nedenini anlamak ister, çünkü yüzünde beliren ifade değişikliği ergeni kaygılandırır (Kulaksızoğlu, 2004). Ergenin bedence ve boyca hızlı büyüme ve gelişmede cinsel-biyolojik olgunlaşmada ortaya çıkan yen durumlara alışma sürecinde yaşananlar kaygı verici olabilir. Cevaplayıcıların da belirttiği gibi 9. sınıf rehberlik programında ergenlikle ilgili öğrencilere bilgiler verilmeli, vücudunda gerçekleşen değişiklikleri anlama ve bu konudaki kaygılarını giderici çalışmalara yer verilmelidir.

“Yönetmelikler ve Kurallar” rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Öğrencilere yönetmelikler ve kurallar anlatılırken; okullarda uymak zorunda oldukları kılık-kıyafet yönetmeliği, onların nasıl giyineceğiyle ilgili tek bir kalıp ortaya koymuş gibi görünse de, aynı zamanda bunu yaparken ekonomik düzey vb. farklı boyutların okula taşınmasını engellediği bilgisi verilmelidir. Sınıf Geçme Yönetmeliği, öğrencilerin sınıflarını nasıl geçeceği veya kalacağını belirlemenin yanı sıra herhangi bir yanlış uygulama söz konusu ise bunu giderebilmeleri şansını vermektedir (Bilge ve Eroğlu, 2003). Dolayısıyla rehber öğretmenlerin belirttiği gibi, öğrencilere haklara sahip çıkmanın en emin yolunun yönetmelik ve hakların bilinmesi olduğu anlatılmalı ve bu konu 9. sınıf rehberlik programında yer almalıdır.

“İhtiyaca Hitap Etmeli” rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Eğitim sisteminde, programlar öğrencilerin gelişim özellikleri, ihtiyaçları, yetenek ve ilgilerine göre düzenlenir. Bu sistemde rehberlik hizmetlerinden beklenen de her öğrencinin bireysel farkları, sorunları, ilgi ve ihtiyaçlarına göre gelişmesine yardımcı olmasıdır. Okullarda istenilen ürünün alınması için bir yandan uygulanmakta olan programın sağlam ve işe yarar olmasına, bir yandan da bir programın tüm öğrencilerin ihtiyacını karşılayabilecek şekilde uygulanmasına bağlıdır (Nazlı, 2005).

Erkan (1997)’in “İlköğretim öğrencilerinin rehberlik ihtiyaçlarının belirlenmesi üzerine bir araştırma” isimli çalışması sonucunda, öğrencilerin ilk sınıflarda yer alan ihtiyaçları açıklanmıştır. Daha verimli çalışma yollarını öğrenme, okulda öğrendiklerinin gelecekteki mesleğinde onlara nasıl yardımcı olacağını öğrenme, yeteneklerinin ve ilgilerinin gelecekteki meslekleri ile olan ilişkilerini öğrenme şeklinde listelenmiştir.

Rehberlik programları hazırlanırken göz önünde bulundurulması gereken en önemli husus hizmet edilen grubun ihtiyaçlarının ve karakteristik özelliklerinin iyi tespit edilmesi, programın da bu özellikler doğrultusunda hazırlanmasıdır (Tuzcuoğlu, 1995, Akman, 1992). Öğrencilerin, içinde yaşadıkları çevrenin ve okulun ihtiyaçlarına göre programda değişiklikler ve düzenlemeler yapılabilir. Düzenlemelerin öğrencilerin ihtiyaçları ve gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak yapılması gerekmektedir.

“Kırtasiyeye Dayalı Olmamalı” rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler programda formaliteden kaynaklanan uygulamalara yer verildiğini, bunun hiçbir amaca ulaşmadığını, hem öğretmenlere hem de okul rehber öğretmenlerine kırtasiye yükü oluşturduğunu belirtmişlerdir. Özellikle etkinlik değerlendirme formunun her öğrenci için çoğaltılması, bunun uygulanması ve dosyalanması öğretmenler açısından büyük bir yük gibi görünmektedir. Cevaplayıcıların da belirttiği gibi rehberlik programı olabildiğince amaca dönük ve formaliteden uzak olmalıdır.

“Düzeğe Uygun Olmalı” rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, özellikle etkinliklerin dikkat çekmediğini, öğrencilerin basit bulduğunu, etkinliklerin havada kaldığını, yüzeysel olduğunu, lise düzeyinde olmadığını belirtmişlerdir.

Etkinlikler gelişimsel rehberlik anlayışı temel alınarak hazırlanmalı ve öğrencilerin gelişimsel özellikleri, düzeyleri ve ihtiyaçları dikkate alınmalıdır (Erkan, 1995). Öğrenciler gelişim dönemlerine bağlı olarak, her öğretim kademesinde farklı problemler yaşamaktadırlar. Bu nedenle öğrencilerin gelişim dönemlerine ve eğitim seviyelerine uygun çalışmaların planlanmasında bu konu dikkate alınmalıdır. Farklı eğitim seviyelerinde (okul öncesi, ilköğretim, ortaokul, lise ve yüksek öğrenim) eğitsel, mesleki ve kişisel sorunlar yaşayan öğrencilere rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri verilmelidir (Tuzcuoğlu, 1995). Dolayısıyla rehberlik programı öğrencilerin yaş düzeyi ve öğrencilerin gelişim dönemi ve eğitim seviyeleri gözönüne alınarak hazırlanmalıdır.

“Önleyici Olmalı” rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Önleme çalışmalarının önemi, bütün öğrencilere yönelik olmalarının yanı sıra ekonomik olmalarından kaynaklanır. Çünkü bu çalışmalar bireyden çok gruba yöneliktir. Önleyici hizmetler en büyük etkiyi çocuklar ve gençler üzerinde yapmaktadır. Çünkü problemlerin

ortaya çıkması ve gelişmesi bu dönemde, özellikle ergenlik döneminde görülebilir. Bu yüzden bu tip çalışmaları gerçekleştirmek için ergenlik döneminin en uygun dönem olduğu söylenebilir (Korkut, 2004).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2001 yılında yayınladığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde bu hizmetlerde gelişimsel ve koruyucu yaklaşımın vurgulandığı görülmektedir (17.04. 2001 tarih ve 24376 sayılı Resmi Gazete). Burada kullanılan koruyucu hizmetler kavramından kastedilen önleyici hizmetlerdir. Sonuç olarak rehberlikte önleyici işlevin önemi resmi kurumlarca da anlaşılmıştır (Korkut, 2004). Dolayısıyla rehberlik programları hazırlanırken programın önleyici işlevinin olması da göz önünde bulundurulmalıdır.

“Cinsel Eğitim” rehber öğretmenlerin %3'ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Gencin büyüme, olgunlaşma ve cinsel kimliğini kazanması sırasında, karşılaştığı sorunları giderme çabasına cinsel eğitim denilebilir. Bu eğitimin ana amacı, biyolojik ve cinsel gelişimleri konusunda gençleri bilgi sahibi yapmak ve bu alandaki gerginliklerinin azalmasını sağlamaktır (Kulaksızoğlu, 2004).

Eğitim-öğretim kurumlarında ve toplumda cinsellikle ilgili konular “tabu” olarak kabul edildiği için, bireyler kendilerini çok az anlatabilmekte, cinsel sorunlar gündeme getirilerek tartışılmamakta ve cinsel problemleri önemi ölçüsünde derinliğine incelemekte güçlüklerle karşılaşmaktadır. Hangi düzeyde eğitim görürse görsün, yaşamın hangi döneminde olursa olsun, bireyler cinsel konularda en azından bireysel olarak bilgi edinmek amacıyla konuyla ilgili kitaplara başvurmalıdırlar. Böylece cinsel yaşamla ilgili kapsamlı, objektif ve bilimsel bilgiler elde edebilirler (Özgüven, 1997).

Çocukların ve gençlerin cinsel eğitiminden birinci derecede sorumlu aileler ve eğitim kurumlarıdır. Kültürel yapımız nedeniyle hem ailelerde cinsel konular konuşulmamakta hem de anne babaların önemli bir kısmının bu konularda eğitimleri yetersiz kalmaktadır. Eğitim kurumlarında ise cinsel eğitim uygulamaları henüz deneme aşamasındadır (Taşçı, 2002).

Okullarda sağlanacak sistemli bir eğitimle, öğrencilere bu konuda sağlıklı bilgiler verilebilir. Bu eğitimin gençlere, daha ergenlik döneminin başında verilmesinde yarar vardır. Bu konuda hazırlanacak programlar liselerde biyoloji ve psikoloji dersleri bünyesinde uygulanabilir. Böyle bir programın cinsel eğitim başlığı altında verilmesi, içeriğin sadece

cinsellikle ilgili olduğu izlenimini verir (Gander ve Gardiner, 2001; Kulaksızıoğlu, 2004). Dolayısıyla cinsel eğitimle ilgili oğrencileri bilgilendirmek, kaygı ve gerginliklerini azaltmak gerekmektedir. Bu yzden rehberlik programında bu konuyla ilgili bilgilere yer verilmelidir.

“Serbest Zaman Kullanımı” rehber oğretmenlerin %3’u tarafından gorus olarak belirtilmiştir. İnsana yaşama sevinci veren, onu zihinsel ve duygusal olarak ayakta tutan, gerçekten hoşlanarak yaptığı etkinlikler ilgi alanlarını oluşturur. Serbest zaman temelde boş zaman değildir. Serbest zamanların etkin bir şekilde değerlendirilmesi, hem bireyin bedensel ve ruhsal gelişimine önemli katkı yapar, hem de çevrenin toplumsal gelişimine katkıda bulunur. Ayrıca bireyin yaşamını daha zengin, daha anlamlı ve daha üretken hale getirir.

Serbest zaman kullanımı ile insan, özbenliğine uygun ve yapmaktan zevk aldığı toplumsal, kültürel ve sportif etkinliklere katılarak, günlük yaşamın sıkıcılığından kurtulur, ayrıca bireyin başka insanlarla etkileşerek toplumsal kişilik kazanmasına yardımcı olur. Artan zamanın iyi değerlendirilmesi toplumsal kalkınmayı sağlayabilir, ancak iyi değerlendirilmemesi toplumsal yaşamda istenmeyen sapkın davranışların yaygınlaşmasına neden olabilir (Kılbaş, 2001).

Ergenlerin okul veya iş dışındaki uğraşları hiçbir zaman işe yaramaz çalışmalar olarak düşünülmemelidir. Ergenler serbest zaman uğraşları ile yetenekli oldukları alanları öğrenebilirler, başarılı olabilecekleri veya olamayacakları alanları tanırırlar. Serbest zaman uğraşları, kişilerin kendilerini tanımalarına ve kendilerini gerçekleştirmelerine yardım eder. Verimli kullanılan serbest zaman insanın kendisiyle ve başkalarıyla sağlıklı iletişim kurup sürdürmesini sağlar (Tan, 1992; Özgüven, 1999; Kepeoğlu, 1994). Bu doğrultuda cevaplayıcıların da belirttiği gibi serbest zaman ve kullanımı konusunda oğrencilerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir ve rehberlik programında bu konu yer almalıdır.

“Okul-Öğrenci-Veli İşbirliği” rehber oğretmenlerin %3’u tarafından gorus olarak belirtilmiştir. Rehberlik hizmetlerinin sağlıklı yürütülmesi, okulda oğrencilerle ilgili tüm kişilerin işbirliği ile gerçekleşebilir (Kuzgun, 2000). Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri bir ekip çalışmasıdır. Okulda yönetici, rehber oğretmen, sınıf oğretmeni, veliler, oğrenciler ve diğer okul çalışanları bu ekibin doğal üyesidir.

Okulda rehberlik hizmetlerinin etkili bir şekilde yürütülmesi sıkı bir işbirliği ile mümkündür (Özaydın, 2002, Akbaş, 2001). Gögen (1997)'in araştırmasına göre okul yöneticileri-rehber öğretmen-ders öğretmenleri ilişkilerinin rehberlik hizmetinin gerektirdiği işbirliği anlayışını ve ortak çabayı yansıtacak düzeyde olmadığı bulunmuştur. Bu araştırma sonuçlarına göre okulda rehberlik hizmetlerinin yeterli düzeyde gerçekleşebilmesi için işbirliği üzerinde durulmalı ve ekip ruhu oluşturulmalıdır.

Amaçlar bir rehberlik programının sonucunda ne beklendiğini gösteren ifadeler olduğu için öğrencilerin bu amaçlara ulaşip ulaşmadığını tespit etmek oldukça güçtür. Bu yüzden amaçların belirlenmesinden sonra bu amaçların ölçülebilir ya da gözlenebilir hedef davranışlar biçiminde ifade edilmesi gerekir. Hedefi okuyan kişi, kimin, neyi, ne zaman yapacağını ve hedefe ulaşıp ulaşılmadığına nasıl karar verileceğini anlayabilmelidir (Erkan, 1995c). Bunun sağlayacağı katkı, ölçülebilirliği sağlayarak rehberlik hizmetlerinin değerlendirilebilirliğini arttırmasıdır (Erkan, 1996). Belirlenen amaç ve hedeflere hangi spesifik etkinlikler yoluyla ulaşılabileceğinin de tespit edilmesi gerekmektedir.

Genel olarak psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin temel amacı, öğretmenlerin de belirttiği gibi, öğrencileri eğitim ortamına alıştırmak, onları her yönden geliştirecek yaşantılar sağlamak, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin farkına varmalarına, sorunlarını çözebilmelerine, karar verme becerisi ve sağlıklı kişilik geliştirmelerine, sosyalleşmelerine, kişisel değerleri ile okul ve toplum kurallarını birbiriyle bağdaştırarak toplum ve ulus bilincini geliştirmelerine yardım etmektir (Özgüven, 1999). Benzer şekilde Erkan (2003) da rehberliğin amacını öğrencilerin verimli çalışma, sınava hazırlanma, zamanı iyi kullanma, etkili karar verme, problem çözme, plan yapma becerileri, kendini tanıma ve kabul, etkili iletişim, meslekleri tanıma, kendi yetenek, ilgi ve kişilik özellikleri ile meslekler arasında bağ kurma, toplum hayatına uyum sağlama, başkalarına saygı gibi nitelikler kazanması olarak belirtmektedir.

2. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının İçeriğine İlişkin Görüşleri

2.1. Kazanımlara İlişkin Görüşler

Orta öğretim kurumları sınıf öğretmenleri için 9. sınıf rehberlik programı (MEB, 2000) kazanımları, her bölüm içinde “Kazanımlar” başlığı altında verilmiştir. Aşağıda örnek kazanım ifadeleri verilmiştir:

Okuldaki birimler, çevredeki kurum ve kuruluşlara ilişkin bilgi eksikliğinin yaratacağı sorunların farkına varır (Okulumuzu ve çevresini tanıyalım).

Toplumsal yaşamda demokrasi ve insan haklarına saygılı bir birey olmanın gereğini fark eder (Yönetmelikler ve kurallar).

Etkin öğrenmenin bilgi ile yüklenmek değil, zekâyı, özgür ve yaratıcı düşüncüyü ortaya çıkarmak olduğunun farkına varır (Etkin öğrenme).

Ergenlik döneminde kendisindeki değişikliklerin farkına vararak bu değişiklikleri, dönemin doğal gereği olarak kabul eder (Ergenlik).

Okulda seçebileceği alan ve bölümleri inceler (Alan seçimi).

Yapılandırmacı eğitim ortamında hedef, öğrenenin bilgiyi temelden kurmasıdır. Öğrenenler sınıfa yaşantılarıyla gelirler ve öğrenmeye etkin katılarak bilgiyi zihinsel olarak yapılandırır. Bu bağlamda öğrenenler kendi düşünce ve yorumlarını geliştirirler. Yapılandırmacı yaklaşımı temel alan eğitim programı, öğrenmenin kalıcılığını sağlayacak ve üst düzey bilişsel becerilerini geliştirecek şekilde tasarlanır. Böyle bir yaklaşımda merkezde öğrenci vardır (Şaşan, 2002).

Öğrenenlerin sahip olduğu bilgi birikimi farklılık gösterdiğinden, yapılandırmacılıkta tek doğru yerine, iki birey aynı kavrama farklı anlamlar yükleyebilir. Bu nedenle hedefler kesin olarak belirlenemez. Sadece öğrenenlerin ulaşmaları beklenen genel hedefler vardır. Davranışlar daha genel bir şekilde hedef ifadelerinin içinde yer almaktadır (Şaşan, 2002). Yapılandırmacılık yaklaşımında amaç, öğrenenlerin ne yapacaklarını önceden belirlemek değil, bireylere araçlar ve öğrenme materyalleri ile öğrenmeye kendi istekleri doğrultusunda yön vermeleri için fırsat vermektir (Çınar ve ark., 2006).

İlköğretim ve ortaöğretim kurumları için hazırlanan yeni sınıf rehberlik programında ise yeterlik alanlarına göre kazanımlara ve programın yapısına ilişkin açıklamalara ayrıntılı olarak yer verilmiştir (Erkan ve Güven, 2006). Program, diğer programlar ile bağlantılı ve etkileşim hâlinde olup, diğer programların bütünlüycü bir parçasıdır. Matematik, Türkçe,

Fizik vb. derslerin programlarından farklı bir yapıya sahip olmakla birlikte, bunlardan tamamen bağımsız değildir. Programda yer alan kazanımlar diğer derslerde yer alan psikolojik danışma ve rehberlik kazanımları ile diğer ara disiplin kazanımları göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Program ilköğretim ve ortaöğretimde her yeterlik alanına yönelik etkinlikleri içermektedir. Etkinliklerde öğrenciyi aktif bir katılımcı ve sorunları araştırmacı bir birey hâline getiren, öğrenci merkezli yaklaşım temel olarak alınmıştır ve bütün bunlar açıklayıcı bir şekilde programda verilmiştir.

Programda yer alan kazanımların hazırlanmasında öğrencilerin gelişimsel özellikleri dikkate alınmıştır. Programda ilköğretim ve ortaöğretime ait kazanımların listesi işleniş sırasına göre verilmiştir. Kazanımların değerlendirilmesinin süreç ağırlıklı olması öngörülmüştür. Programda yer alan kazanımlar etkinlikler ile desteklenmektedir ve bu etkinlikler öğretmen kılavuzunda yer almaktadır. Ancak Ek 2’de görüldüğü gibi Orta öğretim kurumları sınıf öğretmenleri için hazırlanan rehberlik programı (MEB, 2000), giriş bölümünde de açıklandığı gibi gelişimsel yaklaşıma dayanan Kapsamlı Rehberlik Program anlayışını ve yukarıda sözü edilen özellikleri yansıtmamaktadır. Program daha çok çalışma konularının basit bir listesini oluşturmaktadır. “Kavramlar” başlığı altında ve bölüme bir sınır koyması amacıyla verilen sözcükler açıklanmamıştır. Öğretmenin etkinlikleri nerede, nasıl, ne kadar sürede yapıp bitireceği açıklanmamıştır. Oysa bir rehberlik programının daha karmaşık ve çok boyutlu bir sistematik çalışma gerektireceği oldukça açıktır.

Araştırma bulgularına göre, 9. sınıf rehberlik programının öğrenci kazanımları konusunda **“kazandırılmıyor”**, rehber öğretmenlerin %63’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcıların büyük bir çoğunluğu, rehberlik programında bulunan öğrenci kazanımlarının yeterli düzeyde gerçekleştirilemediğini belirtmişlerdir.

Rehberlik faaliyetleri, rehberliğin amaçlarını ve kazanımlarını gerçekleştirilmede büyük ölçüde yetersiz kalmaktadır. Yine sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğuna göre rehberlik dersinin mevcut durumuyla öğrencilere yararlı olmadığı kanısının yaygın olduğu görülmüştür (Öztürk, 1999).

Uygulamada rehberlik hizmetleri sınıf öğretmenlerinin sorumluluğuna bırakılmıştır. Sınıf öğretmenleri yeteri kadar uzmanı olmadığı rehberlik faaliyetlerini sürdürmekte zorlanmaktadırlar (Özaydın, 2002). “Uygulamadan kaynaklanan sorunlar var” şeklindeki görüşe benzer biçimde; bazı sınıf öğretmenleri rehberliğe karşı ilgisiz bir tutumla

yaklaşmakta, rehberliğe gereksiz gözüyle bakmakta, bu yüzden de etkili bir sınıf rehberliği yapmamaktadırlar. Sınıf öğretmenlerinin uygulamaları ciddiye almamaları, doğal olarak öğrencinin de ciddiye almamasına neden olacaktır; bu yüzden genel olarak rehberlik bilincinin yerleşmesi gerekmektedir. Ayrıca programın etkililiği ve verimi açısından öğretmenlerin eğitimden geçirilmeleri gerekmekte ve rehberlik için yeterli görülen öğretmenlere bu sorumluluk yüklenmelidir.

“Kazandırılıyor”, rehber öğretmenlerin %27’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan bazıları ise öğrenci kazanımlarının gerçekleştiğini ifade etmişlerdir.

“Uygulamadan kaynaklı sorunlar var”, rehber öğretmenlerin %20’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, sınıf öğretmenlerinin bazılarının rehberliğe karşı ilgisiz olduklarını, rehberliği ciddiye almadıklarını ve gereksiz gördüklerini, öğretmenlerin işinde ve eğitiminde donanımlı olmadıklarını, yeterli ve etkili uygulama yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Eğer bu kazanımlar öğrencilerde görülmek isteniyorsa, kazandırılmak istenen becerilerin rehberlik saati dışında da takip edilmeli, gerektiğinde öğrencilere pekiştiriciler verilmelidir. Rehberlik çalışma programının düzenlenmesi ve yürütülmesinden okul psikolojik danışmanları sorumlu olmakla birlikte, bu planların başarılı bir şekilde uygulanması için okuldaki tüm birimlerin, öğretmenlerin ve personelin iş birliği ve desteği gerektiği unutulmamalıdır (Erkan ve Güven, 2006). Bununla birlikte sınıf öğretmenlerinin rehberlik açısından çeşitli rol ve işlevlerinin olduğu da unutulmamalıdır. Bunlar Yeşilyaprak (1999) tarafından şöyle sıralanmıştır; öğrenciyi dinleme ve nasihat etme rolü, öğrenciyi kabul ve havale etme rolü, öğrenci potansiyelini keşfetme rolü, öğrencinin mesleki gelişimine yardımcı olma rolü, insan ilişkilerini geliştirme rolü, okul rehberlik programını destekleme ve geliştirme rolüdür.

9. sınıf rehberlik programının öğrenci kazanımları konusunda **“ergenlikte değişimlerin nedenlerini bilmelerini sağlıyor”**, rehber öğretmenlerin %20’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, ergenlerin bu konuyla ilgili yanlış bilgiler edinmesini engelleme ve bilgilendirme yapmanın önemini vurgulamışlardır. Ergenlikle ilgili öğrencilerin, doğru bilgiler edinmeleri ve vücudunda gerçekleşen değişiklikleri anlamaları sağlanmaya çalışılmalıdır.

Ergenlerin sorunlarına yönelik araştırmalar, ergenlerin bedenlerinin yapısı ve görünüşü ile ilgili kaygılar taşıdıklarını göstermektedir (Kulaksızoğlu, 2004). Ergenlikte büyüme ve gelişme bazı sıkıntı veren sonuçları da beraberinde getirebilir. Ergenin bedensel gelişimi ve değişimi ile ilgili kaygılarını ortadan kaldırmak için onlara bu değişimlerin nedenlerini açıklamak gerekmektedir. Dolayısıyla programdaki etkinlikler ve uygulamalar bu yönde olmalıdır.

“Alan seçiminde gerçekçi değiller”, rehber öğretmenlerin %16’sı tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Öğrenciler alan seçiminde yetenek ve ilgilerini göz ardı etmekte, çevrenin beklentileri ve anne baba baskısıyla alan seçmekte, iş bulma kaygılarını yoğun olarak yaşamakta oldukları göze çarpmaktadır. Cevaplayıcılar öğrencilerin alan seçimi bölümünün kazanımlarını edinmede yeterli olmadıklarını belirtmişlerdir.

Lise dönemi gerek gencin fiziksel ve psikolojik gelişimi açısından, gerekse mesleki gelişim süreci açısından oldukça sancılı ve karmaşık bir dönemdir. Çünkü genç ergenlik döneminin değişimlerini yaşarken kimliğini, kişiliğini bulma krizi içindedir. Bu kriz doğal olarak mesleki kararlar almasında da bir takım güçlükler yaratır. Bu nedenle genç, bu değişim ve uyum sürecine yetenek, ilgi ve çevre şartlarına göre bir alan seçebilirse o kadar gerçekçi bir seçim yapmış olacaktır (Yeşilyaprak, 2002). Ergen lisedeyken hangi alanı seçeceğini ve hangi yükseköğretim programlarına gireceğini belirlemek durumundadır. Dolayısıyla rehberlik programı da bu yönde açıklayıcı bilgiler yer almalıdır.

“En çok zorlanılan etkin öğrenme”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Öğrenciler etkin öğrenme becerilerini kazanma konusunda zorlanmaktadırlar. Okulda başarı için öğrencilerin öğrenme süreçlerinde aktif rol almaları ve bu çerçevede çeşitli ders çalışma ve öğrenme becerilerini kullanmaları gerekmektedir (Yıldırım, Doğanay, Türkoğlu, 2000). Öğrenciler amaç belirleme, bir çalışma planı hazırlama, belirli aralıklarla tekrar yapma, çalışılan ortamı düzenleme becerilerini kazanmada yetersizdirler. Bunun için rehberlik programında etkin öğrenme bölümü ve kazanımları işlevsel hale getirilmelidir.

“Yönetmelikler ve kurallar, okulumuzu ve çevresini tanıyalım ve alan seçimi yeterli”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber

öğretmenlerden bazıları, yukarıdaki bölümlerin kazanımlarının büyük ölçüde gerçekleştirildiğini, öğrencilerin kuralları öğrendiklerini, okulu ve çevrelerini tanımada yeterli hale geldiklerini ve kendilerine uygun alanı seçtikleri görüşündedirler.

9. sınıf rehberlik programının öğrenci kazanımları konusunda **“etkin öğrenme yeterli, kuralların amaçları anlatılmalı, gerçek hayata uyumu amaçlamalı”** rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan bazıları etkin öğrenmenin kazandırıldığı görüşündeler. Ayrıca kazanımların gerçekleşmesi için kuralların ne amaçla konulduğunun açıklanması gerektiği ve bu kazanımların öğrencilerin yaşamlarında karşılaşılabilecekleri durumları da gözetererek hazırlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Rehberlik hizmetlerinin bir süreç olduğu dikkate alınırca bu hizmetlerin bir program ve plan kapsamında yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. 2004 yılında geliştirilen ilköğretim ders programlarında her dersin kendi kazanımları yanında, öğretmenlerin göz önünde bulundurmaları ve öğrencilerine kazandırmaları gereken rehberlik ve psikolojik danışma kazanımlarına da yer verilmiştir (Güven ve Güven, 2005). Rehberlik kazanımlarına da yer verilmesi, ilköğretim öğrencilerinin rehberlik ihtiyaçları açısından önemlidir. Bu sayede öğrencilerin bazı rehberlik ihtiyaçları karşılanabilecektir.

Sonuç olarak, programda yer alan rehberlik kazanımlarının çoğunun öğrencinin düzeyine uygun olmadığı ve öğrencilerin kazandırılmak istenen becerileri yeteri kadar edinmedikleri söylenebilir. Programda bu kazanımların öğrencilere nasıl kazandırılacağına ilişkin açıklamalara rastlanmamaktadır. Bu yüzden kazanımlar bölümü işlevsel hale getirilmeli ve mutlaka amaca dönük çalışmalar yapılmalıdır. Rehberlik kazanımlarının birçoğunun sınıf öğretmenlerinin rehberlik görevleri kapsamında olduğu söylenebilir. Ancak bazı rehberlik kazanımlarının öğrencilere kazandırılmasında öğretmenlerin yeterliliği tartışılabilir.

Rehberlik ve psikolojik danışma kazanımları ve bunların öğrencilere nasıl kazandırılacağı konusunda öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmelidir. Bazı rehberlik ve psikolojik danışma kazanımlarının gerçekleştirilmesinde okul psikolojik danışmanlarından destek alınmalıdır. Programda yer alan kazanımların öğrencinin düzeyine uygunluğu tekrar gözden geçirilmelidir (Güven ve Güven, 2005). Bütün bu sonuçlardan ortaya çıkan, okullarımızdaki rehberlik hizmetlerinin etkililik derecesi, rehberlik programlarında yer alan

konuların öğrenci tutum ve davranışlarında ne tür değişikliklere yol açtığı ve öğrenci kazanımlarının ne düzeyde olduğu sorusu öğretim kurumlarında açıklık isteyen bir sorudur.

2.2. Etkinliklere İlişkin Görüşler

9. sınıf rehberlik programındaki etkinliklerin **“uygulanabilir”** olduğu rehber öğretmenlerin %43’ü tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenlerden bazıları programda yer alan etkinliklerin etkili bir şekilde uygulanabileceği görüşündedirler.

“Düzeğe uygun değil”, rehber öğretmenlerin %23’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinliklerin dikkat çekmediğini, öğrencilerin basit bulunduğunu ve uygularken dalga geçip eğlendiklerini, ciddiye almadıklarını, etkinliklerin havada kaldığını, yüzeysel olduğunu, lise düzeyinde olmadığını belirtmişlerdir.

Erkan (2000)’in Örnek Grup Rehberliği Etkinlikleri isimli kitabı, çeşitli kaynaklardan yararlanarak düzenlenen bir dizi etkinliği içermektedir. Her bir etkinliğin amacı, sınıf düzeyi ve kullanılacak materyal belirtilmektedir. Uygulamalar basamak basamak açıklanarak, uygulayıcılara kolaylık sağlanmaktadır. Oysa 9. sınıf programındaki etkinlikler yüzeyseldir ve ayrıntılı bir şekilde açıklanmamıştır.

Sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğuna göre, öğrencilerin rehberlik dersine karşı ilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı Esmer (1985)’in orta dereceli okullardaki rehberlik uygulamalarıyla ilgili güçlükleri belirlemeye yönelik yapmış olduğu araştırmada da ortaya çıkmıştır (Esmer, 1985; Akt: Öztürk, 1999). Programda yer alan rehberlik kazanımlarının ve etkinliklerinin çoğunun öğrencinin düzeyine uygun olmadığı ve öğrencilerin kazandırılmak istenen becerileri yeteri kadar edinmedikleri öğretmenlerin açıklamalarıyla da anlaşılmaktadır.

“Yeterli /olumlu/güzel”, rehber öğretmenlerin %20’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenlerden bazıları da etkinliklerin yeterli olduğu görüşündeler.

“Sınıf öğretmenleri eğitim almalı” rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, sınıf öğretmenlerinin bilinçlendirilmeleri, hizmet içi eğitim almaları gerektiğini, rehberlikten habersiz ve yetersiz olduklarını, bilgilendirilme yapılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Liselerde görev yapan öğretmenlerin rehberlik anlayışları arasında rehberlik kursuna katılmış olup olmamalarına göre farklılık görülmüştür. Farklılık rehberlik kursuna katılmış öğretmenlerin lehine çıkmıştır (Onur, 1997). Öğretmenlerin, dünyada ve Türkiye’de yaşanan hızlı gelişmelerin eğitime olan yansımalarını, hizmet öncesi almış oldukları eğitim ile karşılaşmaları biraz zor görünmektedir. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı son on yılda sisteme alan ve meslek bilgisinden yoksun, alan dışından pek çok kişiyi öğretmen olarak atamıştır (Bilir, 2004). Araştırma sonuçlarına göre de sınıf öğretmenlerine yönelik olarak rehberlik programı ile ilgili aydınlatıcı ve uygulamaya dönük hizmet içi seminerler düzenlenmeli, seminerleri uzman kişiler vermeli ve bu seminerler zaman zaman tekrarlanmalıdır.

“Sınıf öğretmenleri uygulayamıyor” rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılar öğretmenlerin etkinlikleri etkin bir şekilde uygulayamadıklarını, bunları yaparken lüks bir şey yapıyorlarmış gibi algıladıklarını, bu yüzden sınıf rehber öğretmenliğini istekli öğretmenlere ve özellikle genç öğretmenlere verilmesini, etkinlikleri ehil olmayan hiç kimsenin yapmaması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Abaş (1987)’in rehber öğretmen bulunmayan genel liselerde, sınıf rehber öğretmenleri tarafından yürütülmekte olan rehberlik uygulamalarının değerlendirilmesi amacıyla yapmış olduğu araştırmanın sonucunda da benzer şekilde sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik uygulamalarını planlı olarak yürütemedikleri görülmüştür (Abaş, 1987; Akt: Öztürk, 1999).

Gültekin (1984) Ankara’da psikolojik danışma ve rehberlik uzmanı bulunan 8 liseden seçilmiş 171 sınıf öğretmeni üzerinde gerçekleştirdiği “Orta Dereceli Okullarda Sınıf Öğretmenlerinin Görev Algıları” konulu araştırmasında, öğretmenlerin sınıf öğretmenliği ve rehberlik görev algılarında yetersizliğin olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada; sınıf öğretmenlerinin ortak bir rehberlik anlayışına sahip olmadan ve uzmanlarla işbirliği yapmadan rehberlik uygulamalarında başarıya ulaşamayacakları sonucuna varılmıştır (Gültekin, 1984; Akt: Akbaş, 2001).

“Yapılandırılmış olmalı, kısa-öz net cümlelerle ifade edilmeli”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Programda yer alan etkinlikler yapılandırılmış olmalı, süre, ortam, öğrenci sayısı, sınıf düzeni, materyal, araç gereç, etkinliğin nasıl işleneceği yani süreç ve en sonunda değerlendirme konusuna değinilmelidir.

Bütün bunlar anlaşılır bir şekilde, kısa ve net cümlelerle ifade edilmelidir. Ayrıca etkinliklerin verimi açısından sınıf öğretmenin öğrenciyi etkin kılması gerekmektedir. Bir etkinliğin amaçlı ve düzenli olması için planlama bir zorunluluktur. Bu nedenle rehber öğretmenlerin belirttiği gibi etkinlik düzenlemesi, kazanımlara ulaşmak açısından son derece önemlidir. Örnek etkinlik kitapları incelendiğinde, Orta öğretim kurumları sınıf öğretmenleri için hazırlanan rehberlik programı (MEB, 2000)'nin bu özelliklere sahip olmadığı görülecektir.

Kuzgun (1997) Grup Rehberliği El Kitabı'nda etkinlikleri ayrıntılı ve sınıf rehber öğretmenin uygulayabileceği şekilde anlaşılır olarak açıklamıştır. Erkan (2000)'in Örnek Grup Rehberliği Etkinlikleri isimli kitabında uygulamalar basamak basamak açıklanmış ve rehber öğretmenlerin belirttiği gibi etkinliğin işlenişi oldukça yapılandırılmış bir biçimde verilmiştir. Bilge ve Eroğlu (2003)'nin Sınıfta Rehberlik Etkinlikleri kitabı 9. sınıf rehberlik programına uygun olarak hazırlanmış olup, sınıf rehber öğretmenlerinin uygulayabileceği etkinliklere yer verilmiştir. Selçuk ve Güner (2003), Cihangir (2004)'in kitaplarında da etkinlikler belirtilen şekilde yer almaktadır.

“Sınıf öğretmenleri rehber öğretmenle işbirliği yapmalı”, rehber öğretmenlerin %10'u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, bazı konularda sınıf öğretmenlerinin yeterli gelmeyebileceğini, bu yüzden rehber öğretmenle işbirliği yapması gerektiğini belirtmişlerdir. Uzmanlık gerektirenleri, örneğin ergenlik ve etkin öğrenme bölümünü rehber öğretmenle işbirliği halinde yürütmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Rehber öğretmen sayısının yetersizliği, öğretmenlerin rehberlik hizmetlerinde belli bazı rollerinin olması ve hizmetlerin iş birliği içinde yürütülmesi gerektiğinden, bir kısım rehberlik çalışmalarının sınıf öğretmenlerince de yürütülmesi gerekmektedir. Rehberlik hizmetlerinin sağlıklı yürütülmesi, okulda öğrencilerle ilgili tüm kişilerin işbirliği ile gerçekleşebilir (Kuzgun, 2000). Öğretmenlerin rehberlik görevlerini yerine getirirken okuldaki psikolojik danışmanla işbirliği yapması ve kendisini aşan konularda okul psikolojik danışma ve rehberlik servisinden destek alması gerekmektedir (Güven ve Güven, 2005).

9. sınıf rehberlik programındaki etkinlikler konusunda **“kalabalık sınıflardan uygulanamıyor”** rehber öğretmenlerin %7'si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinliklerin sınıfların kalabalık olmasından dolayı uygulanamadığını, bu yüzden yapılanların bilgi düzeyinde kaldığını belirtmişlerdir. Yapılan araştırmalarda da, sınıf rehber

öğretmenlerinin öğrencilerin fazla olması nedeniyle uygulamalarda etkili olamadıkları görülmüştür (Öztürk, 1999). Etkinliklerde öğrenciyi aktif katılımcı ve sorunları araştırmacı bir birey haline getirmesi bakımından öğrenci merkezli yaklaşım önem kazanmaktadır. Sınıfların kalabalık olduğu durumlarda sınıfın ikiye bölünebileceği önerisi göz önüne alınabilir. Ancak bu durumda diğer grubun ne yapacağı ya da yapılması gereken etkinlik için bir ders saatinin yeterli gelip gelmeyeceği gibi sorunlar da ortaya çıkmaktadır.

“Etkinlikler gereksiz” rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenlerden bazıları programda yer alan etkinlikleri beğenmediklerini, etkinliklerin gereksiz olduğunu ifade etmişlerdir. Rehber öğretmenlerden biri de etkinlikleri *“on para etmez”* olarak değerlendirmiştir. Özaydın (2002)’ın araştırması sonucunda, ilköğretim okullarında genel olarak, rehberlik uygulamaları “çok” ve “kısmen” düzeyinde gerçekleştiği belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre rehberlik etkinlikleri “kısmen” düzeyde gerçekleşmektedir.

“Uygulanabilmesi için bakanlık düzeyinde ciddi yasalara ihtiyaç var”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir

Doğan (1996)’a göre, Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin yeterince gelişmemiş olmasının nedeni, Milli Eğitim Bakanlığı’nın, psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile ilgili olarak ulusal düzeydeki politika ve yaklaşımlarının açık olmaması, bakanlık düzeyinde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin bağımsız ve güçlü bir yapıya kavuşturulamamış olması, resmi doküman ve yönetmeliklerde yer almış olmasına rağmen eğitim sisteminin içine tam olarak yerleşememesidir (Doğan, 1996; Akt: Özaydın, 2002). Bu sonuca göre programda yer alan etkinliklerin uygulanabilmesi için konuyla ilgili kanunlar çıkarılmalı ve MEB bu doğrultuda genelgeler çıkarıp bunu takip etmelidir.

Sonuç olarak rehberlik saatlerinde, gerçekten amaca hizmet eden ve öğrencilerin ihtiyacı olan konular belirlenerek, verilecek hizmetlerde bir bütünlük sağlanması gerekmektedir (Bilge ve Eroğlu, 2003). Etkinliklerin amacı, öğrencilerin psikolojik açıdan sağlıklı, kendini tanıyan ve güven duyan, kendine uygun eğitsel ve mesleki kararlar alabilen, kişiler arası iletişimi gelişmiş, kendini doğru ifade edebilen, yaşamdan zevk alan bireyler olmalarına yardımcı olmaktır (MEB, 2002).

Tüm bu sonuçlara göre rehberlik etkinliklerine yönelik uygulamaların ne derecede gerçekleştiğini bilmek, gelecekte yapılacak çalışmaları yönlendirmeye açıklık kazandırması, yeterince yapılan etkinliklerin korunması, az yapılan etkinliklere yönelik olarak geliştirme ve iyileştirme çalışmalarının yapılması, rehberlik hizmetlerinin etkisinin artmasını ve eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesini sağlar. Rehberlik hizmetlerinin ne derecede yerine getirildiğinin bilinmesi, varsa sorunların ortaya konulması ve gerekli çalışmaların yapılarak etkili bir rehberlik hizmetinin sunulması son derece önemlidir (Özaydın, 2002).

2.3. Etkinlik Değerlendirme Formuna İlişkin Görüşler

9. sınıf rehberlik programındaki etkinlik değerlendirme formunun **“yeterli olmadığı”** rehber öğretmenlerin %40’ı tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinlik değerlendirme formunun ezber düzeyinde olduğunu, bilgi/biliş düzeyinde kaldığını, davranışa yönelik sorunun olmadığını, gerçekçi kazanımlar elde edilmediğinin anlaşılmadığını, genel ifadelerin olduğunu, birbirini kontrol eden soruların olmadığını, düzeye uygun olmadığını belirtmişlerdir. Değerlendirme formu, ideal düzeydeki bir lise öğrencisi için hazırlanmış ve kırsal kesimdeki başarısız öğrencilerin algılaması zor gibi görünmektedir. Formdaki bazı cümleler oldukça uzun; bu yüzden öğrenci okumaz şeklinde görüş bildiren cevaplayıcılar olmuştur.

“Yeterli /olumlu/güzel”, rehber öğretmenlerin %37’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinlik değerlendirme formunun öğrencilere geribildirim verdiğini, farkındalıklarının arttığını belirtmişlerdir.

“Gereksiz buluyorum”, rehber öğretmenlerin %33’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinlik değerlendirme formunun hiçbir işlevi olmadığını, okullarda çok fazla kırtasiye yükü çıkardığını, sınıfların kalabalık olduğunu, bu yüzden fotokopi sıkıntısı olduğunu, fiziksel imkanların yetersiz olduğunu, sınıf öğretmenin zamanını aldığını, kağıt üzerinde kaldığını, pratik olmadığını, faydasız ve formalite olduğunu belirtmişlerdir. Rehber öğretmenlerden biri etkinlik değerlendirme formunun öğrenci için bir anlam ifade etmediğini, öğrencinin okumadan işaretlediğini belirterek, *“öğrenci bunları üfürüyor”* diye açıklamıştır. Benzer şekilde bir rehber öğretmen de değerlendirme formunu sadece kırtasiye olarak gördüğünü, angarya ve bürokrasi olarak değerlendirdiğini ifade etmiştir.

9. sınıf rehberlik programındaki etkinlik değerlendirme formu hakkında **“uygulanmıyor”**, rehber öğretmenlerin %20’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler değerlendirme formunu kullanmadıklarını, sınıfların kalabalık olmasından, fiziksel koşulların yetersiz olmasından uygulanmadığını belirtmişlerdir.

“Öğrenci ciddiye almıyor”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, öğrencinin matbu bir forma ilgi duymadığını, dürüst bir şekilde yanıtlamadığını belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğuna göre, öğrencilerin rehberlik dersine karşı ilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır (Esmer, 1985; Akt: Öztürk, 1999).

Psikolojik danışma ve rehberlik servislerinde görevli psikolojik danışmanların yanı sıra sınıf öğretmenlerine de önemli görevler düşmektedir. MEB Rehberlik ve Psikolojik Hizmetleri Yönetmeliği’nin (2001) 51. maddesine göre sınıf rehber öğretmenlerinin özellikle eğitsel ve mesleki rehberlik kapsamında çeşitli görevleri bulunmaktadır. Öğretmen bu görevleri Rehberlik/Sosyal etkinlikler dersinde yerine getirebileceği gibi, diğer derslerde de öğrencilerine rehberlik hizmetleri verebilir. Öğrencilerin rehberlik görevlerini yerine getirirken okuldaki psikolojik danışmanla işbirliği yapması ve kendisini aşan konularda okul psikolojik danışma ve rehberlik servisinden destek alması gerekir (Güven ve Güven, 2005).

“Etkinlikten bir süre sonra uygulanmalı”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, değerlendirme formunun etkinlikten hemen sonra uygulanmaması gerektiğini, öğrencinin kazanıp kazanmadığını anlayabilmek için bir süre sonra, örneğin bir hafta sonra uygulanması görüşündedirler.

Uygulaması yapılan bölümlerin kazanımlarına ilişkin etkinlikler yapıldıktan sonra öğrencilerin bu becerileri hayatlarına ne derecede aktardıklarını ya da öğrenciler üzerinde sağladıkları gelişimi görmek için değerlendirme formları uygulanması gerekmektedir. Ancak değerlendirme formlarının da bunu ölçecek düzeyde olması gerekmektedir. Dolayısıyla değerlendirme formunun işlevselliğinin artırılması bir zorunluluk gibi görünmektedir.

3. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Güçlü ve Zayıf Yanlarına İlişkin Görüşleri

3.1. Güçlü Yanlara İlişkin Görüşler

9. sınıf rehberlik programının güçlü yanları olarak **“düzenli olması”** rehber öğretmenlerin %23’ü tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programın derli toplu olduğunu, yazılı ve somut olmasıyla sınıf öğretmenlerine kaynak teşkil ettiğini, böylece ortak bir program izlenmesini sağladığını belirtmişlerdir. Bakıldığında orta öğretim kurumları sınıf öğretmenleri için rehberlik programı gerçekten de öğretmenlere genel bir çerçeve oluşturması açısından yararlanılabilecek bir kaynak teşkil etmektedir ve yol gösterici niteliktedir. Ancak rehber öğretmenlerin de ifade ettiği gibi sadece bu programın yeterli gelmeyeceği de ortadadır.

“Teorik olarak güçlü”, rehber öğretmenlerin %23’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programın bölümlerinin iyi hazırlanmış olduğunu, bilgi verme yönünün güçlü olduğunu, bölüm bölüm ayrılmasının iyi olduğunu belirtmişlerdir. Programın **“düzenli”** olduğu görüşündekine benzer şekilde, cevaplayıcılar programı özellikle bilgi verme anlamında güçlü bulmaktadırlar.

“Genel olarak güzel, iyi”, rehber öğretmenlerin %23’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Sınıf rehberlik programının amacına ulaşması için, okul rehberlik seviyesi ile diğer personelin işbirliği yapması, rehberlik çalışmalarının önemine inanılması, rehberlik ilkelerine uyulması ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

“Etkinlikler güzel”, rehber öğretmenlerin %17’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılara göre etkinliklerin verimi açısından sınıf öğretmenin öğrenciyi etkin kılması gerekmektedir. Öğrencilerin etkinliklere katılımını sağlamada, onların bireysel özellikleri ve farklılıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Böyle durumlarda öğrencilerin konulara istekli hale getirilmesi için çaba gösterilmelidir.

“Amaca ve düzeye uygun”, rehber öğretmenlerin %7’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Dersler notla değerlendirilirken rehberlik etkinlikleri sonucunda öğrenciye herhangi bir not verilmemektedir. Etkinlik değerlendirme formu ise, yapılan etkinliğin amacına ulaşıp ulaşmadığını değerlendirmeye yöneliktir. Cevaplayıcıların da ifade ettiği gibi değerlendirme formu öğrencinin bölümler hakkında bilgilenmesi ve yaşantılarında kullanmaları yönünde teşvik edilmelidir.

“İlgi ve yetenekleri ortaya çıkarabilmesi”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Bir rehberlik programı, öğrenciyi merkeze alan, öğrenciyi öğrenme amacıyla harekete geçiren, öğrencinin kendini tanıyıp, ilgi ve yeteneklerinin farkına vardırın, kişisel gelişimini gözlemlemesine fırsat veren ve bilgiyi kullanan birey olarak yetişmesini amaçlayan bir anlayışla hazırlanmalıdır. Dolayısıyla cevaplayıcılar da programın bu özelliklere sahip olarak değerlendirmiştir.

3.2. Zayıf Yanlara İlişkin Görüşler

9. Sınıf Rehberlik Programının zayıf yanları olarak **“uygulanabilirlik zayıf”** rehber öğretmenlerin %27’si tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılara göre program mevcut haliyle yeteri kadar uygulanmamaktadır. Ancak sınıf öğretmenleri gözlem tekniğini verimli bir şekilde kullanarak programın uygulanabilirliği ve başarısı konusunda çok önemli katkılar sağlayabilirler.

“Etkinlikler yetersiz, değerlendirme yetersiz”, rehber öğretmenlerin %20’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programdaki etkinliklerin somut olmadığını, lise öğrencilerinin seviyesinin altında ve basit olduğunu, örnek etkinlikler verilmesi gerektiğini, ayrıntılı olmadığını, bu yüzden sınıf öğretmenin nasıl uygulayacağını bilemediğinden uygulamamayı tercih edeceğini belirtmişlerdir.

Rehberlik faaliyetleri rehberliğin amaçlarını gerçekleştirmede büyük ölçüde yetersiz kalmaktadır. Yine sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğuna göre rehberlik dersinin şu anki durumuyla öğrencilere yararlı olmadığı kanısının yaygın olduğu görülmüştür (Öztürk, 1999). Etkinliklerle ilgili çalışmaların amaçlarını, içeriğini, ne şekilde gerçekleştirileceğini (nerede, ne zaman, kimle, nasıl...) belirterek, çalışanların etkinliklerini daha bilinçli yapmaları sağlanmalıdır (Külahoğlu, 2004).

“Güncel olmaması”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programda eksiklikler olduğunu, bazı konuların eklenmesi gerektiğini, ÖSS ve sistemde değişiklikler olduğunu, sistemdeki geçişlerin var olduğunu, bu nedenle güncellenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin ihtiyaç ve çevre olanaklarına

göre konular zenginleştirilmeli, yeni konular programa alınabilmelidir. Programın işlenişi, öğrencilerin ve konunun özelliğine göre belirlenebilmelidir.

Programların uygulanabilmesi ve etkililiği için gereken özelliklerden biri de günün şartlarına uygun olmasıdır. Programın, toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olması gerekmektedir (Nazlı, 2005). Dolayısıyla öğrenciler için önemli konularda yapılan değişiklikler takip edilmelidir ve program buna göre esnek olmalıdır.

“Ergenlik bölümü zayıf”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. 9. sınıfta öğrenciler ergenlik döneminde olduklarından öğretmenler bu durumu göz önünde bulundurarak rehberlik yapmalıdırlar. Çünkü öğretmenin öğrenciye yönelik davranışları öğretmen-öğrenci ilişkisinin biçimini belirler. Öğretmenlerin tutumları ve davranışlarının öğrenciye değer veren, onu peşin şekilde yargılamadan olumlu bir insan olarak ele alan, ona karşı samimi ve dürüst olarak davranan ve onunla empati kurabilen özellikler taşıması son derece önemlidir (Kulaksızoğlu, 2004).

“Açık ve anlaşılır olmaması”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, cümleler içinde geçen kelimelerin kalıplaşmış olduğunu, bunun değiştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri programı, okul rehberlik hizmetlerinin bir parçası olarak okul rehber öğretmeni ile işbirliği içerisinde yürütmelidirler. Açık olmayan ve anlaşılmayan uygulama ve etkinlikler bilgi alışverişi yapılarak çözülmeye çalışılmalıdır.

“Dikkat çekici olmaması”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Sınıf öğretmenleri, konuları ele alırken öğrencilerin konulara güdülenmelerini, etkinliklere katılmalarını ve onların kendilerini ifade etmelerini sağlamalıdır. Konuların yaşantıya dönük örneklerle zenginleştirilmesine önem verilmeli, böylece öğrencilerin dikkatleri çekilmeye ve konulara istekli hale getirilmeye çalışılmalıdır.

“Görsel ve teknolojik araçlarla desteklenmemesi”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Okulların bilgisayar teknolojisi ve programlarıyla donatılması yapılacak çalışmaları kolaylaştırabilir. Özellikle rehberlik hizmetleri ile ilgili bilgileri öğretmenlere ve ailelere anlatabilmek için görsel eğitim araçları kullanılmalıdır.

4. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının İşlevselliği Ve Uygulanabilirliğine İlişkin Görüşleri

4.1. İşlevselliğe İlişkin Görüşler

9. Sınıf Rehberlik Programının işlevselliği ile ilgili olarak **“işlevsel buluyorum”** rehber öğretmenlerin %37’si tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir.

“İşlevsel olması bazı şartlara bağlı”, rehber öğretmenlerin %37’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programın işlevsel olabilmesini öğretmene bağlı, işleyecek kişiye bağlı diye açıklamışlar, sınıf öğretmenin istekli olmasının önemini vurgulamışlardır. Bir rehberlik programı, tutarlı şekilde yapılmış bir değerlendirmeyle ve gerekli olanakların belirlenip kullanımı konusunda sınıf öğretmenine destek sağlanmasıyla işlevsel olabilir.

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, ilgili personel arasındaki koordinasyon sağlanarak, öğrenci merkezli bir yaklaşımla işlevsel hale gelebilir. Okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin işlevselliği aynı zamanda okulda görevli personelin psikolojik danışma ve rehberlik ile ilgili rol ve işlevlerinin bilincinde olması, aktif olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirmesiyle sağlanabilir (Özaydın, 2002).

Programın işlevsel olmasında uygulayıcı da önemlidir. Bir program ne kadar görevsel nitelikte hazırlanırsa hazırlansın, kötü uygulama nedeniyle işlevsel olma niteliğini kaybedebilir. Program ve planın iyi hazırlanmış olması yeterli değildir, başarıyla uygulanması gerekir. Yani programın etkililiği uzmanların neler tasarladıklarından çok, onu uygulayanların yorum ve becerilerine bağlıdır (Külahoğlu, 2004).

“İşlevsel değil”, rehber öğretmenlerin %33’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programın yeterince işlevsel olmadığını ve programın kullanılmadığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde bir rehber öğretmen de *“bu güne kadar bu kitabı hiç kullanmadım”* şeklinde düşündürücü bir açıklama yapmıştır. Programın işlevsel olabilmesi için bölümlerin amacı, kazanımlar, etkinlikler ve değerlendirme formunun sınıf öğretmenleri tarafından kullanılabilir hale getirilmesi gerekmektedir. Programda yer verilen çalışmaların yaşamda geçerli olması yani işe yaraması yanında, programın ihtiyaçları karşılayabilmesi, verime ve gelişmeye yönelik olması beklenir (Külahoğlu, 2004).

“Kavramlar açıklanmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Programda kavramlar verilirken sadece kavramın adı yazılıp bırakılmıştır. Rehber öğretmenler, programdaki bazı kavramları sınıf öğretmenlerinin bilemeyeceğini, anlayamayacağını ifade ederek, kavramların açıklanması gerektiğini, böylece işlevselliğinin artacağını belirtmişlerdir.

“Bilgi vermeye yönelik”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Genel olarak rehberlik, bireye yalnız bilgi verme işi değildir, verilecek bilgi, sorunun çözülmesinde yardımcı olacak bir kaynağa işaret etmektir. Merkezde birey vardır, amaç bireyi daha çok bilinçlendirmek ve kararları almasında yardımcı olmaktır. Cevaplayıcıların da ifade ettiği gibi program sadece bilgi verme yönüyle güçlü görünmektedir. Bu nedenle programın kullanımının artması ve işlevsel olabilmesi için bilgi verme ve anlatım yöntemi yanında, grup tartışması, gezi inceleme, gözlem gibi teknikler de kullanılmalıdır. Rehberlik çalışmalarının ders etkinliği olmadığı dikkate alınmalı, düz anlatım, konferans gibi bilgi aktarımı etkinlikleriyle sınırlı olmamasına özen gösterilmelidir.

“Sınıf öğretmenleri hepsini yeterli uygulayamaz”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Öğretmenin asıl görevi öğretim işini gerçekleştirmektir. Rehberlik açısından öğretmenden beklenen görev ise, öğrenciyi tanımak, öğrencinin var olan gizilgücünü açığa çıkarmak, verimli çalışmasına yardımcı olmak ve uyumsuzluk gibi sorunlarının çözümüne katkıda bulunmak ve bu konuda okul psikolojik danışmanı ile işbirliği yapmak, öğrencinin meslek bilincinin oluşmasına ve mesleki gelişimine yardımcı olmak, insan ilişkilerini geliştirmek ve okul rehberlik programını desteklemektir (Kuzgun, 2000).

Ada (1990)’ın yapmış olduğu araştırmada da öğretmenlerin rehberlik ile ilgili bilgilerinin yeterli olmadığı bulunmuştur. Yine diğer bir araştırmaya göre de sınıf rehber öğretmenlerinin rehberlik uygulamalarını planlı olarak yürütemedikleri görülmüştür (Akt, Öztürk, 1999). Bu yüzden sınıf rehber öğretmenleri, rehberlik hizmetlerini yürütmede, okulda ilgili rehberlik uzmanı ve diğer ilgililer ile iş birliğine girmelidir, böylece bu hizmetler daha çok amacına ulaşacaktır.

Program meslek lisesi için sığ kalıyor”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcıların da ifade ettiği gibi programda meslek liseleri ve

teknik liseler için herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu açıdan da programın eksiklerinin tamamlanması ve daha kullanılabilir hale getirilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’nda rehberlik hizmetlerinin örgütlenmesinin 50 yıllık bir geçmişi olmakla birlikte, işlevsellik ve eğitim örgütlerindeki önemi, okullardaki rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi, hizmet verenlerin niteliği, sayısal yeterlilikler açısından henüz istenilen düzeye gelememiştir (Özaydın, 2002). Yapılan uygulamalar ve çalışmalar incelendiği zaman da görülebileceği gibi bu gün Türkiye genelinde ilk ve ortaöğretim kurumlarında uygulanan rehberlik hizmetlerinden istenilen verim tam olarak sağlanamamaktadır (Güvenç, 2001). Rehberlik hizmetlerinin daha etkili ve verimli hale getirilmesi, somut ve işlevsel programlara bağlanmasıyla mümkündür. Rehberlik hizmetlerinin etkililiği ve sürekliliği, programlı çalışmaların gelişmesine bağlıdır (Külahoğlu, 2004).

4.2. Uygulanabilirliğe İlişkin Görüşler

9. Sınıf Rehberlik Programının uygulanabilirliği ile ilgili olarak **“uygulanabilir düzeyde”**, rehber öğretmenlerin %53’ü tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir.

“Uygulanabilir olması bazı şartlara bağlı”, rehber öğretmenlerin %27’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, fiziksel koşullar yeterli hale getirilirse, personel sıkıntısı giderilirse, sınıf öğretmenleri hizmet içi eğitim alırlarsa, koordinasyon sağlanırsa, program yaş düzeylerine uygun olursa uygulanabilirliğin artacağını belirtmektedirler.

Kuşkusuz ki okulda öğretmenin öncelikli görevi ders vermektir. Ancak, öğretmen aynı zamanda, rehberlik hizmetlerini yürütecek takımın vazgeçilmez bir üyesidir. Çünkü öğretmen öğrencinin her yönüyle tüm olarak gelişimi ve uyumundan birinci derecede sorumlu olan kişidir. Yöneticisi, uzmanı, öğretmeni ve diğer elemanları ile birlikte, eğitim sürecinde görev alan tüm personelin ortak amacı, öğrencinin, kendini gerçekleştirmesine uygun ortam sağlamaktır (Yeşilyaprak, 1999).

“Sınıf öğretmeni rehber öğretmenden yardım almalı”, rehber öğretmenlerin %27’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, özellikle ergenlik ve etkin

öğrenme bölümlerinde sınıf öğretmeninin yeterli gelmeyebileceğini, uygulamada zayıf kalabileceğini, algılamada güçlük yaşayabileceğini, bu nedenle işbirliği halinde çalışılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sınıf rehberlik programının amacına ulaşması, okul rehberlik servisi ile diğer ilgili birim ve personelin iş birliği yapmasına, personelin rehberlik çalışmalarının önemine inanmasına, rehberlik ilkelerine uyulmasına ve gerekli araç-gereç ile kaynakların etkin olarak kullanılmasına bağlıdır. Öğrencinin gelişmesinde; rehberlik hizmetleri, okul yönetimi öğretmenler, çevredeki kaynaklar ve ailenin anlayış, destek ve yardımı olmadan başarıya ulaşamayacağı da unutulmamalıdır.

“Amaca ulaşmıyor”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, özellikle etkinlik değerlendirme formuyla ilgili netice alınmadığını, herhangi bir sonuca gidilemediğini, bunun yerine öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri şeklinde bir değerlendirmenin olması gerektiğini belirtmişlerdir. Eğitimde rehberliğin ve kalitenin artırılması için rehberlik hizmetlerinin planlı ve programlı olması gerekir. Bu nedenle hazırlanacak bir rehberlik programının amacı ve hedeflerinin belirlenmesi bir zorunluluktur. Programın amaçları belirlenirken, açıklık ve ölçülebilirlik, anlaşılabilirlik ve uyumluluk, gerçekçi ve ulaşılabilirlik gibi nitelikleri taşımasına dikkat edilmelidir (Külahoğlu, 2004).

“Öğrenciler ilgisiz/ çekici değil”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, etkinliklerin yaş düzeyine uygun olmadığını, bazı etkinliklerin çok basit olduğunu, bu nedenle ilgilerini çekmediğini belirtmişlerdir.

Öğrencinin gelişimsel özellikleri, bu özelliklerin yarattığı ihtiyaçlar, rehberlik programında gözetilmesi gereken önemli bir konudur. Öyleyse, rehberlik ilkelerinden olan “bireye göre” ilkesiyle, birey tam olarak tanınmalı ve programla ilgili tüm çalışmalar ona göre düzenlenmelidir (Külahoğlu, 2004). Dolayısıyla programın çeşitli unsurlarının öğrencilerin gelişimi, yaş düzeyi ve gereksinimleri doğrultusunda hazırlanması gerekmektedir.

“1. ve 2. bölüm uygulanabilir” rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan bazıları programdaki okulumuzu ve çevresini tanıyalım, yönetmelikler ve kurallar bölümünün uygulanabilir olduğu görüşündeler.

“Kırtasiye yükü/ formalite” rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Bu sonuç programın temel amacına ilişkin bulgularla da benzerlik göstermektedir. Cevaplayıcılara göre bir rehberlik programı öğretmene kırtasiye yükü oluşturmamalıdır. Programın işlevselliği ve uygulanabilirliği açısından formaliteden uzak olunmalı ve amaca dönük çalışmalara yer verilmelidir. Programın etkililiği açısından ekonomik olması onun kullanılabilirliğini artıracaktır.

“Alan seçimi etkili uygulanmıyor”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılar öğrencilere, okuldaki bölümler, bölümlerle ilgili zorunlu ve seçmeli dersler, alanların yükseköğretim programları ve puan türleri ile ilişkisi gibi konularda yeterli düzeyde rehberlik edilmediği kanaatini taşımaktadırlar.

Bütün bu sonuçlara göre etkili ve verimli bir rehberlik programı işlevsel ve sınıf öğretmenin de uygulayabileceği şekilde olmalıdır. Aynı zamanda program bütün sınıf öğretmenlerine kaynak olarak ulaştırılmalıdır. Psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarında karşılaşılan temel sorunların en kısa sürede çözüme kavuşturulması, bu uygulamaların etkili ve başarılı bir biçimde geliştirilmesinde son derece önemlidir. Çünkü bu sorunlar uygulamalar üzerinde engelleyici olumsuz etkilerini sürdürürken ülkemizde okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarından yararlı sonuçlar almayı düşünmek biraz zor gibi görünmektedir (Kepçeoğlu, 1994).

Külahoğlu (2004)’na göre bir programın uygulanabilir olması, öncelikle programın işlevsel, esnek, uygun (geçerli), etkili (güvenilir), ekonomik ve kullanışlı olmasına bağlıdır. İyi bir programda aranan bu özelliklere bilimsellik, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını karşılama, sosyal gerçeklerle tutarlılık, toplumun temel felsefe ve ilkelerine uygunluk gibi özellikler de eklenebilir.

5.1. Rehber Öğretmenlerin Değerlendirmenin Etkili Ve Yeterli Hale Getirilmesi İçin Önerileri

9. Sınıf Rehberlik Programının değerlendirme önerileri ile ilgili olarak **“Öğrencilerin kendilerini ifade etmeleri sağlanabilir”**, rehber öğretmenlerin %27’si tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir. Bu günkü öğrenci merkezli eğitim anlayışına göre eğitim sürecinin

odak noktasında öğrenci bulunmaktadır. Öğrenciyi tanıma, onun varolan gizil güçlerini anlama, ilgi ve yeteneklerini bilme bunlara göre rehberlik etme, gerçek başarısını ölçme ve yönlendirmeyi buna göre yapma çok önemlidir. Sınıf öğretmeni konuları ele alırken öğrencilerin kendilerini ifade etmelerini sağlamalıdır.

“Gözlem yapılabilir”, rehber öğretmenlerin %17’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcıların da ifade ettiği gibi sınıf öğretmenlerinin gözlem tekniğini verimli bir biçimde kullanabilmeleri bu programın başarılı olabilmesinde çok önemli bir katkı sağlayacaktır. Öğrencileri tanıyabilmek için; ilgileri, yetenekleri, değerleri gibi konularda öğretmen gözlemlerinden önemli ölçüde yararlanılmalıdır. Ancak bireyi tanımının işlevsel bir biçimde kullanılabilmesi gözlemin objektif, net ve sistemli yapılmasında yarar vardır.

Öğretmenin öğrenciyi tanımada en çok kullanabileceği etkinlik “gözlem”dir. Gözlem genellikle ihmal edilen ve yeterli kullanılmayan bir tanıma tekniğidir. Oysa sistemli bir gözlemin sağlayacağı verileri birçok tanıma aracı sağlayamaz. Öğretmenin, yaptığı gözlemler sonucu öğrenciler hakkında elde ettiği bilgileri onlarla paylaşarak, onların kendilerini daha iyi tanımalarına yardımcı olmalıdır. Öğretmenin, öğrencilerini sistemli olarak gözlemesi, öğrencilerin derslerdeki yetenek ve ilgilerini değerlendirerek, güçlü ve sınırlı yönlerini gerçekçi olarak görmelerine olanak sağlaması gerekir (Yeşilyaprak, 2002).

“Yeterli/ değişikliğe gerek yok”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Uygulama ve davranış boyutunda sorular sorulmalı”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcıların da ifade ettiği gibi değerlendirme formundaki sorular sadece bilgi düzeyinde kalmaktadır. Oysa öğrencinin öğrendiği bilgiyi kullanıp kullanmadığı da bilinmelidir. Bu yüzden öğrencilere kazandırılmak istenen beceriler rehberlik saati dışında da takip edilmelidir.

“Geribildirim verilmeli”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Form uygulandıktan sonra öğrencilere gelişimleri hakkında bilgi verilmeli, pekiştiricilerle öğrenci desteklenmelidir.

“Soru sayısı arttırılmalı, açık uçlu sorular sorulmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Ayrıca değerlendirme formu örnek olaylarla beslenmelidir. Bölümlerin değerlendirme formundaki kazanımlara ilişkin madde sayısı değişmektedir. Örnek olarak dokuz, altı, on iki, dört, yedi verilebilir. Dolayısıyla değerlendirme formu soru sayıları eşit tutulabilir. Ya da öğrencinin kendini ifade edebilmesi için açık uçlu sorular yöneltilir.

“Etkinlik uygulandıktan bir hafta sonra yapılmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcıların da ifade ettiği gibi eğer etkinlik değerlendirme formunu uygulama yapıldıktan hemen sonra verilirse kazandırılmak istenen becerinin ne düzeyde olduğu tam olarak anlaşılamaz. Bu yüzden uygulama yapıldıktan bir süre sonra, örneğin bir hafta sonra uygulanmalıdır. Ayrıca yukarıda da özellikle belirtildiği gibi öğrenci rehberlik saati dışında da gözlenmelidir.

“Cümleler kısaltılmalı, anlaşılır hale getirilmeli, somutlaştırılmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Bazı bölümlerin değerlendirme formundaki cümleleri oldukça uzun görünmektedir. Bu yüzden öğrencilerin okumadan ve rasgele işaretlemeleri söz konusu olabilir. Dolayısıyla cümleler kısaltılmalı ve anlaşılır hale getirilmelidir.

“İhtiyaç duyulduğunda yapılmalı”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan bazıları da değerlendirme formunun her etkinlikten sonra değil de zaman zaman ya da ihtiyaç oldukça yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Böylece hem kırtasiye olarak algılanması azalır, hem de değerlendirmenin işlevselliği artmış olur.

“Gerçekçi ölçümlere ihtiyaç var”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir.

“Rehberlik saatleri istekli sınıf öğretmenlerine verilmeli”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmen sayısının yetersiz olması, öğretmenlerin rehberlik hizmetlerinde bazı rollerinin olması nedeniyle bir kısım rehberlik çalışmalarını sınıf öğretmenleri yürütmektedir. Ancak yapılan çalışmaların etkililiği ve verim açısından öğretmen de rehberliğe istekli olmalı, çaba göstermelidir. Dolayısıyla

cevaplayıcıların da belirttiği gibi, sınıf rehber öğretmenliği istekli öğretmenlere verilirse rehberlikten beklenenler karşılanabilir.

“Koşullara, çevreye uygun olmalı, ütopyik olmamalı”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehberlik hizmetlerinin planlanmasında okul ve çevrenin öncelikli gereksinimleri ve kaynaklar da önemlidir. Öğrencilerin ihtiyaçlarına ve çevre olanaklarına göre konular belirlenmelidir. Aynı zamanda konuların işleniş süresi de öğrencilerin ve konuların özelliğine göre belirlenmelidir.

Külahoğlu (2004), rehberlik programlarının esnek ve akıcı olması, zamana ve çevre koşullarına göre öğrenci gereksinimlerine cevap verebilmesi gerektiğini belirtmiştir. Esneklik kavramını, çerçeve program şeklinde ele almak gerekmektedir. Programın esnek olmasını gerektiren nedenler şunlardır: programın uygulanabileceği ortamların çevre ve koşulları açısından farklılığı, hedef kitlenin farklı olması, bilimsel teknolojik ve toplumsal alanlarda hızlı gelişmelerin meydana gelmesi.

“Sınıf bazında bir değerlendirme”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılardan bazıları ise etkinliklerin değerlendirilebilmesi için her sınıfa ayrı ayrı bir değerlendirme formu hazırlanıp uygulanmasını önermiştir.

“Öğrencilerin kişilik profillerine göre ayrı programlar yapılmalı”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Sınıf öğretmeni, öğrencileri bireysel olarak gözlemeli, öğrencilerin karşılaştıkları güçlüklerle ilgili olarak onlara rehberlik saatlerinde ve diğer zamanlarda yardımcı olmaya çalışmalıdır. Külahoğlu (2004), rehberlik sisteminin, öğrencilerin gelişimsel özellikleri, bireysel yetenekleri, gelişim dereceleri ve öğrenme stilleri gibi yönlerden büyük ölçüde farklılık gösterdiklerini dikkate alarak, her öğrencinin gelişimsel yeterlik ve ihtiyaçlarına uyarlandığında en yüksek yararı sağlayabileceği görüşündedir.

Değerlendirme, sınıf rehber öğretmenlerinin kazanımın öğrenciler tarafından ne ölçüde kazanıldığını, etkinliğin ne ölçüde uygulanabildiğini ve karşılaşılan güçlüklerle ilgili geribildirim vermesi amacıyla yapılmaktadır. Rehberlikle ilgili kazanımların bir olgunlaşma süreci istediği unutulmamalı, bir ders saati sonunda kazandırılıp ölçülebileceği

düşünülmemelidir (Erkan ve Güven, 2006). Dolayısıyla her etkinlik sonunda etkinlik değerlendirme formu uygulanması gerekmeyebilir.

5.2. Değişiklik Önerilerine İlişkin Görüşler

9. sınıf rehberlik programının değişiklik önerileri ile ilgili olarak “**etkinliklerle ilgili öneriler**”, rehber öğretmenlerin %43’ü tarafından ilk sırada görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler programdaki etkinliklerle ilgili örnekler verilmeli, yapılandırılmalı, netleştirilmeli, etkinliklerin sayısı arttırılmalı şeklinde belirtmişlerdir. Selçuk ve Güner (2003), Kuzgun (1997), Erkan (2000), Cihangir (2004)’in etkinlik kitaplarında rehber öğretmenlerin belirttiği gibi yapılandırılmış ve ayrıntılı etkinlikler yer almaktadır. Etkinliklerin verimi açısından sınıf öğretmenin; öğrenciyi etkin kılması, programın başarısı için ise okul yönetiminin, okulda, rehber öğretmenler, öğretmenler, öğrenciler ve veliler arasında etkili bir iş birliği oluşturması bir zorunluluktur.

“**Güncelleştirilmeli**”, rehber öğretmenlerin %43’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler, programda eksiklikler olduğunu, bazı konuların eklenmesi gerektiğini, ÖSS ve sistemde değişiklikler ve geçişler olduğunu, bu nedenle güncellenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. İletişim, cinsel eğitim, sigara ve madde bağımlılığı, şiddet gibi gündemdeki bazı konulara yer verilmesi yani kapsamının genişletilip içeriğin zenginleştirilmesi gerekmektedir.

“**Sınıf öğretmeniyle ilgili öneriler**”, rehber öğretmenlerin %17’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Rehber öğretmenler sınıf öğretmenlerinin hizmet içi eğitim almaları gerektiğini, sınıf öğretmenliği kavramı etkinleştirilmeli, öğretmenin samimi olmalı, önyargılı olmamalı, istekli olmalı ve öğrencileri de motive edebilmeli şeklinde önermişlerdir. Kuşkusuz, öğretmen, öğrenci ile daha uzun süre bir arada olduğu için onun gelişimini daha yakından izleme; böylece eğitimsel, mesleki, kişisel ve sosyal problemlerin daha iyi tanıma ve ona yardımcı olmaya uygun bir konumdadır. Bu durum, sınıf öğretmenine, rehberlik açısından önemli görev ve sorumluluklar yüklenilmesinin temel gerekçelerinden birini oluşturur.

Ülkemiz açısından diğerk bir gerekçe ise, okullarda bu hizmetleri yürütecek uzmanların olmayışıdır. Bu gerekçelerin uygulamada ortaya koyduğu sonuç, okullarda rehberlik hizmetleri ile ilgili yönetmelik ve yönergelerde öğretmenlere verilen görev ve sorumluluklar olarak görülmektedir. İlgili yönetmelik ve yönergeler incelendiğinde eğitim sürecinin her kademesinde, bütün rehberlik hizmetlerinde öğretmenlere önemli yükümlülükler verilmiştir (Kutlu ve Güven, 2002).

9. sınıf rehberlik programının değişiklik önerileri ile ilgili olarak “**Öğrenci ihtiyaçları gözetilmeli**”, rehber öğretmenlerin %17’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin bireysel farklılıklarına özen göstermek, onların kendilerini tanıyan ve geliştirebilen bireyler olarak yetişmelerini sağlamak için ihtiyaçlarını gözetmek bir zorunluluktur.

Okullarda rehberlik etkinliklerinin programlanmasının temel dayanağı, öğrencilerin ihtiyaçlarıdır. Rehberlik hizmetlerinin etkili olabilmesi, öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilmesine bağlıdır. Rehberliğin sorunlara değil, ihtiyaçlara ve gelişmeye yönelik olması gerekir. Oysa şimdiye kadarki uygulamalarda rehberlik programlarının daha çok bireyin sorunlarına ayrıldığı ve sorunlar ortaya çıktıkça onları karşılamaya çalışıldığı görülmektedir (Özoğlu, 1997).

Öğrencilerin, eğitsel ve psiko-sosyal olarak gelişmelerine yardımcı olmak için rehberliğe gereksinimleri bulunmaktadır. Programın işe yarar olabilmesi için toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olması gerekmektedir (Nazlı, 2005). Öğrencilerin rehberliğe olan gereksinimleri Akman (1992), tarafından 4 ana başlık altında özetlenmektedir:

1. Düzeltici rehberliğe olan gereksinme
2. Kısa süreli ya da acil yardıma olan gereksinmelere yönelik rehberlik
3. Araştırmaya, keşfetmeye olan gereksinmeye yönelik rehberlik
4. Gelişimsel gereksinmelere yönelik rehberlik

“**Okulun ve çevrenin şartları gözetilmeli**”, rehber öğretmenlerin %13’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. “Değerlendirmeye ilişkin öneriler”de olduğu gibi cevaplayıcılar programda çevre şartlarını göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Rehberlik hizmetlerinin planlanmasında okul ve çevrenin öncelikli gereksinimleri ve kaynaklar önemlidir. Öğrencilerin ihtiyaçlarına ve çevre olanaklarına göre konular

belirlenmelidir. Rehber öğretmenler okul programlarını hazırlarken okul ve çevresindeki mevcut kaynakların kullanımına yönelik düzenleme yapmayı ön plana alması gerekmektedir.

“Teknolojik araçlarla desteklenmeli”, rehber öğretmenlerin %10’u tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Nazlı (2005)’ya göre, programların uygulanabilmesi ve etkililiği için günün şartlarına uygun olması ve bireyin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olması gerekmektedir. Dolayısıyla okulların bilgisayar teknolojisi ve programlarıyla donatılması yapılacak çalışmaları kolaylaştırabilir. Böylece etkinlik uygulamaları rahatlıkla görselleştirilebilir, öğrencinin dikkati çekilebilir.

“Kavramlar açıklanmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Kavramlar başlığı altında verilen kavramlar listesi, bölümlerin sınırlarını belirlemek ve öğrencilerin bu kavramlardan haberdar olmaları amacıyla verilmiştir. Ancak bu kavramların açıklanması gerekmektedir.

“Koordinasyon sağlanmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Siefert (1998)’in sınıfta rehberlik ve danışmanlık stratejilerinin kullanılması ile ilgili eğitim ve bunların okul öğretmenleri üzerindeki etkisi başlığını taşıyan çalışmasının sonucunda bir takım çalışmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır (Siefert, 1998; Akt: Öztürk, 1999). Rehberlik uygulamalarının başarısında rehberlik hizmetlerinin bir takım hizmeti olarak okuldaki tüm eğitim ilgililerinin ortaklaşa yürüttüğü bir sorumluluk şeklinde anlaşılmasına ağırlık verilmektedir. Bu hizmetin sadece rehber öğretmen tarafından sağlanması rehberlik uygulamalarından beklenen sonuçların alınması için yeterli görülmemektedir (Onur, 1997).

“Öğretmen görüşleri alınmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Güvenç (2001) yaptığı araştırma sonucunda, sınıf rehber öğretmenleri rehberlik hizmetlerinin yaygınlaştırılıp geliştirilmesi için yöneticilerden daha olumlu bir anlayışa sahip oldukları bulunmuştur. Bu doğrultuda, programlar hazırlanırken sınıf öğretmenlerinin de görüşleri alınmalı, önerileri dikkate alınmalıdır.

“Derslik sayısı artırılıp, öğrenci sayısı azaltılmalı”, rehber öğretmenlerin %7’si tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcılar rehberlik saatlerinde uygulanması gereken etkinliklerin grup rehberliği şeklinde daha işlevsel bir hale gelmesi için özellikle

öğrenci sayısının az olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunun için de derslik sayısının artırılması yönünde bir öneri getirmişlerdir.

“Öğrencilere sorumluluk verilmeli”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Cevaplayıcıların da belirttiği gibi öğrencilere sorumluluk vermek onların gelişimi açısından ve kendilerine güven duymaları açısından önemlidir. Rehberlik programının da bu konuyla ilgili öğrencilerin, toplumun etkin bir bireyi olarak sosyal gelişimini sağlayacak biçimde hazırlanmasına dikkat edilmelidir.

“Mesleki rehberliğe ağırlık verilmeli”, rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Mesleki rehberlik hizmetleri öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini daha iyi tanıyarak meslek tercihlerinde kendilerine uygun alan ve bölümü seçmelerine yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla öğrenci için bu çok önemli kararı verebilmesi, çeşitli meslekleri tanınması, kendi özelliklerine uygun meslekleri seçmesi, seçtiği mesleğe hazırlanması ve mesleki yönden gelişmesi amacıyla mesleki rehberliğe ağırlık verilmesi gereklidir.

“Meslek liseleri ve düz liseler için ayrı yapılabilir” rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Programda rehberlik saatlerinin Lise, Bazı Derslerin Öğretimini Yabancı Dil ile Yapan Resmi Okullar (Anadolu Liseleri) ve Yabancı Dil Ağırlıklı Liselerde haftalık ders saatleri içinde, Fen Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Meslek Lisesi, Anadolu Meslek Lisesi, Teknik Lise, Anadolu Teknik Lisesi, İmam - Hatip Lisesi, Anadolu İmam - Hatip Lisesi ve Yabancı Dil Ağırlıklı İmam - Hatip Lisesinde haftalık ders saati dışında sınıf öğretmenleri tarafından yürütüleceği belirtilmiştir. Ancak anlaşılacağı üzere genel lise ve meslek liseleri için ayrı bir rehberlik programı hazırlanmamıştır. Dolayısıyla cevaplayıcıların da belirttiği gibi okulların amaçlarına göre rehberlik programları ayrı ayrı düzenlenebilir ya da esneklik sağlanarak bu sorun düzeltilebilir.

Farklı eğitim kademelerine göre rehberliğin genel hedefleri ve ilkeleri değişmez. Fakat okulların amaçları, yapısı, işlevi ve işleyişi farklı olduğundan, ayrıca, öğrencilerin gelişim düzeylerine bağlı ihtiyaçları ve sorunları da farklılaşacağından, genel hedefler içinde yer alan alt ve özel amaçlar ve bunları gerçekleştirmede uygulanacak programlar, seçilen etkinlikler, kullanılacak teknik ve yöntemler değişebilir (Külahoğlu, 2004).

“Test-teknik çok fazla olmamalı” rehber öğretmenlerin %3’ü tarafından görüş olarak belirtilmiştir. Psikolojik ölçme araçları ile psikolojik danışma ve rehberlik alanına özgü test ve teknikler, bireyi tanıma amacına dönüktür. Ancak yapılacak test uygulamalarının sayısı arttıkça, diğer tartışmalarda da ifade edildiği gibi, öğrencilerin soruları ciddiyetle cevaplama oranları azalmaktadır. Dolayısıyla cevaplayıcıların da belirttiği gibi rehberlik programında anket, test ve envanter türü teknikler yeterince yer almalıdır.

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, 9. sınıf rehberlik programının ne ölçüde gerçekleştirildiğinin rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi amacıyla yapılan araştırmanın sonuçlarını ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

SONUÇLAR

9. sınıf öğretmenlerine yönelik hazırlanmış olan rehberlik programının değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmada, cevaplayıcılar tarafından birçok görüş ifade edilmiştir. Görüşme sonucunda cevaplayıcıların, rehberlik programında, temel amaç, içerik, programın güçlü, zayıf yanları, işlevsellik ve uygulanabilirlik boyutunda olması gerekenlerle ilgili önerileri olduğu ortaya çıkmıştır.

A. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Olması Gereken Temel Amaçlarına Yönelik Görüşleriyle İlgili Sonuçlar

1. Görüşme yapılan bireyler, 9. sınıf rehberlik programının bazı temel amaçlara sahip olması gerektiğini düşünmektedirler. Bu amaçların başlıcaları; mesleki rehberlik, sosyal beceri, okula uyum, alan seçimi, bireyi tanıma, ilgi ve yetenek farkındalığını sağlaması ve eğitsel rehberlik konularının gerekliliği görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır.

B. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının İçeriğine İlişkin Görüşleriyle İlgili Sonuçlar

1. Görüşme yapılan bireylerin büyük bir çoğunluğu, 9. sınıf rehberlik programının içeriğinin kazanımlar bölümünün yeterli düzeyde kazandırılmadığını düşünmektedirler. Bunun nedenlerini de uygulamadan kaynaklı sorunlar olduğu şeklinde açıklamışlardır. Bunun yanı sıra görüşme yapılan bireylerin bir kısmı kazanımların gerçekleştirildiği görüşündedirler.

2. Görüşme yapılan bireyler, rehberlik programının içeriğinin etkinlikler bölümünün uygulanabilir ve yeterli olduğunu düşünmektedirler. Görüşme yapılan bireylerin bir kısmı ise etkinlikleri düzeye uygun bulmamakta ve sınıf öğretmenlerinin uygulamada sorun yaşayacağını düşünmektedirler. Görüşme yapılan bireyler etkinlik değerlendirme formunun yeterli olmadığı, uygulanmadığı ve öğrencinin ciddiye almadıkları görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır.

C. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının Güçlü ve Zayıf

Yanlarına İlişkin Görüşleriyle İlgili Sonuçlar

1. Görüşme yapılan bireyler, 9. sınıf rehberlik programının düzenli olması, teorik olarak güçlü olması, etkinlikleri ve değerlendirme formu olması açısından programı güçlü buldukları görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte görüşme yapılan bireyler, programı, uygulanabilirliğin, etkinliklerin, değerlendirmenin ve programın güncel olmaması yönüyle zayıf bulmaktadırlar.

D. Rehber Öğretmenlerin 9. Sınıf Rehberlik Programının İşlevselliği Ve Uygulanabilirliğine İlişkin Görüşleriyle İlgili Sonuçlar

1. Görüşme yapılan bireyler, bir rehberlik programının işlevsel olması gerektiğini düşünmektedirler. Görüşme sonucunda, programın işlevsel olabilmesi için, bazı şartların yerine getirilmesi, kavramların açıklanması gerektiği, bilgi vermenin yanında uygulamaya da önem verilmesi gerektiği görüşmeler sonucunda ortaya çıkmıştır.

2. Görüşme yapılan bireyler, rehberlik programının uygulanabilir olması gerektiğini düşünmektedirler. Görüşme sonucunda, programın uygulanabilir olması için bazı şartların yerine getirilmesi gerektiği, sınıf öğretmenin rehber öğretmenle işbirliği yapması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra, programın amacına ulaşmadığı, öğrencilerin ilgisini çekmediği, formalite olarak algılandığı ortaya çıkmıştır.

E. Rehber Öğretmenlerin Değerlendirmenin Etkili Ve Yeterli Hale Getirilmesine Yönelik Önerileriyle İlgili Sonuçlar

1. Görüşme yapılan bireyler, rehberlik programında yer alan etkinlik değerlendirme formu için, öğrencilerin kendilerini ifade etmeleri, gözlem yapılması, uygulama ve davranış boyutuna önem verilmesi ve bütün bu yapılanlar hakkında öğrencilere geribildirim verilmesi gerektiğini öneri olarak düşünmektedirler.

2. Görüşme yapılan bireyler, genel olarak rehberlik programında değişiklik önerileri için, etkinliklerin yapılandırılması, programın güncelleştirilmesi, sınıf öğretmenlerinin daha aktif olması, öğrencilerin ihtiyaçları, okulun ve çevrenin şartlarının dikkate alınması, teknolojinin kullanılması, çalışanlar arasında koordinasyon sağlanması gerektiğini öneri olarak düşünmektedirler.

ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Sınıf rehber öğretmenlerinin hizmet içi eğitimden geçirilerek rehberlik hizmetlerinin daha etkin yapılması sağlanmalıdır. Verilecek hizmet içi eğitimlerde, öğrencilerin fiziksel, bilişsel, sosyal ve duyuşsal özellikleri, karşılaşılabilecekleri sorunlar hakkında öğretmenler bilgilendirilmelidir.
2. Öğretmenlerin rehberlik hizmetleri içinde daha etkin rol almalarını sağlayacak özendirici çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle sınıf rehber öğretmenliği daha işlevsel hale getirilmelidir.
3. Psikolojik danışma ve rehberlik uygulamalarında tüm personelin desteğini sağlamak için, küçük gruplar halinde hizmet içi eğitime alınmalıdır. Eğitimler ihtiyaç duyulan alanlarda ve sık sık yapılmalı, gerekli konularda uygulamalara yer verilmelidir.
4. Okullardaki öğrenci sayısına göre rehber öğretmen sayısı çok yetersiz kalmaktadır. MEB'in mevcut rehber öğretmen kontenjanını arttırması rehberlik çalışmaları için faydalı olacaktır.
5. MEB geliştireceği programlarda uzman görüşlerinin yanı sıra, programı uygulayacak kişilerin görüşlerini almalı, ayrıca üniversite öğretim elemanları tarafından yapılan araştırmaları ve geliştirilen programları da dikkate almalıdır.
6. Okul müdürleri, sınıf öğretmenleri ve bütün personel okullarda rehberliğin gerekliliğine inanmalıdır.
7. Rehberlik programlarının değerlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalı ve öğrencilere verilecek hizmetler buna göre planlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Ada, Ő. (1990). *Trabzon İli Ortaöğretim Okullarında Yürütölmekte Olan Rehberlik Hizmetlerinin Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Akbaş, S. (2001). *İlköğretim ve Ortaöğretim Okullarındaki Rehberlik Hizmetlerinin Yürütölmesinde Oluşturulan İşbirliğinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Akman, Y. (1992). İlköğretim Düzeyindeki Öğrencilerin Rehberlik Gereksinimleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 1, Sayı 3.

Akkoyun, F.; Öztoprak, S. (1993). Rehberlik Hizmetlerinin Tanıtılmasının Veli Beklentilerine Etkisi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 1, Sayı4.

Akkök, F. (1996). *İlköğretimde Sosyal Becerilerin Geliştirilmesi*. Ankara: MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Alıcı, A. (2005). *Yeni Görgü Kuralları*. İstanbul: Epsilon yay.

Bacanlı, H. (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Nobel Yay.

Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik Kavram Analizleri*. Ankara: Nobel Yay.

Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. (4. Baskı). Ankara: PegemA yay.

Baytekin, Ç. (1996). *Ne, Niçin, Neden Öğretiyoruz ve Öğreniyoruz*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Basımevi.

Bilge, F., Eroğlu, Ç. Y. (2003). *Sınıfta Rehberlik Etkinlikleri*. (9. Sınıf Rehberlik Programına Uygun Olarak Hazırlanmış). Ankara: Nobel Yay.

Bilir, M. (2004). İlköğretim Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitimi. *Çağdaş Eğitim*, Nisan, s. 308.

Cihangir, Z. (2004). *Kişilerarası İletişimde Dinleme Becerisi Örnek Program ve Etkinlikler*. Ankara: Nobel Yay.

Çınar, O.; Teyfur, E.; Teyfur, M. (2006). İlköğretim Okulu Öğretmen Ve Yöneticilerinin Yapılandırmacı Eğitim Yaklaşımı Ve Programı Hakkındaki Görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 11.

Dikmeer-Altınöğlu, D. İ. (1997). *Sosyal Beceri Eğitiminin Sosyal İçedönük Ergenlerin İçedönüklük Düzeylerine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Doğan, S. (2000). Okul Rehberliği ve Danışmanlığı Alanında Çağdaş Bir Yaklaşım: Kapsamlı Rehberlik Program Modeli. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 2, Sayı, 13.

Erdem, E. (2001). *Program Geliştirmede Yapılandırıcılık Yaklaşımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Erden, M. (1998). *Eğitimde Program Değerlendirme*. (3. Baskı). Ankara: Anı Yay.

Ergün, S. (1993). *Özel Dersanelerde Görevli Öğretmenler ile Bu Dersanelere Devam Eden Öğrencilerin Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Beklentilerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

Erkan, S. (1997). İlköğretim Öğrencilerinin Rehberlik İhtiyaçlarının Belirlenmesi. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, Yıl:3. Sayı:3. Yaz

Erkan, S. (2000). *Örnek Grup Rehberliği Etkinlikleri*. Ankara: Pegem A Yay.

Erkan, S. (2003). "Rehberlik Nedir?", *İlköğretimde Rehberlik*. Y. Kuzgun (Ed.), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Erkan, S. (1995a). Rehberlik Programlarının Değerlendirilmesi. *Bilgi Çağında Eğitim*, Haziran, 14-18.

Erkan, S. (1995b). Kapsamlı Rehberlik Programları. *Milli Eğitim*, Sayı: 128, 38-43.

Erkan, S. (1995c). Rehberlik Programlarının Geliştirilmesi. *Gazi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, Sayı: 3, 86-91.

Erkan, S. (1996). İlköğretim Rehberlik Programlarına Amaçlar ve Etkinlikler Açısından Bir Bakış. *Eğitim ve Bilim*, Cilt 20, Sayı: 101.

Erkan, S. (2004). *Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Hazırlanması*. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yay.

Erkan, S., Güven, M. (2006). *İlköğretim Ve Ortaöğretim Kurumları Sınıf Rehberlik Programı*. Ankara: MEB Yay.

Gander, M., Gardiner, H. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (4. Baskı). B. Onur (Ed.), Ankara: İmge Kitabevi.

Aydın, G. (1990). Temel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanın Önemi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, s.39.

Güvenç, M. (2001). *Okullardaki Rehberlik Faaliyetlerinin Yürütülmesinde Karşılaşılan Güçlükler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Güven, M. (2005). İlköğretimde Çocuğu Olan Velilerin Çocuklarının Okullarındaki Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Algı ve Beklentileri. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Güven, M. Ve Güven, S. (2005). 2004 İlköğretim Ders Programlarındaki Rehberlik ve Psikolojik Danışma Kazanımlarının İncelenmesi. *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Gögen, H. (1997). *Okul Rehberlik Bürolarının Rolü* (Eğitim Programları İçinde Yer Alan Lise 1. Sınıflarda Gerçekleşme Düzeyi). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Görkem, N. (1985). *Öğrencilerin Rehberlik Uzmanından Gördükleri Hizmetler İle Bekledikleri Hizmetler Arasındaki Fark*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Gözütok; D. (1994). A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Programlarının Değerlendirilmesi. *A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 2.

Hamarta, E. (2000). *Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık ve Sosyal Beceri Düzeylerinin Öğrencilerin Özlük Nitelikleri Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kantarcıoğlu, S. (1998). *Orta Dereceli Okul Öğretmenleri İçin Rehberlik*. İstanbul: MEB Yay.

Karasar, N. (1998). *Araştırmalarda Rapor Hazırlama*. (9. Baskı). Ankara: Nobel yay.

Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (10. Baskı). Ankara: Nobel yay.

Kepçeoğlu, M. (1994). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Kadioğlu matbaa.

Kılbaş, Ş. (2001). *Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme*. Adana: Anaca Yay.

Korkut, F. (2004). *Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Anı yay.

Kulaksızoğlu, A. (2004). *Ergenlik Psikolojisi*. (6. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kutlu, M. ve Güven, M. (2002). Özel ve Resmi İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Öğretmenlerinden Bekledikleri ve Gözledikleri Rehberlik Davranışları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 18.

Kuzgun, Y. (1997). *Grup Rehberliği El Kitabı*. Ankara: MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

Kuzgun, Y. (2000). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. (6. Baskı). Ankara: ÖSYM Yay.

Kuzgun, Y. (2003). *Meslek Rehberliği ve Danışmanlığına Giriş*. Ankara: Nobel yay.

Külahoğlu, Ő. (2004). *Okul Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programlarının Geliştirilmesi*. (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yay.

M.E.B. (1996). *OnbeŐinci Millî Eğitim Őûrası: 2000'li Yıllarda Tûrk Millî Eğitim Sistemi: Raporlar, Görüşmeler, Kararlar*. İstanbul:Millî Eğitim Basımevi.

M.E.B (1991). *zel Eğitimle İlgili Mevzuat*. Ankara: M.E.B. Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı.

M.E.B (2002). *Orta ğretim Kurumları Sınıf ğretmenleri İçin 9. Sınıf Rehberlik Programı ğretmen El Kitabı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

M.E.B (2000). *Orta ğretim Kurumları Sınıf ğretmenleri İçin 9. Sınıf Rehberlik Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

M.E.B. (2001). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği*. s. 2-23.

Mc Whirter, J., Acar, N. V. (2005). *ocukla İletifim*. İstanbul: MEB yay.

Murat, M. (1993). *ğrencilerin Sınıf ğretmenlerinin Sundukları Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Algıları ve Beklentileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler EnstitŐs, Malatya.

Nazlı, S. (2005). *Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik ve Psikolojik Danışma Programları*. Ankara: Anı Yay.

Onur, M. (1997). *Giresun İli Merkez Liselerindeki Yönetici, ğretmen ve ğrencilerin Rehberlik AnlayıŐlarının İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler EnstitŐs, Trabzon.

glmŐ, S. (2006). *Kişilerarası Sorun zme Becerileri ve Eğitimi*. (3. Baskı). Ankara: Nobel Yay.

Özaydın, A. (2002). *Resmi İlköğretim Okullarında Yönetici, Rehber Öğretmen, Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Rehberlik Uygulamaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özer, E. (2002). *Üniversite Giriş Sınavı Öncesinde Öğrencilerin Cinsiyet Farklılığının Meslek Seçimindeki Yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Özgüven, İ. E. (1998). *Bireyi Tanıma Teknikleri*. Ankara: PDREM Yay.

Özgüven, İ. E. (1999). *Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: PDREM Yay.

Özgüven, İ. E. (1997). *Cinsellik ve Cinsel Yaşam*. Ankara: PDREM Yay.

Özoğlu, S. Ç. (1997). *Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay.

Ök, M. (1994). *1950'den Günümüze Türkiye'de Rehberlik Hizmetleri (Yönetmelikler, Kararlar, Uygulamalar)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Öztürk, A. (1999). *Lise Öğretmenlerinin Rehberlik Hizmetlerini Algılama Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Paskal, K. (2001). *Okul Yöneticilerinin (İlköğretim Okulu Müdürlerinin) Bu Okullarda Görev Yapan Rehber Öğretmenlerin Görevleri ve Rehberlik Hizmetleri İle İlgili Bilinçlilik Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Pişkin, M. (1989). *Orta Dereceli Okullarda Görevli Yönetici Öğretmen ve Danışmanların İdeal ve Gerçek Danışmanlık Görevleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Selçuk, Z. , Güner, N. (2003). *Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları*. (3. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık

Senemoğlu, N. (2001). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Sönmez, V. (2005). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. (12. Baskı). Ankara: Anı Yay.

Söylemez, S. (2005). *Ergenlik Hakkında*. İstanbul: Morpa yay.

Şaşan, H. H. (2002). Yapılandırmacı Öğrenme. *Yaşadıkça Eğitim*, 74-75, 49-52.

Tan, H.(1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

Taşçı, A. İ. (2002). *Cinsel Eğitim*. İstanbul: İz yay.

Topkaya, E. (2006). Sosyal Olaylarda Nitel Araştırma Yöntemleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 2 (2), 113-118.

Tuzcuoğlu, N. (1995). *İlkokullarda Rehberlik Servislerinden Beklentiler ve Rehberlik Servisinin Öğrenciler Üzerindeki Etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Türk Dil Kurumu (1997). *Okul Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

Varış, F. (1997). *Eğitimde Program Geliştirme "Teori ve Teknikler"*. (7. Baskı). Ankara: Alkım yay.

Yapıcı, M. (2005). *Milli Eğitim Bakanlığı ve Yeniden Yapılanma*. Cumhuriyet Bilim Teknik.

Yeşilyaprak, B. (2002). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. (4. Baskı). Ankara: Nobel yay.

Yeşilyaprak, B. (1999). Sınıf Öğretmenlerinin Rehberlik Açısından Rol ve İşlevleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 144:27-30.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (5.Baskı). Ankara: Seçkin yay.

Yıldırım, A., Doğanay, A., Türkoğlu, A. (2000). *Ders Çalışma ve Öğrenme Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yay.

Yüksel, G. (1997). *Sosyal Beceri Eğitiminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Beceri Düzeyine Etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

E K L E R

EK-1 Görüşme Formu

EK-2 Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Orta Öğretim Kurumları Sınıf Öğretmenleri İçin 9. Sınıf Rehberlik Programı

Görüşme Formu

Araştırma Konusu: 9. sınıf rehberlik programının rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi

Okul:

Tarih ve Saat (başlangıç-bitiş):

Görüşmeci:

Giriş

Merhaba, benim adım Hatice Tokalı. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans öğrencisiyim. 9. sınıf rehberlik programının rehber öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi üzerine bir araştırma yapıyorum ve sizinle bu konu hakkında konuşmak istiyorum. Rehber öğretmenlerle görüşme yapıyorum, çünkü bu programı bilen ve sonuçlarını uygulamaya yansıtacak olan bireyler olarak görüyorum. Bu araştırmada ortaya çıkacak sonuçların bundan sonra yapılacak rehberlik programlarının niteliğinin artırılmasına katkıda bulunacağını ümit ediyorum. Bu

nedenle sizin 9. sınıf rehberlik programının değerlendirilmesiyle ilgili düşüncelerinizi ve görüşlerinizi öğrenmek istiyorum.

Yaptığım tüm görüşmelerde verilen bilgiler sadece bu araştırmada kullanılacak ve kişisel bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Görüşmenin yaklaşık bir saat süreceğini tahmin ediyorum. Bu araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ediyorum. Eğer bana görüşmeye başlamadan sormak istediğiniz bir soru varsa, önce bunu yanıtlamak isterim. İzin verirsiniz sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

1. Ne kadar süredir rehber öğretmensiniz?
2. Ne kadar süredir bu okulda öğretmensiniz?
3. Okulunuzda 9. sınıf kaç tane bulunmaktadır?
4. Sizce 9. sınıf rehberlik programının temel amacı ne olmalıdır?
Sizce iyi bir 9. sınıf rehberlik programının özellikleri neler olmalıdır?
5. Bölümlerin öğrenci kazanımları hakkında ne düşünüyorsunuz?
Bölümler: Okulumuzu ve çevresini tanıyalım
Yönetmelikler ve kurallar
Etkin öğrenme
Ergenlik dönemi
Alan seçimi
6. 9. sınıf rehberlik programını yazan kişi siz olsaydınız, bölümleri nasıl belirler ve nasıl bir yol izlerdiniz?
7. 9. sınıf rehberlik programında kullanılan etkinlikleri nasıl değerlendiriyorsunuz?
8. Bölümlerin öğrenciye yönelik “etkinlik değerlendirme formu” hakkında neler düşünüyorsunuz?
Bu değerlendirme ne derece yeterli?
Formlar ne derece iyi hazırlanmıştır?

9. Öğrenciye yönelik yapılan değerlendirmenin daha etkili ve yeterli hale getirilmesi için neler önerirsiniz?
10. Sizce bu programın güçlü ve zayıf yanları nelerdir?
11. Programın işlevselliği hakkında ne düşünüyorsunuz?
12. Sizce bölümlerin uygulanabilirlik düzeyleri nasıl?
13. Ne tür değişiklikler önerirsiniz?
14. Bu konuda belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz var mı?

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü Orta Öğretim Kurumları Sınıf Öğretmenleri İçin 9. Sınıf Rehberlik Programı (2000)

PROGRAMIN YAKLAŞIMI

Eğitimi geliştirmeye yönelik çalışmalar, gelişmiş ülkeler dâhil olmak üzere, her toplumun gündeminde olagelmıştır. Eğitim; hızla değişen toplumsal değerlerden, gelişen teknoloji ve bilim dünyasından doğrudan etkilenmektedir. Aynı zamanda eğitim, tüm bu değişimlere ve gelişmelere yön verme gücüne de sahiptir. Çünkü bir yandan bu gelişmelere bilgi bakımından kaynak sağlarken diğer yandan da insan kaynağını eğitmektedir.

21. yüzyılın eşiğinde günümüzün hızlı gelişmeler karşısında eğitim sistemimizden beklentiler artmaktadır. Okullarımızdan, öğretim hizmetlerinin yanı sıra öğrencilerini, onların "bireysel farklılıklarına özen göstererek; kendini tanıyan ve geliştirebilen bireyler" olarak yetiştirmeleri de beklenmektedir. Buna yönelik çalışmalar okullarımızda rehber öğretmenler (psikolojik danışmanlar) tarafından yürütülmekle birlikte, öğretmenlerin de öğrencileriyle birliktelikleri kapsamında rehberlik anlayışına uygun davranışlar geliştirebilmeleri modern eğitimin bir gereğidir.

Rehberlik hizmetlerinin amacı bizzat bireye dönüktür. Birey ifadesi de eğitimde "öğrenciyi" işaret eder. Çağdaş eğitim anlayışı, geleneksel eğitim anlayışından farklı olarak hem rehberlik alanında hem de eğitimin diğer alanlarında, 21. yüzyıla giren öğrencinin ve öğretmenin, eğitimde değişen rollerine dikkat çekmektedir.

Bilindiği gibi orta öğretim kurumlarında haftalık olarak konulan rehberlik saati bu amaçlara yönelik bir uygulamadır. Bu saatlerin çağdaş anlayışa göre hazırlanmış, Talim ve Terbiye Kurulunca da onaylanmış bir programının bulunması, amaçların gerçekleşmesi açısından yeni ve etkin bir adımdır. Çünkü program, öğrenci grupları veya sınıflar bazında kademelere ve öğrenci gereksinimlerine göre temel bir rehberlik programı oluşturabilmek açısından da, ülkemizde Bakanlık düzeyinde gerçekleştirilen ilk çalışmadır. Öte yandan bu programın önemli işlevlerinden biri de rehberlik saatlerindeki "amaca hizmet etmeyen uygulamaları" önlemek olacaktır.

Etkinliklerin verimi açısından sınıf öğretmenin; öğrenciyi etkin kılması, programın başarısı için ise okul yönetiminin, okulda, rehber öğretmenler, öğretmenler, öğrenciler ve veliler arasında etkili bir iş birliği oluşturması bir zorunluluktur.

Okul Rehberlik Hizmetleri

Eğitim, bireyi tüm yönleriyle bir bütün olarak ele alma ve geliştirme sürecidir. Çağdaş eğitim anlayışına göre örgütlenmiş bir eğitim kurumunda, yönetim, öğretim ve öğrenci kişilik hizmetleri, eğitim sürecinin üç ana alanı olarak yer almaktadır. Rehberlik, öğrenci kişilik hizmetleri bünyesinde yer alan ve daha çok öğrencinin kişilik gelişimi ile ilgilenen bir hizmet alanıdır. Eğitim sürecinin bütünlüğünü oluşturan; yönetim, öğretim ve rehberlik çalışmalarının ortak amacı öğrencilerin, bedensel, zihinsel, sosyal ve psikolojik bakımdan bir

bütün olarak gelişmelerini sağlamaktır. Ancak bu ortak amaca ulaşmada her alanın kendine özgü yaklaşım ve uygulamaları vardır.

Öğrencilerin, kendilerini tanımaları, dengeli bir kişilik geliştirmeleri, uyum sorunları, ilgi, yetenek, değer ve kişilik özelliklerine uygun bir mesleğe yönelmeleri, alan ve ders seçmeleri, başarılarını artırmaları, serbest zamanlarını en iyi biçimde değerlendirebilmeleri, bireyler arası iletişim becerilerini geliştirmeleri vb. konular, rehberlik hizmetlerini okullarda gerekli kılmaktadır.

Rehberlik örgütü, belirtilen amaçların gerçekleştirilebilmesi için öğrenciyi tanıma, bilgi verme, psikolojik danışma, yerleştirme, izleme, çevre ve veli ile ilişkiler, araştırma ve değerlendirme gibi hizmet alanlarına ayrılır. Belirtilen amaçlara ulaşmak ve bu hizmet alanlarında öğrencilere sistemli ve profesyonel düzeyde yardımcı olabilmek için bu hizmetler rehberlik eğitimi almış uzman kişiler tarafından yürütülmelidir. Ancak, rehber öğretmen (psikolojik danışman) sayısının yetersizliği, öğretmenlerin rehberlik hizmetlerinde belli bazı rollerinin olması ve hizmetlerin iş birliği içinde yürütülmesi gerektiğinden, bir kısım rehberlik çalışmalarının sınıf öğretmenlerince de yürütülmesi gerekmektedir.

Rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili okul yöneticilerinin, rehber öğretmenlerin (psikolojik danışmanların), sınıf öğretmenlerinin görevleri ayrı ayrı "M.E.B. Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği"nde yer almaktadır. Sınıf öğretmenleri, uygulamalarında bu çerçeveyi göz önünde bulundurmalarıdır.

Sınıf öğretmeni, programda yer alan konuların içeriğinin zenginleştirilmesinde ve materyal sağlamada rehberlik servisi, rehberlik ve araştırma merkezi ile iş birliği yapmalı, programın uygulanması ile ilgili açılacak olan hizmet içi eğitim programlarına katılmalıdır. Sınıf rehberlik programının amacına ulaşması, okul rehberlik servisi ile diğer ilgili birim ve personelin iş birliği yapmasına, personelin rehberlik çalışmalarının önemine inanmasına, rehberlik ilkelerine uyulmasına ve gerekli araç-gereç ile kaynakların etkin olarak kullanılmasına bağlıdır.

Sınıf öğretmenlerinin gözlem tekniğini verimli bir biçimde kullanabilmeleri bu programın başarılı olabilmesinde çok önemli bir katkı sağlayacaktır. Öğrencileri tanıyabilmek için; ilgileri, yetenekleri, değerleri gibi konularda öğretmen gözlemlerinden önemli ölçüde

yararlanılmalıdır. Dolayısıyla tekniğin işlevsel bir biçimde kullanılabilmesi gözlemin objektif, net ve sistemli yapılmasına bağlıdır.

SINIF ÖĞRETMENLERİ İÇİN 9. SINIF REHBERLİK PROGRAMI BÖLÜMLERİ

1. Okulumuzu Ve Çevresini Tanıyalım
2. Yönetmelikler Ve Kurallar
3. Etkin Öğrenme
4. Ergenlik Dönemi
5. Alan Seçimi

ÖRNEK BÖLÜM

OKULUMUZU VE ÇEVRESİNİ TANIYALIM

Bölümün Amacı

Bu bölüm ile öğrencilerin okuldaki birimlerden, çevredeki kurum ve kuruluşların olanaklarından yararlanabilmeleri amaçlanmaktadır.

Öğrenci Kazanımları

Bu bölümü tamamlayan her öğrenci;

- Okuldaki birimler, çevredeki kurum ve kuruluşlara ilişkin bilgi eksikliğinin yaratacağı sorunların farkına varır.
- Okuldaki çeşitli birimlerden etkili biçimde yararlanabilmek için yapılması gerekenleri açıklar.
- Çevredeki eğitim, sağlık alanlarında hizmet veren sportif, sosyal ve kültürel etkinlikler düzenleyen kurum ve kuruluşlara örnekler vererek bu kurum ve kuruluşların olanaklarından nasıl yararlanabileceğini belirtir.
- Yararlanabileceği bursluluk ve yatılılık olanaklarının farkında olur.
- Gereksinim duyduğunda okuldaki birimler ile çevredeki kurum ve kuruluşların bu olanaklarından yararlanır.
- Okuldaki eğitici çalışmalarda görev almaya istekli olur.
- Okuldaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanabileceği hizmet alanlarına

örnekler verir.

· Gereksinim duyduğunda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verildiği yerlere başvurabileceğini ve bunun çok doğal olduğunu belirtir.

Konular

Okulumuzu ve Çevresini Tanıyalım

A. OKUL VE ÇEVRE

1. Okul

a. Okul Birimleri ve İşlevleri (Yönetim birimleri, spor salonu, kütüphane, lâboratuarlar, işlik ve atölyeler vb. ...)

b. Okulda eğitici çalışmalar

2. Çevre (eğitim, sağlık, sportif, sosyal, kültürel vb. alanlarda hizmet veren kurum, kuruluş ve olanakların tanıtımı)

3. Orta Öğretimde Bursluluk ve Yatılılık

B. OKUL REHBERLİK HİZMETLERİ

1. Okul Rehberlik Hizmetlerinde Yararlanılabilecek Alanlar

2. Rehberlik Hizmetlerinin Verildiği Yerler

Etkinlikler

Okula yeni gelen öğrencilerin öncelikle okulu ve çevresini ne kadar tanıdıkları belirlenir. Öğrencilerin bu konu ile ilgili gereksinimlerini karşılamaya yönelik plân yapılabilir.

Öğrenciler, okula ilk geldiğinde bilgi eksikliği nedeniyle karşılaştığı sorunlara ve çözümlerine ilişkin yaşantılarını ve duygularını yazılı veya sözlü olarak anlatabilir ya da tartışabilirler.

Okul içi birimler (kütüphane, kantin, yönetim, lâboratuarlar, rehberlik servisi vb...) ve okul çevresindeki kurum ve kuruluşlardan (spor salonları, sağlık kuruluşları, çevredeki

kütüphaneler, kültür ve sanat hizmeti veren tesisler vb.) nasıl yararlanacakları hakkında bilgilendirmek için:

— Bir konuk çağrılabilir.

— Akran dayanışması modeli gereğince üst sınıflardaki öğrenciler (10. veya 11. Sınıf) organize edilerek önceki yıllarda edindikleri deneyimlerini 9. Sınıf öğrencileriyle paylaşabilirler.

— Sınıf içinde öğrenciler gruplara ayrılır ve her grup bir birim, kurum veya kuruluşu araştırıp, bilgi toplayarak sınıfa sunabilir.

Elde edilen bilgiler yazılı hale getirilip sınıf ve okul panosuna asılabilir.

Çevredeki eğitim, sağlık, sportif, sosyal, kültürel ve sanatsal alanlarda hizmet veren kurum ve kuruluşların olanaklarının tanıtımı için buralara geziler düzenlenebilir.

Öğrenciler okul ve çevredeki olanaklarla ilgili yaşantılarına ve bunlardan nasıl yararlandıklarına ilişkin günlük tutabilirler. İsteyen öğrenciler bunu arkadaşlarıyla paylaşabilirler.

Eğitici kollara ilişkin olarak, öğrencilerden önce ilköğretimde hangi kollarda görev aldıkları ve yaptıkları çalışmalar ile günlük yaşamlarında varsa hobileri ve ilgilendikleri konuları yazıp paylaşmaları istenebilir. Öğrencilerin kol seçimi sırasında bunlardan yararlanılabilir.

Okuldaki eğitici kollar hakkında sınıfı bilgilendirmek için:

— Öğrencilerin ilgi duydukları alana göre seçtikleri eğitici kollara ilişkin ayrıntılı bilgi toplayarak sınıfa sunabilirler.

— Eğitici kol etkinliklerinin daha işlevsel olabilmesi için öneriler geliştirerek bunları sınıf ortamında tartışabilirler.

— Okuldaki eğitici kolların başkanı olan öğrenciler sınıfa davet edilerek bilgi vermeleri sağlanabilir.

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin tanıtılması için varsa okuldaki rehber öğretmen yoksa rehberlik ve araştırma merkezinden ilgili rehber öğretmen çağırılabilir. Bir grup öğrenci bursluluk ve yatılılık konusunda hazırlanıp sınıfı bilgilendirir ya da okuldan

ilgili müdür yardımcısı sınıfa davet edilerek bilgi alınabilir. Sınıf öğretmeni tüm bu etkinlikleri öğrencilerin yürütmesini sağlar, kendisi sadece onları organize eder, amaç ve kazanımlar doğrultusunda yönlendirir.

Değerlendirme

Programın, değerlendirmeye yönelik açıklamalar bölümünde belirtilen öneriler dikkate alınarak "Etkinlik Değerlendirme Formu" öğrenci sayısı kadar çoğaltılıp uygulanmalıdır.

Öğrencilere "Etkinlik Değerlendirme Formu"nun her uygulamasından sonra, "evet" cevaplarının çokluğunun "ilerlemelerinin olumlu yönde olduğu"; "kısmen" cevaplarının çokluğunun "daha iyi olabilmek için yapabileceği şeyler olduğu"; "hayır" cevaplarının çokluğunun "durumunu gözden geçirerek eksiklerini tamamlaması gerektiği" anlamına geldiği belirtilmeli ve bu duruma ilişkin görüş ve öneriler paylaşılmalıdır.

Öğrencilerin formlara verdikleri yanıtları kendilerinin değerlendirmelerine fırsat verilmeli ve bu formları kendilerinin tuttuğu kişisel dosyalarında saklamaları sağlanmalıdır.

ETKİNLİK DEĞERLENDİRME FORMU

(Öğrenci İçin)

Rehberlik etkinlikleri ve programı tamamen sizlerin (öğrencilerin) kişisel gelişiminize yöneliktir. Bu form sizlerin rehberlik etkinliklerinden ne derecede yararlandığınızı görebilmeniz amacıyla hazırlanmış olup notla değerlendirilmeyecektir.

Etkinlikler açısından kendinizi doğru olarak değerlendirmenizin, yaşamınızda kendinize uygun seçimler yapmanızda yararı olacaktır.

Etkinlik Değerlendirme Formundaki seçenekleri dikkatlice okuduktan sonra okuduğunuz seçeneklerin her biri için; size tamamen uygun olduğunu düşünüyorsanız "evet" in altına; hiç uygun olmadığını düşünüyorsanız "hayır" in altına ve kısmen uygun olduğunu düşünüyorsanız, "kısmen" in altına (X) işaretini koyunuz.

Değerlendirme Ölçütleri

Değerlendirme Ölçütleri	☐ Evet	☐ Kısmen	☐ Hayır
-------------------------	-------------------------------	---------------------------------	--------------------------------

1. Okulumdaki birimlere (yönetim işleri, kütüphane...) ilişkin bilgi eksikliğini sorunlar yaratabileceğini düşünüyorum.	( )	( )	( )
2. Okuldaki çeşitli birimlerden etkili biçimde yararlanabilmek için yapılması gerekenleri biliyorum.	( )	( )	( )
3. Çevredeki eğitim ve sağlık alanlarında hizmet veren sportif, sosyal ve kültürel etkinlikler düzenleyen kurum ve kuruluşlara örnekler verebiliyorum.	( )	( )	( )
4. Çevredeki eğitim ve sağlık alanlarında hizmet veren sportif, sosyal ve kültürel etkinlikler düzenleyen kurum ve kuruluşların olanaklarından nasıl yararlanacağımı biliyorum.	( )	( )	( )
5. Yararlanabileceğim bursluluk ve yatılılık olanaklarının farkındayım.	( )	( )	( )
6. Gereksinim duyduğumda okuldaki birimler ile çevredeki kurum ve kuruluşların bu olanaklarından yararlanabilirim.	( )	( )	( )
7. Okulumdaki eğitici çalışmalarda görev alıyorum.	( )	( )	( )
8. Okuldaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinden yararlanabileceğim hizmet alanlarına örnekler verebilirim.	( )	( )	( )
9. Gereksinim duyduğumda rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin verildiği yerlere başvurabileceğimi ve bunun çok doğal olduğunu biliyorum.	( )	( )	( )

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Hatice (ASALIOĞLU) TOKALI

Doğum Yeri ve Tarihi : KIRIKKALE / 25.01.1981

İş Adresi : Y. Kemal Beyatlı 100. Yıl İlköğretim Okulu
Yüreğir / ADANA

Ev Adresi : K. Karabekir Mah. 12. sok
No: 5 Yüreğir / ADANA

E-mail : haticeasali@yahoo.com

ÖĞRENİM DURUMU

- 2004- 2006** : Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı
Yüksek Lisans
- 2000- 2004** : Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
- 1996- 1999** : Açıköğretim Lisesi
- 1988- 1995** : Gülhane İlköğretim Okulu

İŞ DENEYİMİ

- : Konya Ahırlı Atatürk İlköğretim Okulu 2004- 2005
Y. Kemal Beyatlı 100. Yıl İlköğretim Okulu 2005-

YABANCI DİLİ

- : İngilizce

BİLGİSAYAR

- : MS Office Programı